

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

www.spilnota.net.ua

*Двадцять четверті економіко-
правові дискусії*

28 лютого 2018 р.

**Матеріали міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

**Львів
2018**

Двадцять четверті економіко-правові дискусії: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. - Львів, 2018.- 150 с.

УДК 330+340 (063)

ББК 65+67я431

ISSN 2522-963X

В збірнику опубліковані доповіді з економічних та юридичних питань, які оприлюднені на сайті www.spilnota.net.ua.

Збірники матеріалів науково-практичних інтернет-конференцій включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
79016, м. Львів, а/с 1621
E-mail: spilnota.net.ua@ukr.net

Оргкомітет Наукової спільноти не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

**Економіка, організація і управління підприємствами,
галузями, комплексами**

Vasyl Kozyk

*PhD, Professor, Head of the Department
of Business Economics and Investment,
Lviv Polytechnic National University*

Stepan Vorobets

*PhD, Docent, Docent of the Department
of Business Economics and Investment,
Lviv Polytechnic National University*

Olha Myshchyshyn

*Postgraduate Student of the Department
of Business Economics and Investment,
Lviv Polytechnic National University*

CROSS-BORDER REGIONS OF UKRAINE

In Ukraine, cross-border cooperation is an important component of the state regional policy, an effective tool for socio-economic development of the border regions and a powerful catalyst for European integration processes at the regional and local levels. It covers all areas of the functioning of the regions: economic, social, scientific and technical, ecological, cultural, etc. Ukraine has considerable possibilities for realization of cross-border cooperation.

Ukraine borders on seven countries – Poland, Slovakia, Hungary, Romania, Moldova, Russia and Belarus. Total length of the Ukrainian border constitutes 6992,982 km (table 1). Ukraine is a state with high specific weight of border territories – 19 of 25 regions of Ukraine border on neighbor states.

Table 1

State border of Ukraine

Adjacent states		Land segment of border, km		Sea segment of border, km
		land	including river	
1.	Poland	542,39	287,3	
2.	Slovakia	97,852	2,3	
3.	Hungary	136,7	85,1	
4.	Romania	613,8	292,2	33
5.	Moldova	1222	267	452 (Transnistria)
6.	Russia	1974		321
7.	Belarus	1084,2	325,9	
8.	Bulgaria, Georgia, Turkey			549
Total		5637,982		1355

Source: systemized by authors on the basis of [1].

Bordering on land with the above mentioned countries, land segment of border constitutes 5637,982 km. The southern border of Ukraine goes by the external border of Ukrainian territorial waters. Total length of the sea border constitutes 1355 km, particularly in the Black sea – 1056,5 km, in the Azov sea – 249,5 km, along Kerch Strait – 49 km.

The perimeter of the state border of Ukraine is comprised by: Ukrainian-Russian; Ukrainian-Belarusian; Ukrainian-Romanian; Ukrainian-Moldovan; Ukrainian-Hungarian; Ukrainian-Slovak and Ukrainian-Polish cross-border regions (table 2). Apart from that, there are sea borders in the basins of the Black and the Azov seas, which determine sea cross-border regions (with Georgia, Turkey, Romania, Russia and Bulgaria).

Table 2

Cross-border regions of Ukraine

Cross-border region	Oblasts it is composed of	
Ukrainian-Russian	10 oblasts:	
	Donetsk, Luhansk, Kharkiv, Sumy and Chernihiv oblasts of Ukraine	Briansk, Kursk, Belgorod, Voronezh and Rostov oblasts of Russia

Ukrainian-Belarusian	7 oblasts:	
	Volyn, Rivne, Zhytomyr, Kyiv and Chernihiv oblasts of Ukraine	Brest and Gomel oblasts of the Republic of Belarus
Ukrainian-Romanian	4 oblasts and 5 districts (judets):	
	Zakarpattia, Ivano-Frankivsk, Chernivtsi and Odesa oblasts of Ukraine	5 districts (judets) of Romania: Satu Mare, Maramures, Suceava, Botosani and Tulcea
Ukrainian-Moldovan	5 districts, 2 autonomous formations and 3 oblasts	
	Chernivtsi, Vinnytsia, Odesa oblasts of Ukraine	5 districts of Moldova: Edinet, Soroka, Tighina, Lapusna, Kahul, 2 Moldovan autonomous formations – Transnistrian Republic and Gagauzia
Ukrainian-Hungarian	3 oblasts:	
	Zakarpattia oblast of Ukraine	2 oblasts (megyek) of Hungary: Szabolcs-Szatmár-Bereg and Borsod-Abaúj-Zemplén
Ukrainian-Slovak	1 oblast and 2 krajs:	
	Zakarpattia oblast of Ukraine	Košický and Prešovský krajs of Slovakia
Ukrainian-Polish	3 oblasts and 2 voivodships	
	Zakarpattia, Volyn and Lviv oblasts of Ukraine	Lublin and Subcarpathian voivodships of Poland

Source: systematized by authors on the basis of [2, pp.36-37].

The most cross-border region of Ukraine by the area and the number of population is Ukrainian-Russian cross-border region although by density of population (59 ps/km²) it is surpassed by almost all cross-border regions of Ukraine, which are significantly less in the area, except for Belarusian one. The most densely populated cross-border region is Ukrainian-Hungarian, the density of population here constitutes 97 ps/km².

The main tasks of cross-border cooperation, based on its economic component, are the development of border areas of Ukraine and deepening of its European integration processes. For Ukraine, the strategic course on European integration and deepening of partnership with the EU stipulate the need for intensification of cross-border cooperation of the western border regions of Ukraine [3].

Given the fact that the economy of the border regions is an integral part of the transboundary economic area along the western border of Ukraine, it is necessary to take into account the importance of forming common

organizational and legal forms of entrepreneurship development, in particular the operation of new forms of cross-border cooperation - cross-border clusters. Formation of clusters and their development at the cross-border level would allow local enterprises to effectively integrate into the European economic space and enter European markets.

Literature:

1. State border of Ukraine: [Electronic resource] // Wikipedia - free encyclopedia. - Access mode: https://uk.wikipedia.org/wiki/State_Ukraine.
2. Mikula, N.A., Tolkovanov, V.V. 2011. Manual 'Cross-border cooperation'. Kyiv: publishing house 'Kramar', 2011, 259 pp. (Ukraine).
3. NAS of Ukraine 2017. The development of cross-border cooperation: scientific and analytical report. SU 'Institute of regional studies named after M.I. Dolishniy NAS Ukraine'; scientific editor V.S. Kravtsiv. Lviv, 2017, 89 pp. (Series 'Problems of regional development') (Ukraine).

*Марченко Виктория Александровна
студент, Мелітопольський
державний педагогічний
університет імені Богдана
Хмельницького*

*Науковий керівник: Грибова Діана
Вікторівна, кандидат економічних
наук, доцент, Мелітопольський
державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького*

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Конкурентоспособность фирмы - понятие относительное. Она может быть выявлена и оценена только путем сравнения фирм, выпускающих аналогичную продукцию или оказывающих одинаковые услуги применительно к территории, в пределах которой эти фирмы функционируют (на местном, региональном, национальном, мировом рынках). Поэтому одна и та же фирма может быть конкурентоспособной на местном или национальном рынке и не быть таковой на региональном и тем более на мировом [1,22].

Конкурентоспособность любого товара сегодня определяется множеством факторов, которые можно классифицировать и представить в виде следующих показателей:

- потребительские свойства данного товара;
- потребительские свойства товаров-конкурентов;
- маркетинговая поддержка данного товара;
- маркетинговая поддержка товаров-конкурентов;
- характеристики целевых рынков, на которых осуществляется конкурентная борьба; свойства потребителей, за которых ведется конкурентная борьба.

Итоговый показатель конкурентоспособности направления будет определяться отношением средневзвешенной величины этих показателей к выручке по направлению (или к ожидаемой выручке - в случае, если предприятие еще не работает с данным направлением).

Туристический рынок - это условное место купли-продажи туристического продукта или услуги, осуществляется в определенных условиях конкуренции, с соблюдением этических и правовых норм и правил. [3,121]

Для того чтобы обеспечить лидирующую позицию фирмы на туристическом рынке, необходимо обеспечить продукт конкурентными преимуществами. Конкурентные преимущества - это материальные и нематериальные активы, а также сферы деятельности, которые стратегически важны для туристического предприятия и позволяют ему побеждать в конкурентной борьбе.

Туристический продукт или услуга конкурентоспособны лишь тогда, когда происходит постоянный процесс повышения качества сервиса при предоставлении услуги, оптимизация цены услуги, ресурсов в сфере эксплуатации или потребления туристского продукта. Но конкурентоспособной услуга может быть лишь при условии эффективного управления персоналом, организации разработки и исполнения управленческих решений в рамках системы обеспечения конкурентоспособности. Это позволит увеличить возможности выхода на внешний туристический рынок.[1,47-49]

Турфирмы придают большое значение анализу своих сильных и слабых сторон для оценки реальных возможностей в конкурентной борьбе и разработке мер и средств, за счёт которых предприятие могло бы повысить конкурентоспособность и обеспечить свой успех.

Прежде всего, это качество продукции и оказываемых услуг. Эти факторы обеспечивают фирме престиж и узнаваемость. Если фирма уже имеет положительный имидж на рынке, это позволяет ей сократить затраты на рекламу, что также отразится на себестоимости продукта.

Многие пользователи туристических услуг готовы заплатить чуть больше за улучшенный сервис. Обладая повышенным качеством продукции и услуг, турфирма может позволить себе слегка повысить цены. Это касается, например, отдела продаж. Клиент будет готов незначительно переплатить за путёвку, если на ресепшене его встретит приветливый персонал, ему будет предложена чашечка кофе и пр.

Ещё одной стратегией создания конкурентных преимуществ является дифференциация, т.е. придание продукту или услуге отличительных особенностей, которые понравились бы покупателю. Стратегия направлена на то, чтобы сделать продукт не таким, каким делают его конкуренты. Дифференциация может выражаться в придании продукту уникальных свойств, причём данный продукт может быть массового потребления. [2,35-36]

Другим важным фактором, позволяющим выстроить политику продвижения турпродукта в конкурентной среде, увеличить его качество по сравнению с конкурентами являются маркетинговые исследования.

Маркетинговые исследования – это сбор, обработка и анализ данных о рынке, конкурентах, потребителях, ценах, внутреннем потенциале предприятия в целях уменьшения неопределенности, сопутствующей принятию маркетинговых решений.

Заключительным этапом маркетинговых исследований конкурентов является построение конкурентной карты рынка. Она представляет собой классификацию конкурентов по занимаемой ими позиции на рынке. [1,142]

Конкурентная карта рынка может быть построена с использованием показателей: занимаемой рыночной доли; динамики рыночной доли. Распределение рыночной доли позволяет выделить ряд стандартных положений туристических предприятий на рынке: лидеры рынка; предприятия с сильной конкурентной позицией; предприятия со слабой конкурентной позицией; аутсайдеры рынка. [3.345-346]

Для повышения конкурентоспособности туристического предприятия рекомендованы следующие мероприятия:

- улучшать технологию обслуживания клиентов (гостеприимство);
- снижать стоимость (себестоимость) продуктов (делать их более доступными);
- увеличивать простоту и ясность обслуживания;
- увеличивать гибкость туристических предложений;
- увеличивать целостность, обоснованность и комплексность туристических пакетов.

Джерела та література:

1. Арман Дайан, Фернан Букерель, Робер Ланкар. Академия рынка: маркетинг. - М., Экономика, 2007.
2. Ильина Е.Н. Туризм - путешествия. Создание туристской фирмы. Агентский бизнес: Учеб. для туристских колледжей и вузов. - М.: РМАТ, 2008.
3. Котлер Ф., Боуэн Дж., Мейкенз Дж. Маркетинг. Гостеприимство и туризм: Учебник для вузов / Пер. с англ.; Под ред. Р. Б. Ноздревой. - М.: ЮНИТИ, 2001.489с.

*Маслов Дмитро Сергійович
викладач Одеського національного
економічного університету*

ЕМІСІЯ СУЧАСНИХ ГРОШЕЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ БОРГ

Емісія сучасних грошей відбувається через три канали: фондовий, кредитний, валютний. Валютний канал передбачає, що гроші потрапляють в обіг в обмін на іноземну валюту, але при продажу центральним банком іноземної валюти національні гроші з обігу вилучаються. Кредитний канал передбачає, що при поверненні кредитів рефінансування грошей повинно стати в обігу ще менше, ніж їх було спочатку. Купівля державних облігацій центральним банком передбачає, що при погашенні цих облігацій грошей в обігу також стане менше, ніж було емітовано центральним банком через фондовий канал емісії на величину відсотка за облігаціями. Наприклад, ФРС США володіє казначейськими облігаціями на суму 2,5 трлн. дол. [1], а НБУ володіє державними облігаціями на суму 402 млрд. грн. [2, с. 37]. Якщо потреби товарного обігу зростають, то збільшити кількість грошей можна тільки при викупі іноземної валюти на внутрішньому ринку, збільшення державного боргу або заборгованостей комерційних банків. Сам механізм емісії сучасних грошей передбачає зростання боргів, неможливість відповідності емісії потребам обігу. Це пов'язано з тим, що сучасні гроші розглядаються тільки як кредитні гроші, боргові зобов'язання центральних банків. Розуміння сучасних грошей як боргового зобов'язання застаріло. Сучасні паперові (фіатні, декретні) гроші є грошима в повному розумінні цього слова, оскільки втілюють в собі ті ж суспільні виробничі відносини, що і золоті гроші в минулому.

Головний аргумент на користь того, що сучасні гроші не є товаром, на відміну від золотих грошей, не є «повноцінними» або «дійсними» грошима, а є тільки кредитними грошима, полягає в тому, що суспільно-необхідні витрати праці на їх виробництво не визначають їх мінову

вартість по відношенню до інших товарів або їх купівельну спроможність [3, с. 43]. Але, купівельна спроможність золотих грошей (або будь-яких інших) також не визначалась суспільно-необхідними витратами праці на їх виробництво. Це пов'язано з споживною вартістю грошей. У товару, який служив в якості грошей, було дві споживні вартості [4, с. 100]: споживна вартість грошового товару як грошей або всезагальна споживна вартість і споживна вартість грошового товару як звичайного товару або особлива споживна вартість. Коли золото стає грошима, воно як гроші вже має тільки одну споживну вартість – служити в ролі всезагального еквівалента. Ця споживна вартість є всезагальною споживною вартістю, внутрішньою, вона містить в собі суспільні відносини, які розкриваються у виконанні грошима їх функцій. У цьому полягає нова якість грошей у порівнянні зі звичайними товарами. Коли золото використовують не як гроші, а для інших потреб – воно функціонує, існує як звичайний товар. У золота є два види споживних вартостей, у грошей – тільки один. У таблиці 1 розглянуто відмінності особливої і всезагальної споживних вартостей.

Таблиця 1

Відмінності між всезагальною споживною вартістю і особливою споживною вартістю

Особлива	Всезагальна
Товари з особливою споживною вартістю купуються для задоволення особливих потреб. Наприклад, золото в якості зубних протезів.	Товари, що мають всезагальну споживну вартість, купуються для задоволення всезагальних потреб. Наприклад, золото в якості грошей.
Відображає, в першу чергу, відносини між людиною і природою.	Відображає, в першу чергу, відносини між людьми.
Існує при будь-яких виробничих відносинах.	Існує тільки при певних виробничих відносинах - товарних.
Знищується при споживанні.	Не знищується при споживанні.

Умови виробництва грошей як всезагального товару, таким чином, відрізняються від умов виробництва особливих товарів. Оскільки споживна вартість грошей не знищується при їх споживанні, то гроші не відтворюються. Річний обсяг виробництва становить лише незначну частку тієї кількості грошей, яка існує в обігу. Праця, витрачена на виробництво грошей, враховується ринком при першому акті обміну, але оскільки гроші не знищуються при споживанні, та маса грошей, яка вже існує в обігу, є дармовою для суспільства, для здійснення нових обмінів немає потреби в додаткових витратах праці на виробництво золота. Тобто кількість золотих грошей в обігу, їх мінове відношення до інших товарів, їхня купівельна спроможність не визначається суспільно-необхідними

витратами праці на їх виробництво. Таким чином, золоті гроші теж можна віднести до «неповноцінних». В іншому випадку необхідно визнати, що розподіл грошей на повноцінні і неповноцінні, на дійсні і недійсні не має під собою чіткої підстави.

Таким чином, сучасні гроші – це не нові виробничі відносини в порівнянні з золотими грошима, це не нова сутність, а лише нова форма грошей.

Сучасний механізм емісії грошей обумовлений, з одного боку, необхідністю регулювання грошової маси, проведення монетарної політики. З іншого боку – сучасний механізм емісії є рудиментом того часу, коли гроші були такими, що розмінювалися на золото, тобто кредитними грошима. Безвідносно до причини збереження такого механізму емісії, його наслідком є збільшення державних (і приватних) боргів, яке не є необхідним, оскільки сучасні гроші не є борговими зобов'язаннями, кредитними грошима.

Література:

1. Long H. Who owns America's debt? [Електронний ресурс] / Heather Long // CNN Money. – 2016. – Режим доступу: <http://money.cnn.com/2016/05/10/news/economy/us-debt-ownership/>
2. Річний звіт 2015 – Київ: НБУ, 2016. – 75 с.
3. Пашкус Ю. В. Деньги: прошлое и современность / Ю. В. Пашкус. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1990. – 184 с.
4. Маркс К. Капитал. Т. 1 / К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч. 2-е изд., т. 23. – М.: Политиздат, 1960. – 908 с.

*Машлій Галина Богданівна
кандидат економічних наук,
Тернопільський національний
технічний університет імені Івана
Пулюя*

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Однією з найважливіших умов функціонування ринкової економіки в будь-якій державі є забезпечення сприятливих умов для розвитку підприємницької діяльності, зокрема, створення ефективної системи регулювання діяльності бізнесу. Проведемо дослідження основних статистичних даних, що відображають стан вітчизняного підприємництва.

На рис. 1 показана динаміка кількості суб'єктів господарської діяльності в Україні у 2012-2016 рр.

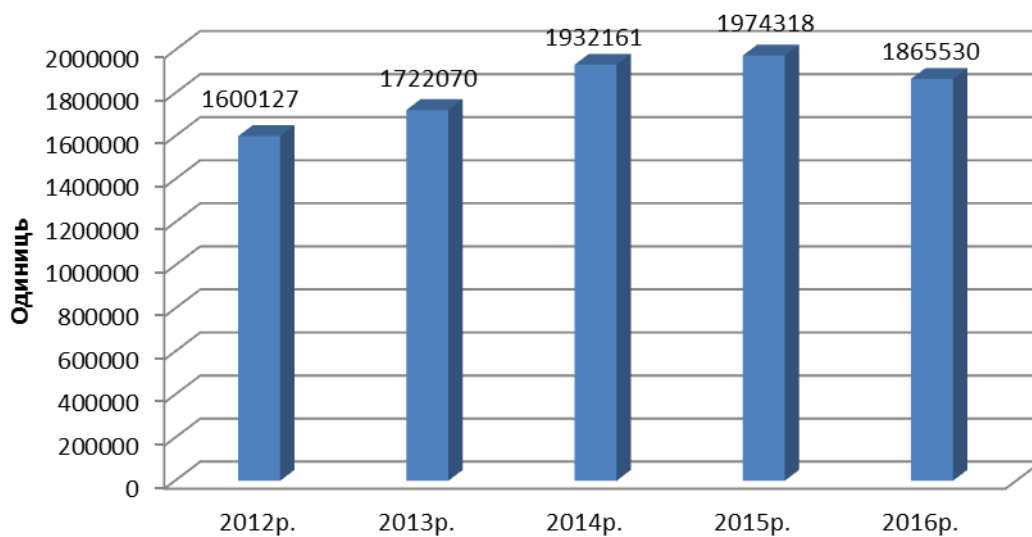

Рисунок 1. Кількість суб'єктів господарської діяльності в Україні (за даними [1])

Як видно з даних цього рисунку, протягом 2012-2015 рр. у нашій країні спостерігалася позитивна динаміка досліджуваного показника, у той час як дані 2016 року засвідчили негативну тенденцію до спаду чисельності суб'єктів підприємництва. Станом на кінець цього року в Україні загальна кількість суб'єктів господарювання (без урахування результатів діяльності банків, бюджетних установ, тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції) складала 1865530 одиниць. З них підприємства складала 306369 од., або 1,6%, а фізичні особи-підприємці – 1559161 од., або 98,4%.

Із загальної кількості підприємств в Україні чисельність великих підприємств складала 383 од., що на 40 одиниць менше за рівень даного показника у попередньому році. Значення кількості середніх підприємств у 2016 р. було рівним 14832 од., що на 371 од. нижче рівня 2015 р., а малих – 291154 од., причому спад значення цього показника порівняно з попереднім роком становив 36660 од. Що стосується кількості фізичних осіб-підприємців, то їх чисельність у 2016 році порівняно з попереднім періодом скоротилася на 71717 од. Отже, наведені дані свідчать про суттєве зменшення як кількості підприємств різних видів, так і фізичних осіб, зайнятих у сфері підприємницької діяльності, що є наслідком несприятливих умов для розвитку бізнесу в Україні (податковий тягар, бюрократія, корупція, нестабільність економіки, високі ставки відсотків по кредитах, відсутність політичної стабільності тощо). Структура кількості підприємств в Україні у 2016 р. наведена на рис. 2.

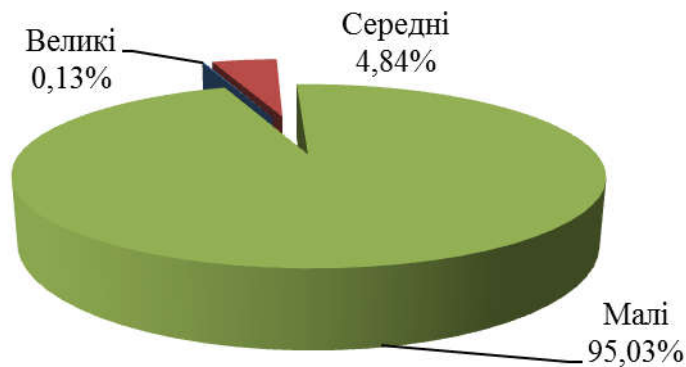

Рисунок 2. Структура кількості підприємств в Україні у 2016 р.

Отже, станом на 2016 рік в Україні частка великих підприємств становила 0,13%, середніх – 4,84%, а малих – 95,03%.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

*Мясников В'ячеслав Олегович
здобувач кафедри економіки
підприємств міського господарства,
Харківський національний
університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова*

*Науковий керівник: Федоренко Ірина
Анатоліївна, доктор економічних
наук, професор кафедри
менеджменту ЗЕД та фінансів,
Харківський національний
університет міського господарства
ім. О.М. Бекетова*

МЕХАНІЗМ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

В сучасних умовах господарювання лише активна інноваційна діяльність за умови використання прогресивних методів управління дозволяє підприємствам машинобудівної галузі адекватно реагувати на негативні зміни зовнішнього середовища в умовах жорсткої конкурентної

боротьби за нові ринки. Впровадження новітніх методів і технологій в систему управління сучасними машинобудівними підприємствами дозволяє сформувати концептуальні засади їх подальшого розвитку на інноваційній основі, зміцнення позицій на міжнародних ринках та підвищення рівня конкурентоспроможності.

В зв'язку з цим на перший план висувуються проблеми формування механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств (далі ІПМП), що має забезпечити інформаційно-аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень щодо напрямів активізації інноваційної діяльності, формування інноваційного потенціалу та ефективного використання наявних інноваційних ресурсів.

Функціонування механізму управління ІПМП базується на загальновідомих принципах системності, комплексності, адаптивності, динамічності, безперервності, цілеспрямованості, оптимальності, наукової обґрунтованості, інформативності.

Основними завдання механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівного підприємства є:

1. Розробка механізму інтегральної оцінки та, прогнозування рівня ІПМП.

2. Розробка і реалізація механізмів відтворення і ефективного використання ІПМП. Основою цього завдання є обґрунтування формування організаційно-економічного механізму відтворення інноваційно-виробничого потенціалу машинобудівних підприємств на підставі спеціально визначених чинників та подальше його впровадження для підвищення ефективності як комплексного інноваційного процесу, так й його окремих складових.

3. Забезпечення високого рівня адаптивності ІПМП, зниження рівня невизначеності; управління нестійкістю підсистеми. Сутність цього завдання полягає у розробці теоретико-практичних рекомендацій та пропозицій для успішної реалізації механізму адаптаційного управління ІПМП за рахунок усестороннього оцінювання характеристик внутрішнього та зовнішнього середовищ, що забезпечить зниження рівня невизначеності у системі, а також забезпечить стійкість її функціонування за умов нестабільного середовища.

Серед основних функцій механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівного підприємства особливої уваги заслуговує моніторинг, тобто комплекс дій, який повинен використовуватися для забезпечення керівництва базисною інформацією про інноваційний потенціал та можливості його найефективнішої реалізації у часі. Прогнозування ІПМП здійснюється на всіх стадіях повного інноваційного циклу – від комплексних наукових досліджень до

отримання прибутку від інноваційних розробок, шляхом їх освоєння, виробництва та збуту на внутрішньому та міжнародному ринках. Особливої уваги при побудові механізму адаптивного управління інноваційним потенціалом машинобудівних підприємств повинно приділятися вибір стратегії розвитку ПМП.

Таким чином, проведений аналіз підтверджує висновок, щодо необхідності стратегічних напрямків для підприємств машинобудівної галузі які умовно можна розділити на: ті, що вже досягли значних результатів у розробці та впровадженні інноваційних проектів; підприємства, які мають можливість постійно розвивати свій інноваційний потенціал та знаходити шляхи його постійного удосконалення; машинобудівні підприємства, які прагнуть залучити свої ресурси та потенціал для успішного початку своєї інноваційної діяльності. Це дозволяє забезпечити інформаційно-аналітичну підтримку прийняття управлінських рішень щодо напрямів активізації інноваційної діяльності, формування інноваційного потенціалу та ефективного використання наявних інноваційних ресурсів з урахуванням змін внутрішніх і зовнішніх умов функціонування та адекватної реакції підприємства на потенційні ризики.

Література:

1. Гесць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Гесць, В.П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
2. Гончар О.І. Мотиваційні аспекти адаптивного управління потенціалом підприємства / О.І. Гончар // Науковий вісник Полісся. – 2016 – № 2(6). – С. 79-84.
3. Гринько Т.В. Управління адаптивним інноваційним розвитком промислових підприємств: економічне обґрунтування та концептуальні засади: моногр. / Т.В. Гринько; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2011. – 352 с.
4. Кузьминчук, Н. В. Інноваційний розвиток як складова формування конкурентоспроможності промислового підприємства: теоретичний аспект / Н. В. Кузьминчук // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». Випуск 2 (43). – Ужгород, 2014. – С. 11-16.
5. Лановська Г.І. Інтегральна оцінка інноваційної політики підприємства / Г. І. Лановська // Агроінком.— 2013. — № 7(9). — С. 61-64.
6. М'ясников В.О. Адаптивне управління підприємствами машинобудування у забезпеченні їх інноваційного розвитку / В.О. Мясников // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Харків: НТУ «ХПІ», 2015. – № 61 (1170). – С. 52-56.

**ПРОБЛЕМАТИКА УКЛАДАННЯ УГОД ДЕРЖАВНО-
ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ
ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ**

Економічні системи багатьох розвинутих країн базуються на ефективній взаємодії державного і корпоративного сектору економіки, що дозволяє вирішувати проблеми й усувати протиріччя між інтересами суспільства і окремих корпорацій. Одним із способів взаємодії даних економічних секторів, є укладання та реалізація угод державно-приватного партнерства.

Саме за допомогою даного типу угод, державою регулюється та стимулюється розвиток окремих корпорацій. Одночасно з цим, держава отримує необхідні, для реалізації муніципальних проектів різних регіональних рівнів, інвестиційні та організаційні ресурси. Основними сферами застосування державно-приватного партнерства в міжнародній практиці є: транспортна галузь, житлово-комунальне господарство, будівництво і обслуговування об'єктів нерухомості, зв'язок, освіта та наука, охорона здоров'я, виконання екологічних програм. Залучення приватного партнера для реалізації та виконання даних угод дозволяє державі перекласти низку бюджетних витрат на приватного корпоративного партнера, який, в свою чергу, отримує можливість інвестувати власні кошти з метою отримання прибутку або іншої вигоди в майбутньому. Як засвідчує досвід, приватні корпорації значно ефективніше й якісніше (в порівнянні з державними підприємствами) здійснюють реалізацією переважної більшості інвестиційних проектів, що відповідає загальносуспільним інтересам. Більше того, світова практика показує, що до учасників подібних партнерств приєднуються освітні й наукові установи, які приносять нові знання, технології, компетенції і т.ін. [1, с. 313]

Незважаючи на ряд переваг використання державно-приватного партнерства, на сьогодні в Україні майже не використовується даний тип взаємодії між державою та корпоративним сектором. Існуючі проекти являються ситуаційними й укладаються як виняток, а не як усталена система взаємодії. Крім того, рівень використання державно-приватного партнерства цілковито залежить від місцевих органів влади, що особисто вирішують які види робіт та послуг виконуються за рахунок залучення корпоративного партнера. Виникає ситуація, коли відсутність розуміння

переваги використання угод державно-приватного партнерства, або просто небажання окремих чиновників, спричиняє відторгнення даного виду співпраці, та може стимулювати корупційні явища.

Основними негативними факторами, які гальмують застосування державно-приватного партнерства в Україні є: суперечлива нормативно-правова база щодо даного типу угод, відсутність чіткого встановлення прав та обов'язків їх учасників, та невизначеність щодо розподілу прибутку. В результаті дії даних факторів виникає багато протиріч, суперечок та судових розглядів, що в кінцевому рахунку знижує привабливість даного типу угод для корпорації й знижує загальну ефективність використання державно-приватного партнерства як інструменту державного регулювання корпоративного сектору національної економіки. Подолання недоліків й налагодження ефективної системи укладання та виконання угод державно-приватного партнерства не лише підвищить якість задоволення суспільних потреб, а й дозволить державі впливати на розвиток окремих корпорацій та корпоративного сектору загалом. Укладаючи дані угоди держава фактично надає конкурентні переваги корпоративному партнеру, що може стимулювати їх розвиток. Зважаючи на той факт, що однією з проблем функціонування корпоративного сектору економіки є спрямованість до монополізації ринку, надаючи перевагу при укладанні угод державно-приватного партнерства корпораціям середнього та початкового рівня розвитку, держава може стримувати даний процес, уникаючи негативного впливу на економіку. Однак, даний інструмент регулювання економіки матиме ефективність лише при умові значного розширення сфери та обсягів застосування державно-приватного партнерства, коли процес укладання даних угод набуде масового й системного характеру, та більшість муніципальних проектів буде реалізовуватись за їх допомогою.

Першочерговим завданням вдосконалення системи укладання угод державно-приватного партнерства є аналіз та застосування досвіду інших країн в даній сфері, де даний тип взаємодії між корпораціями та державою довів свої переваги. Для підвищення ефективності реалізації угод державно-приватного партнерства, в багатьох країнах функціонують спеціальні органи державної влади, які безпосередньо відповідають за процес укладання та виконання угод державно-приватного партнерства. Основними напрямками діяльності даних органів є: вибір пріоритетних напрямів застосування угод державно-приватного партнерства; аналіз необхідного обсягу інвестицій; розробка критеріїв до підбору приватного партнера; проведення конкурсного відбору приватного корпоративного партнера; безпосереднє узгодження та укладання угоди; поточний контроль за виконанням угоди; підсумковий аналіз виконання даного

проекту та подальший контроль за процесом експлуатації та обслуговування в межах передбачених угодою.

З урахування вище сказаного, виникає необхідність створення в Україні окремого органу державної влади з питань укладання та виконання угод державно-приватного партнерства, що сприятиме підвищенню ефективності їх застосування. Крім того, доцільно на державному рівні узгодити перелік робіт та послуг, які можуть виконуватись лише за умови укладання даних угод, що значно розширить межі їх застосування, та сприятиме загальному розвитку корпоративного сектору економіки України.

Література:

1. Сайфуллин Р. И. Концепция государственно-частного партнерства в современной экономической системе (методологический подход) / Р. И. Сайфуллин // Вектор науки ТГУ. - 2012. - № 4 (22). - С. 311-313.

*Саєнсує Марія Анатоліївна
кандидат економічних наук, доцент,
Одеський національний економічний
університет*

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ЛАНЦЮГАМИ В УМОВАХ РИЗИКУ (СТОХАСТИЧНОЮ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ)

Логістичні ланцюги поставок є складною багатоструктурний системою з активними елементами, що функціонує в умовах динамічно розвивається ринкового середовища. Функціонування ланцюгів поставок пов'язано зі значною невизначеністю. Джерелами невизначеності можуть служити коливання попиту, помилки прогнозів, вихід з ладу ресурсів, неточність даних, рішення менеджерів, передача інформації та інтерпретація тих чи інших подій, а також такі крайні випадки, як зміни політичних або природних умов [1]. Невизначеність є однією з основних проблем, що вивчаються в управлінні ланцюгами поставок. З тих пір були розроблені різні концепції, моделі та інформаційні системи для зниження невизначеності в ланцюгах поставок.

Невизначеність можна знизити за рахунок: введення певної надмірності структур ланцюга поставок; поліпшення координації та інформаційного обміну для підвищення якості, своєчасності та доступності для всіх учасників ланцюга поставок прогнозів попиту; введення системи моніторингу та регулювання ланцюга поставок в разі виникнення порушень і відхилень від плану. Фактори невизначеності

необхідно враховувати як на етапі планування ланцюга поставок, так і на етапі реалізації плану. Це істотно ускладнює планування робіт в ланцюгах поставок і підвищує вимоги до гнучкості планів і розробці механізмів узгоджених дій учасників ланцюга поставок як в штатних, так і в позаштатних ситуаціях[2]. Невизначеність середовища характеризує обмеженість наших знань про природу досліджуваних об'єктів. У цих випадках, як правило, невідомі фактори являють собою звичайні об'єкти вивчення теорії ймовірності. При цьому передбачається, що статистичні характеристики цих факторів відомі або потенційно можуть бути отримані. Слід зазначити, що в багатьох випадках неможливо математичний опис ступеня впливу різних чинників на процес досягнення мети або ж це опис буде зроблено з недостатнім ступенем точності і достовірності. Це пов'язано з тим, що процеси в ланцюзі постачань, як правило, носять не повторюється, нестаціонарний характер, а також з відсутністю або неповнотою необхідної ретроспективної статистичної інформації. Поведінкова невизначеність обумовлена управлінською активністю постачальників і фокусної компанії і їх інтересами. Аналіз невизначеності даного виду базується на мультиагентних системах, ігрових моделях, методі нечіткої логіки. В даних підходах реалізуються принципи управління конфліктами, а також обліку так званих «м'яких» важко формалізованих чинників, таких, як довіра, репутація і т.д. Якщо можна припустити, які події можуть відбутися і з якою ймовірністю, то мова йде про ризик. Економічні дослідження були перенесені на мікрорівень, тобто об'єктом вивчення і аналізу стало підприємство і його діяльність в умовах ризику [3, с.37-38].

В даний час як ніколи зростає роль і значимість суб'єктивного фактора у визначенні ризиків та управлінні ними в різних предметних областях. Про це свідчать наступні сучасні трактування поняття «ризик»:

1. ризик - ситуативна характеристика діяльності будь-якого виробника, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі наслідки в разі неуспіху;

2. категорія ризик носить складний, системний характер: з одного боку, ризик - це міра невизначеності і конфліктності в людській діяльності, а з іншого боку, ризик - це є об'єктивно-суб'єктивна економічна категорія, що відображає ступінь успіху або невдачі підприємства в досягненні намічених цілей з урахуванням впливу контрольованих (внутрішніх) чинників і неконтрольованих (зовнішніх) факторів;

3. ризик - узагальнена об'єктивна характеристика ситуації прийняття рішень в умовах невизначеності, що відображає можливість появи і значимість для ЛПР (особа, яка приймає рішення) шкоди в результаті наслідків того чи іншого рішення;

4. ризик - це міра небезпеки, одночасно вказує як на можливість заподіяння (отримання) шкоди, так і на його величину.

Резюмуючи наведені вище точки зору на сутність поняття «ризик», необхідно відзначити три принципові аспекти, що відрізняють ризик: ризик - це ймовірна оцінка події; ризик пов'язаний з негативним результатом; ризик породжується невизначеністю[3, с.30-35]. На основі розглянутих вище видів невизначеності можна класифікувати що виникають внаслідок невизначеності джерела ризику. Можна виділити наступні класи факторів ризику: зовнішні і внутрішні, постійні і змінні, прямого і непрямого впливу. До класу зовнішніх факторів ризику відносяться, такі фактори, як зміни ринкової кон'юнктури, техніко-технологічні відхилення, форс-мажор і т.д. До внутрішніх відносяться фактори, що характеризують можливість суб'єктивних змін планів та інтересів підприємств в процесі виконання плану. Під постійними розуміються чинники, притаманні будь-якій ланцюга поставок і однакові на різних етапах функціонування ланцюга поставок. Змінні фактори ризику залежать від конкретного замовлення клієнта та змінюються на різних етапах ланцюга постачань.

Література:

1. Иванов, Д.А. Управление цепями поставок /Д.А.Иванов - СПб.:Изд-во Политех. ун-та, 2009. - 600 с.
2. Мейер, К., Дэвис, С. Живая организация: пер. с англ./К.Мейер, С. Дэвис, - М.: Изд-во «Добрая книга», 2007.- 368 с.
3. Некрасов, А.Г. Комплексная безопасность цепей поставок: научно-практическое пособие/А.Г. Некрасов, М.: PRINT UP, 2008.- 105 с.

*Мірчук Зоряна Василівна
студентка кафедри менеджменту
інноваційної та інвестиційної
діяльності, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НЕФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ

В умовах «економіки знань» все більше число організацій розглядає розвиток і навчання персоналу як найважливіший ресурс підвищення стійкості та конкурентоспроможності.

Поряд з традиційними методами навчання набувають поширення інноваційні форми і методи розвитку персоналу. Під інноваційними технологіями навчання розуміється система, процедури, методи розвитку персоналу істотно відрізняються від сформованої практики і не отримали масового поширення. Однією з перспективних інноваційних технологій сучасної освіти є неформальне, позааудиторне навчання (informal, non-formal education, leaning) – процес отримання знань (як на робочому місці, так і поза ним) в ході спілкування з іншими людьми (колегами, клієнтами, однодумцями), як правило, з використанням сучасних інформаційних технологій [3, с.28].

За оцінками експертів до 80% всіх форм корпоративного навчання займає неформальне, при цьому витрати на нього складають лише 20-30% від всього бюджету, виділеного на розвиток персоналу (рис. 1, [1, С. 55]).

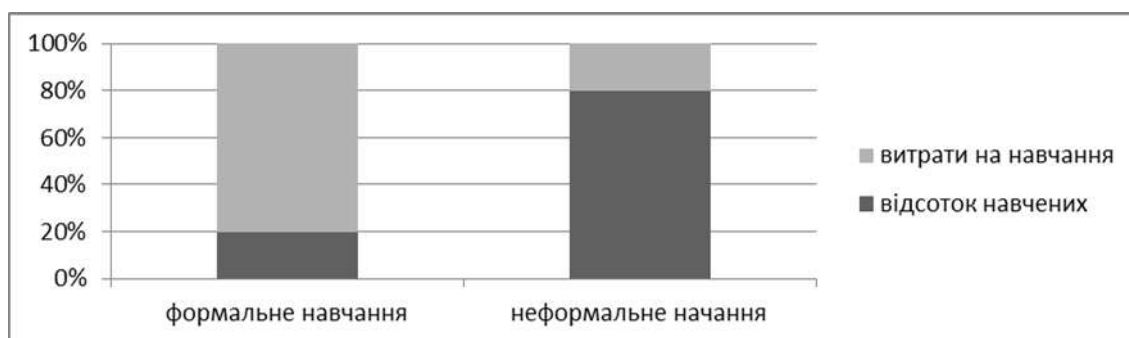

Рис. 1 Співвідношення витрат на формальне і неформальне навчання

Серед методів неформального навчання виділяють: електронне навчання, коучинг, сторітеллінг, play-back театр, метафорична гра, шедоуінг секондмент, баддінг, кінотренінг, віртуальні тренажери,

комп'ютерні ігри, навчання в робочих групах, соціальні мережі, аналіз мережевої взаємодії і ін.

Особлива роль у розвитку неформального навчання відводиться електронному (e-learning), під яким розуміється використання інтерактивних електронних засобів доставки інформації: компакт-дисків; корпоративних, соціальних мереж, Internet та ін.

До основні технологій та методів електронного навчання відносяться:

- Мобільне навчання (за допомогою мобільних телефонів, пристроїв i-Pad, PDA (кишенькових ПК), планшетні персональні комп'ютери (tablet PC) і ін.). До переваг мобільного навчання відносяться: економія коштів і часу, можливість швидкого доступу до інформації, самостійний вибір галузі навчання, поліпшення письмових і математичних навичок.

- Дистанційний онлайн курс, коучинг онлайн (e-coaching), онлайн-семінар, веб-конференція, вебінар. Дані технології дозволяють проводити відеоконференції, відеонавчання, демонстрації презентацій, телеконференції, чати, і документів, онлайн-опитування, сейлз-мітинги за участю будь-якої кількості слухачів та спікерів з будь-якої точки світу [3, с.3].

- Комп'ютерна гра, віртуальний тренажер. Наприклад, компанія L'Oreal використовує навчальну гру Hair-be 12, яка розвиває ключові навички співробітників салонів-перукарень. У MITRE Corporation претенденти проходять 3D-гру «Почесна робота»; в компанії Renault гра навчає стандартам обслуговування в автосервісі; мережа готелів Hilton використовує віртуальний тренажер з обслуговування гостей; компанія British Gas використовує навчальний курс діагностики несправностей для інженерів служби сервісу.

- Соціальні мережі. Багато українських компаній починають застосовувати соціальні мережі з метою підвищення ефективності спільної роботи персоналу (напр., «JTI Ukraine», «МТС» з корпоративною соціальною мережею під назвою «ПРОСТОр»). Корпоративна соціальна мережа дозволяє підвищити залученість співробітників; поліпшити внутрішні комунікації; вдосконалити процеси адаптації, вдосконалити колективне прийняття рішень (краудсорсінг); виявити таланти та ін [2].

До труднощів впровадження методів електронного навчання в процес розвитку персоналу можна віднести:

- нерозуміння керівниками ролі сучасних форм отримання знань;
- проблеми технічної оснащеності;
- відсутність достатнього фінансування;

– брак професійних тренерів, модераторів, фасилітаторів та інших фахівців в області розробки електронного контенту та реалізації e-learning;

– труднощі оцінки ефективності неформального навчання та ін.

З наведеного вище можна зробити висновки., що використання сучасних форм навчання сприяє досягненню стійких конкурентних позицій організації на ринку і відкриває нові можливості для безперервного розвитку персоналу, що забезпечує підвищення загального інтелектуального рівня особистості, розширює її ерудицію та коло спілкування, оскільки освічена людина вільно орієнтується в сучасному складному світі, у відносинах з людьми.

Література:

1. Cofer, D. Informal Workplace Learning//Practice Application Brief. US Department of Education.-2006.-№ 10.
2. Методы обучения персонала в Украине и за рубежом. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://years.com.ua/metodyobucheniya-personala-v-ukraine-i-za-rubezhom.htm>
3. Збрицька Т. П. Управління розвитком персоналу: навч. посіб. / Збрицька Т. П., Савченко Г. О., Татаревська М. С.; За заг. ред. М. С. Татаревської. - Одеса: Атлант, 2013. - 427 с.
4. Пługіна Ю. А. Розвиток персоналу підприємства: підходи, сутність, моделі / Ю. А. Пługіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2013. - №42. – с. 1-5.

*Дерев'янченко Тетяна Єгорівна
кандидат економічних наук, доцент
кафедри маркетингу, Київського
національного економічного
університету імені Вадима
Гетьмана*

МАРКЕТИНГОВИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність маркетингу значною мірою обумовлена ефективністю рекламної діяльності, подальше удосконалення якої сприяє покращенню кінцевих результатів діяльності суб'єктів господарювання. На сучасних насичених товарних ринках витрати на рекламу постійно зростають, хоча при цьому вони ні в якому разі не повинні бути компенсацією низької якості товарів. Відомий американський рекламист Альфред Політц сформулював це у вигляді закону рекламної практики: "Реклама стимулює продаж хорошого товару, прискорює провал поганого і показує, яких якостей продукт немає та допомагає споживачеві скоро це збагнути".

За таких умов гостро постає питання щодо ефективності реклами. Тут важливим інструментом оцінювання може виступати маркетинговий аудит, який передбачає глибокий аналіз усіх аспектів реклами: планування (включаючи затверджені вищим керівництвом підприємства цілі), визначення бюджету, вибір теми й девізу рекламної кампанії, а також створення рекламного образу тощо. В процесі аудиторської перевірки може бути рекомендований для застосування широкий спектр можливостей сучасної реклами, що раніше не використовувався підприємством.

Нагадаємо, що оцінювання ефективності реклами здійснюють за двома взаємопов'язаними напрямками:

- комунікативна ефективність дозволяє встановити наскільки якісно конкретне рекламне звернення передає цільовій аудиторії необхідну інформацію або формує бажану для рекламодавця точку зору. Вона характеризує в цілому охоплення аудиторії споживачів і надає можливість покращити якість як змісту, так і форми подання інформації. Для її визначення в аудиті використовують фокус-групи і методики імітаційного тестування нових продуктів і послуг.

- економічну ефективність реклами визначають співвідношенням результату, отриманого від реклами, і витратами (матеріальними,

фінансовими) на рекламні заходи за певний фіксований проміжок часу.

Ф. Котлер пропонує наступні показники, що характеризують ефективність реклами: витрати на досягнення тисячі цільових споживачів за допомогою даного засобу реклами; % аудиторії, що помітила, переглянула або прочитала більшу частину рекламного звернення; думки споживачів щодо змісту та ефективності реклами; ставлення споживачів до продукту до і після реклами; кількість запитів товару що викликана рекламним зверненням; витрати на один запит (купівлю) тощо.

В процесі аудиторської перевірки послуговуються багатьма методами визначення економічної ефективності рекламних заходів. Найпростіший - базується на аналізі результатів експерименту, суть якого зводиться до наступного: обирають два або більше порівнюваних локальних ринків, на яких підприємство діє протягом певного часу з різним рівнем рекламної підтримки (за рівних інших умов). Різницю торговельних результатів співвідносять з різницею в обсягах асигнувань на рекламу, на основі чого і роблять висновок щодо величини вкладу реклами у зміни обігу підприємства. Складність цього методу полягає у визначенні чистого ефекту реклами, тобто тієї частки приросту обсягу збуту(прибутку), яка забезпечена виключно рекламою періоду, за який обчислюються витрати на неї.

Вплив реклами на приріст збуту визначають на основі експертних оцінок, для чого у кожному конкретному випадку аналізують динаміку обсягів продажу на основі інформації регіональних дилерів та економічної ситуації в регіоні. Для виділення чистого ефекту реклами з метою подальшого визначення економічної ефективності за методом «ефект/витрати» причини змін прибутку поділяють на основну та інші. Частку основної причини зміні прибутку (для рекламної кампанії підприємства у поточному році) визначають у межах від одиниці до нуля залишковим методом. Таким чином, різниця між одиницею і сумою оцінок всіх інших причин зміни обсягу збуту (прибутку) дозволяє визначити частку чистого ефекту реклами.

До інших причин змін обсягів збуту відносять: вплив попередньої рекламної кампанії або перенесення рекламного впливу з умовно попереднього періоду; інерція споживчої поведінки при виборі товару; зміни деяких життєвих потреб і настанов споживачів (експертна оцінка на основі аналізу змін у сукупному попиті регіону); рівень інфляційного очікування споживачів (прогнозовані темпи зростання ціни рекламованого товару у період, коли він зберігає свої споживчі властивості); екологічні катастрофи (експертна оцінка); інші чинники, які впливають на сукупний платіжний попит регіону (заборгованість по зарплаті, рахункам населення у ощадбанках) тощо.

При здійсненні аудиту для визначення ефективності носіїв рекламного звернення використовують їх основні характеристики (такі як обсяг реалізації накладу, коефіцієнт звернення аудиторії тощо), на базі яких і розраховують систему показників: вартість рекламного простору, корисна аудиторія, відповідність носія реклами цільовій аудиторії, середньозважена чисельність корисної аудиторії, аудиторія, що перетинається; корисна аудиторія, що не перетинається, охоплення аудиторії одним носієм реклами, брутто охоплення, нетто охоплення, внутрішній перетин, зовнішній перетин, кумулятивне охоплення одним носієм за багаторазового показу, кумулятивне охоплення за використання декількох носіїв кілька разів, частотність, міра корисного проникнення, оцінювальний коефіцієнт TRP, валовий GRP, індекс вибірковості, ціна за тисячу примірників (читачів, глядачів, слухачів) тощо.

Оцінювання каналів передачі інформації здійснюється в рамках медіапланування. У зв'язку з цим складовою аналізу процесу формування рекламної кампанії обов'язково є виконання основних показників медіа плану, до яких відносять: індекс відповідності (affiniti), сумарний (GRP) та цільовий (TRP) рейтинговий пункт; вартість охоплення.

Індекс відповідності розраховують шляхом ділення нетто-охоплення цільової групи на нетто-охоплення населення в цілому. Призначення даного показника – визначення ефективності охоплення цільової аудиторії. Аналіз проводять не лише за різними схемами розміщення, а й за різними регіонами, на яких працює підприємство. Чим вище індекс відповідності, тим кращі результати було досягнуто за тією чи іншою схемою.

Інтенсивність реклами оцінюють за допомогою сумарного рейтингу – GRP(Gross Rating Points) та цільового рейтингового пункту (TRP). Це оцінювальні показники, які надають можливість порівняти різні схеми розміщення рекламних матеріалів з позиції їх вагомості. Різниця між ними полягає лише в тому, що GRP враховує охоплення населення в цілому, а TRP - лише охоплення цільової аудиторії. Фахівці зазначають, що середньою вважається тижнева рекламна кампанія з інтенсивністю 100 GRP, кампанія ж із показником 200 GP на тиждень вважається винятково інтенсивною. На підставі розрахунку TRP роблять висновок щодо рівня інтенсивності реклами.

Аналіз ефективності, як економічної, так і комунікативної, може бути поглиблений шляхом розрахунку зазначених показників за окремими регіонами та окремими товарами.

Вибір конкретного методу рекламного бюджету завжди пов'язаний із маркетинговою стратегією підприємства. Так, при аудиторському оцінюванні рекламного бюджету не тільки аналізують витрати на рекламу, а й визначають доцільність їх розподілу: за етапами рекламної

кампанії (у часі); за основними функціям рекламної діяльності; за регіонами збуту продукції; за рекламованими товарами; за засобами реклами. Крім того оцінюють рівень урахування фінансових можливостей підприємства, особливості товару, рівень ціни, інтенсивність конкурентної боротьби на конкретному товарному ринку, рівень насиченості ринку конкурентоспроможними товарами, частоту попиту, труднощі асортименту, специфіку сегменту ринку тощо.

Крім розрахункових, аудитори широко застосовують інші методи оцінювання, зокрема, опитування (споживачів, експертів), спостереження, фокус-групи, портфельні випробування, ранжування, тестування. Можуть бути використані і спеціальні методи, такі як економетричні, динамічні моделі та експериментальні методи вимірювання економічних результатів.

Способи і методи аналізу рекламної діяльності підприємства залежать від цілей, діапазону та глибини аудиту, які обумовлені угодою про його проведення. Зокрема, організація роботи рекламного відділу та ефективність його роботи може досліджуватись як у процесі розгорнутого маркетингового аудиту, так і окремо при оцінюванні організаційної структури маркетингу.

Якість управління рекламною діяльністю залежать від надійності вимірювання результатів, яке пов'язано з вивченням комплексу взаємодоповнюючих чинників, питань і проблем, виміряти які часто неможливо. Однак неможливість точно виміряти загальну економічну ефективність реклами зовсім не означає, що від її досліджень необхідно відмовитись. Тут необхідно усвідомлювати, що крім комерційного, реклама має ще й соціальний ефект. Крім того навіть приблизні підрахунки економічної ефективності виправдовують себе, оскільки дозволяють зробити висновки щодо доцільності проведення рекламної кампанії.

Література:

1. Методи оцінки ефективності інструментів реклами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.cossa.ru/155/35288/](http://www.cossa.ru/155/35288/).
2. Фурріс Поль У. Маркетингові показники: Більше 50 показників, які важливо знати кожному керівнику / Ферріс Поль У., Бендл Дейл Т., Пфайфер Філіп І., Рейнбштейн Девід Дж.: пер. с англ./: за наук. ред. І.В.Тараненко/. – Дніпропетровськ: Баланс Бізнес Букс, 2009.-480с.
3. Philip Kotler William T. Gregor William H. Rodgers. The Marketing Audit Comes of Age. /Електронний ресурс// Режим доступу: www.hamilton.com/features/hampub/SMR.html.

*Кісіль Анастасія Сергіївна
студентка спеціальності
«Маркетинг» ДВНЗ «Київський
національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»
Криворізький економічний інститут*

*Науковий керівник: Сагайдак
Михайло Петрович, доктор
економічних наук, ДВНЗ «Київський
національний економічний
університет ім. В. Гетьмана»
Криворізький економічний інститут*

РЕКЛАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСУВАННЯ ТОРГОВОЇ МАРКИ

В останні роки поширеність та доступність нових технологій дозволяють підприємствам створювати нові товари, послуги, унікальну продукцію, породжуючи серйозну проблему диференціації виробників та їх товарів. Тому висока якість, привабливість оформлення і конкурентоспроможна ціна – це лише обов'язкова характеристика продукту без яких немає сенсу виходити на ринок. Постійні інновації та стрімкий розвиток технологій обумовлює ще одну проблему – скорочення тривалості життєвого циклу товарів за рахунок швидкого морального старіння, а в окремих випадках товар стає старим в очах споживачів, проіснувавши лише декілька місяців.

Запорукою успіху того чи іншого продукту є торгова марка. Адже людина, яка купує будь-який товар, першим ділом звертає увагу на торгову марку, щоб потім бути впевненим у своєму виборі. І це не дивно тому, що торгова марка є необхідною умовою стійкості та конкурентоспроможності підприємства на ринку. Товари без марок поступаються позиції на ринку, адже споживач в першу чергу обирає марочний товар або послугу. Покупці більше довіряють товарам з торговою маркою, вони вважають, що такий продукт не буде неякісний чи шкідливим [1].

Дослідженню торгової марки було присвячено чимало наукових робіт зарубіжних вчених, тому слід відзначити роботи провідних науковців: Д. Аакера, С. Девіса, Ф. Котлера, М. Яненко. Серед вітчизняних дослідників доцільно виділити Л. Балабанову, О. Зозульову, С. Гаркавенко, М. Купчинську, Ю. Нестереву, О. Риндіну, М. Сагайдак.

Просто мати торгову марку замало, необхідно грамотно і правильно проінформувати по неї широкій аудиторії майбутніх споживачів. Адже на

ринку присутні конкуренти, які зацікавлені отримати більше постійних клієнтів і використовують для цього різні засоби. Тому процес просування торгової марки стає все більш складним, але так чи інакше він має вплив на потенційних споживачів.

Найбільш простий спосіб просування торгової марки – це пряма реклама, на практиці виглядає як «Купуйте товар А» [2]. Засіб дуже розповсюджений, показує невелику частину бренду і дуже ресурсномістка, але з проміжком часу стає малоефективною.

Найефективніший спосіб і в той же час найстаріший є «сарафанне радіо», тобто просування торгової марки за допомогою чуток.

Комунікаційне просування торгової марки – це просування за допомогою різних заходів із зазначенням самого бренду в назві [2]. Це можуть бути конкурси, свята, телевізійні передачі, вікторини. Як один із засобів вимагає значних затрат ресурсів в залежності від охоплення заходу.

Стимулювання збуту впливає на позиціонування торгової марки на ринку. Для стимулювання збуту використовують зазвичай різні події: акції, розпродажі, знижки, бонуси та багато інших типових заходів.

В останні роки дуже зріс вплив так званого «партизанського маркетингу», коли спеціальні агенти як би випадково згадують торгову марку і властиві їй позитивні риси, таким чином непомітно для споживача марка починає закріплюватись у його свідомості.

Ще один важливий крок на сьогоднішній день – це створення сайту. Зараз Інтернет має велике значення, адже майже все зводиться до нього: можна знаходити різну інформацію, розмовляти, обмінюватись файлами, купувати товари. Тому цей засіб є невід'ємною частиною просування торгової марки.

Реклама в місцях продажу (POS-реклама, від англ. Point of Sales) полягає в презентації торгових марок в торгових залах, наприклад: міжнародна виставка яка проходить кожен рік Ukraine International Travel& Tourism Exhibition. Можна використовувати дисплей-матеріали (покажчики, плакати, стрілки, вивіски, виносні конструкції, щити і т.д.).

Наступним засобом просування торгової марки є поштові рекламні звернення. Вони надають можливість пов'язати торгову марку з потребами цільової групи або особи. Якщо прикладати до повідомлення анкету або картку для відповідей, то можна отримати зворотній зв'язок.

Даний засіб може просто підірвати кількість клієнтів компанії – це «вірусна реклама». Вона буває двох видів: відкрита та прихована. Відкрита – це коли явно зазначена торгова марка. Наприклад, в кінці ролика, якщо це відео. Прихована вірусна реклама спрямована на підсвідоме сприйняття людини. Коли Ви бачите в ролику де-небудь

логотип, але не замислюється про нього і не розумієте, що він тут не спроста. До речі кажучи, таке навіть можна зустріти в фільмах.

Для досягнення двосторонньої комунікації часто використовується індивідуальна реклама, яку проводять так звані авторитетні особи серед своїх послідовників.

Чорний PR – це рідкісний і небезпечний вид просування. Найчастіше цим користуються тільки дрібні компанії. Вдалих прикладів чорного піару дуже мало. Невірний крок або неправильний розрахунок може просто погубити ім'я бренду та торгової марки.

Можна зробити висновки, що рекламне забезпечення торгової марки є важливим тому, що з виходом нового товару чи послуги споживач не має уявлення чия це продукція, на скільки вона є популярною, корисною. У клієнта відсутній стимул купувати. Тому для вирішення даних проблем використовуються рекламні засоби, які допомагають: просувати торгову марку, проінформувати споживачів, боротися з конкурентами за постійних клієнтів, мати сильну позицію на певному сегменті ринку.

Література:

1. Показники ефективності маркетингу – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/49906/marketing/pokazniki_efektivnosti_marketingu
2. Просування торговельної марки – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helpbizness.ru/upravlinnya-biznesom/prosuvannya-torgoveln%D1%97-marki.html>
3. Сагайдак М. П. Дослідження ролі та способів впливу бренду на поведінку внутрішнього і зовнішнього споживача / М.П. Сагайдак, Н.К. Лавренюв // Вчені записки. Збірник наукових праць. – 2014. – №16. – С. 97-102

*Бондаренко Олег Олександрович
студент 2 курсу магістратури,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Дорош Ніна
Іванівна, доктор економічних наук,
професор, Київський національний
університет імені Тараса Шевченка*

СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Погляди на сутність виробничих витрат як економічної категорії та їх місця в системі витрат підприємства історично зазнали суттєвого впливу суспільно-економічних умов. Станом на сьогодні ця облікова категорія не має чіткого визначення у нормативних документах та все більше привертає увагу як вітчизняних, і так зарубіжних дослідників. Динамічність економічного розвитку підприємств потребує більш ґрунтовного дослідження обліку виробничих витрат з метою пошуку нових шляхів удосконалення у ході управління діяльністю підприємства.

Виробничі витрати – важлива та складна економічна категорія, яка є одним з вирішальних чинників впливу на фінансові результати суб'єктів господарювання. Тому інформація про витрати займає центральне місце в системі управлінського обліку як підприємством в цілому, так і кожним його структурним підрозділом. Необхідність вивчення виробничих витрат обумовлена також тим, що вони є базою для формування собівартості продукції, цінової політики підприємства, характеризують рівень технології та організації виробництва, а також ефективність господарювання, яка оцінюється через порівняння витрат та результатів діяльності.

Склад виробничих витрат значно ширший за поняття виробничої собівартості продукції, оскільки включає суми прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат, постійних і змінних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. [4]

Досліджувані поняття, що супроводжують виробничі витрати не слід вважати синоніма, а швидше за все суміжними чи похідними один від одного категоріями. Узагальнення їх змісту представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Визначення змісту поняття «витрати виробництва» та суміжних категорій

Поняття	Характеристика
Виробничі витрати	сукупність прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат, постійних і змінних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.
Виробнича собівартість продукції	сума прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат, змінних загальновиробничих та постійних розподілених загальновиробничих витрат.
Собівартість готової продукції	формується шляхом додавання сум незавершеного виробництва на початок періоду та виробничої собівартості продукції і вирахування суми незавершеного виробництва на кінець періоду.
Собівартість реалізованої продукції	складається з виробничої собівартості продукції, яка була реалізована протягом звітного періоду, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

Джерело: узагальнено автором на підставі [1].

Варто зазначити, що у МСБО 2 «Запаси» застосовується категорія «витрати на переробку», яка включає в себе вартість запасів, оплату праці виробничого персоналу та розподіл постійних і змінних виробничих накладних витрат, що виникають при переробці матеріалів у готову продукцію, що є прямим аналогом «виробничої собівартості продукції».

Таким чином, виробнича собівартість певного виду продукції, визначена в бухгалтерському обліку за П(С)БО 16 “Витрати”, є величиною не тотожною виробничим витратам; вони відрізняються сумами постійних нерозподілених та наднормативних виробничих витрат, як це показано на рис.3.

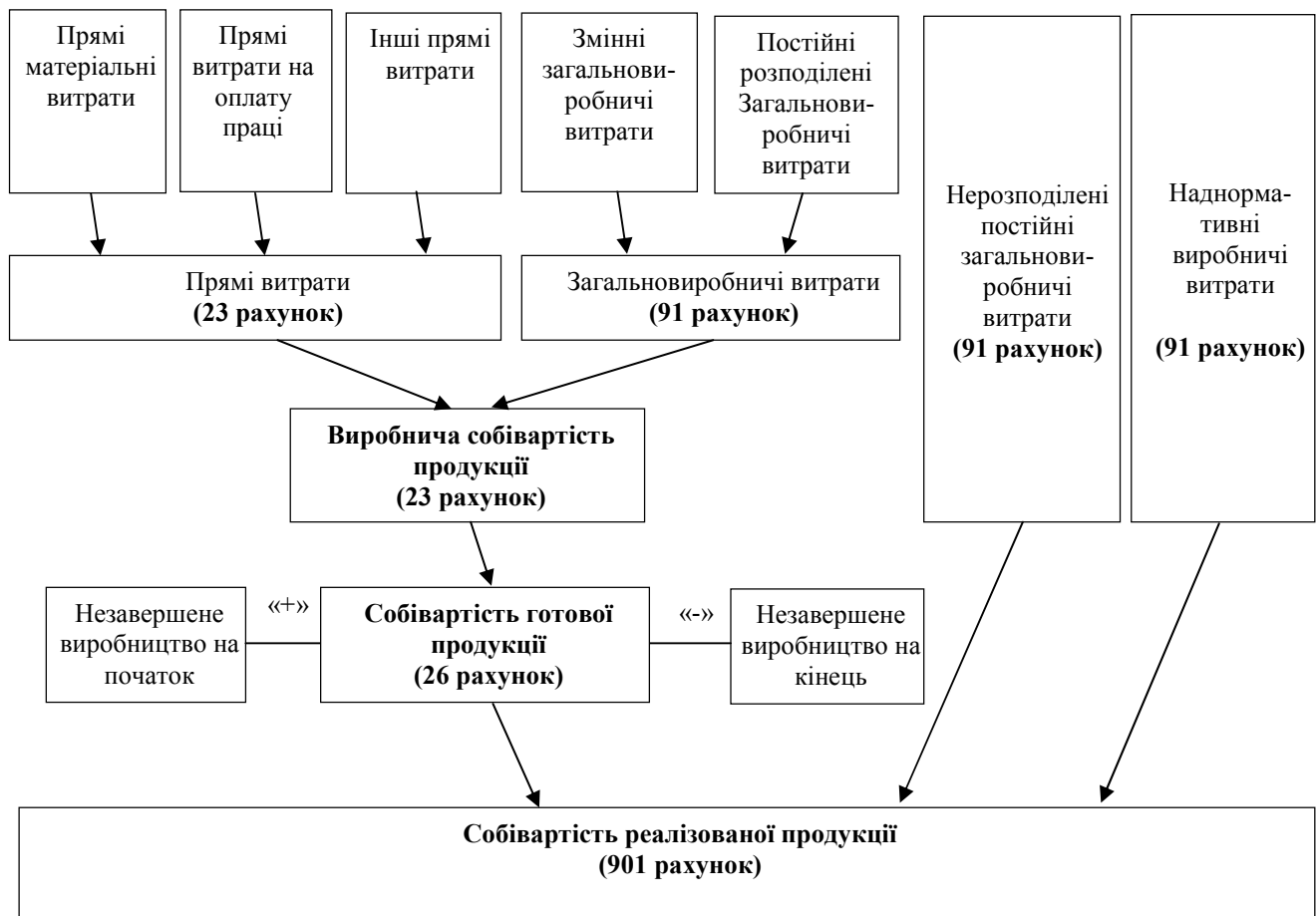

Рис. 1. Структура виробничої собівартості у системі формування собівартості реалізованої продукції

Джерело: розроблено автором

За результатами проведеного дослідження теоретико-методологічного обґрунтування обліку виробничих витрат було встановлено, що в сучасних умовах немає чітко визначеної категорії виробничих витрат. З метою адекватного обліку виробничих витрат запроновано виробничі витрати розуміти як сукупність прямих матеріальних витрат, прямих витрат на оплату праці, інших прямих витрат, постійних і змінних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат.

Список використаних джерел:

1. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку №16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999р. №318 із змінами, внесеними Наказом Міністерства фінансів України від 25 вересня 2009р. №1125. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Міжнародний Стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2) «Запаси» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_021

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затверджена наказом Мінфіну №291 від 30.11.99, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.
4. Остапенко Я. О. Облік витрат на виробництво та собівартість продукції в ринкових умовах / Я. О. Остапенко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – 2(49). – С.121-126.

*Власова Анастасія Михайлівна
студентка, Київський національний
університет технологій та дизайну*

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ

Облік грошових коштів та правильна організація обліку – суттєві ланки у функціонуванні кожного підприємства, від яких залежить фінансова сталість та ділова активність в цілому. Майже всі операції, що відбуваються на підприємстві, пов'язані з придбанням, виробництвом, реалізацією товарів і послуг, тобто операції пов'язані з оплатою та одержанням грошових коштів – що виступають найбільш ліквідними активами та беруть участь на різних етапах облікового циклу.

За участю грошових коштів на підприємстві відбувається процес акумуляції факторів виробництва, що гарантує кругообіг основного та оборотного капіталів. Саме наявність грошових коштів, показує чи підприємство платоспроможне, конкурентоспроможне, чи ефективна обрана стратегія діяльності, а також можливий подальший розвиток підприємства.

Процес здійснення процедури відображення в бухгалтерському обліку і розкриття інформації про грошові кошти у фінансовій звітності регламентує НП(С)БО1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

На сучасному етапі основною проблемою обліку операцій з грошовими коштами є несвоєчасне, неповне та неправдиве відображення операцій у системі обліку – через що виникають складнощі з визначення реального розміру коштів, наявних на підприємстві, оскільки, вони не

повністю і несвоєчасно оприбутковані. Це створює додаткові проблеми, зокрема, відсутність інформації про рух реальних грошових потоків, не дає можливості результативно здійснювати керування капіталом і прогнозувати можливі збитки для підприємства.

Центральною проблемою обліку операцій з грошовими коштами є ухилення від оподаткування шляхом використання поза облікованих грошових коштів. А така ситуація має як наслідок неправильне відображення податкових стягнень та ряд інших помилок, які можливо виявити лише під час інвентаризації.

Для забезпечення дійового контролю за рухом грошових коштів слід виконувати своєчасний контроль за надходженням і витратами грошових коштів. Доцільно створювати прогнозуючі показники на наступний рік, де буде відображений розрахунок планового доходу від основної діяльності та витрати коштів у розрізі статей витрат. При цьому, важливим є впровадження автоматизованого обліку грошових коштів, що забезпечить високу точність та правильність облікових даних, матиме вплив на підвищення продуктивності праці працівників.

Отже, для того щоб підвищити результативність процесу управління, можна застосовувати таку систему контролю, що спроможна значно вплинути на діяльність підприємства та виявити шляхи покращення фінансового стану підприємства.

Література:

1. Войнаренко, М. П. Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навчальний посібник/ М. П. Войнаренко, Н. А. Пономарьова, О. В. Замазій. - К.: ЦУЛ, 2010. - 488 с.
2. Жолнер, І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навчальний посібник/ І. В. Жолнер; Мін-во освіти і науки, молоді та спорту України, Нац. ун-т харчових технологій. - К.: ЦУЛ, 2012. - 368 с.
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності та бухгалтерського обліку. - К.: Сварог, 2012. - 734 с.

*Дуганець Наталія Вікторівна
кандидат економічних наук,
Подільський державний аграрно-
технічний університет*

*Шемчук Анна Геннадіївна
магістр, Подільський державний
аграрний-технічний університет*

СТАН ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Під інвентаризацією розуміють перевірку наявності майна підприємства та стану його фінансових зобов'язань на певну дату шляхом звірення фактичних даних з даними бухгалтерського обліку.

Порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань та оформлення її результатів визначає Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [1]. Дане положення було затверджене Наказом Міністерства фінансів України 02.09.2014 року №879, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 жовтня 2014 року за № 1365/26142 і вступило в силу з 1 січня 2015 року.

Провівши оцінку стану інвентаризаційної роботи у більшості сільськогосподарських підприємств доцільно зауважити певні недоліки:

- рішення про проведення інвентаризації та створення інвентаризаційних комісій не затверджується у встановленому порядку згідно чинного законодавства;
- інвентаризація проводиться формально із заповненими наперед документами;
- інвентаризацію підлягають не всі види активів та зобов'язань;
- відсутнє належне планування інвентаризаційного процесу та недотримання загального порядку здійснення інвентаризації, який визначено чинними законодавчо-нормативними актами.

Потрібно зазначити, що основні причини незадовільного стану інвентаризаційної роботи у сільськогосподарських підприємствах носять переважно об'єктивний характер і включають:

- недосконалість існуючих законодавчо-нормативних актів, що регулюють проведення інвентаризації;
- неналежне документальне забезпечення інвентаризаційного процесу, в тому числі відсутність затверджених форм документів з інвентаризації окремих об'єктів (земельних ділянок, власного капіталу, активів і зобов'язань позабалансового обліку та інших);

- недоліки в методичному забезпеченні інвентаризації та відсутність науково-обґрунтованої методики інвентаризації земельних ділянок, власного капіталу, дебіторської та кредиторської заборгованості, орендованого майна тощо [2].

Все це автоматично призводить до виникнення суб'єктивних причин неналежного здійснення інвентаризаційного процесу, основною серед яких є недостатня увага до проведення інвентаризацій керівника підприємства. При цьому втрачається можливість застосування достатньо ефективного та порівняно дешевого інструменту забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності, збереження майна [3].

Крім того, у більшості сільськогосподарських підприємств не перевіряється правильність оцінки активів, власного капіталу та зобов'язань та не визначається фактичний стан активів підприємства.

При цьому не виконуються важливі завдання, які покликана вирішувати інвентаризація як метод обліку і контролю:

- перевірка реальної вартості зарахованих на баланс активів, власного капіталу та зобов'язань;
- перевірка фактичного стану активів і зобов'язань;
- виявлення матеріальних цінностей, які частково втратили свою первісну вартість [3].

Невиконання вказаних завдань призводить до штучного заниження значення інвентаризації та є неприпустимим. Не проводячи при здійсненні інвентаризації відповідних процедур з перевірки фактичного стану та оцінки активів, власного капіталу та зобов'язань, підприємства добровільно лишають себе важливого, надійного, а головне доступного джерела інформації, яка є основою для приведення у відповідність облікових оцінок і реальної вартості майна, що перебуває у їх власності.

Література:

1. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджене Наказом Міністерства фінансів України 02.09.2014 року №879, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 30 жовтня 2014 року за № 1365/26142. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>
2. Чудовець В.В. Оцінка якості інвентаризації та її етапів // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 199: В 4 т. Том I. – Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – С. 201-208.
3. Чудовець В.В. Інвентаризація як метод обліку і контролю діяльності сільськогосподарських підприємств : дис. ... кандидата екон. наук : 08.06.04. Київ, 2006. 250 с.

*Криницька Таміла Миколаївна
студентка, Черкаський державний
бізнес-коледж*

*Науковий керівник: Криворучко
Михайло Юрійович, кандидат
економічних наук, доцент,
Черкаський державний бізнес-
коледж*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Грошові кошти – важливий актив підприємства, тому підвищення ефективності їх обліку є актуальною проблематикою бухгалтерської науки. Грошові кошти використовуються для розрахунків з контрагентами, їх наявність впливає на платоспроможність підприємства, його фінансову стійкість. Основою ефективного підвищення функціонування сучасного підприємства є безперервний періодичний рух грошових коштів. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами та обмеженими ресурсами. Успіх діяльності підприємства багато в чому визначається здатністю раціонально розподіляти і використовувати грошові кошти, саме тому організація їх обліку є досить важливим питанням.

В процесі організації обліку руху і наявності грошових коштів можуть виникати проблеми, серед яких варто виокремити недосконалість законодавства, неповноту інформації про рух реальних грошових потоків та неефективність системи контролю за їх збереженням та використанням. Основною проблемою є недосконалість системи управлінського обліку та відсутність управлінської звітності з руху грошових коштів на підприємстві, що спричиняє нестачу аналітичних та оперативних даних, які в свою чергу характеризують реальні фінансові процеси на підприємстві для подальшого відображення цих операцій в обліку. Основним інформаційним джерелом щодо руху грошових коштів та їх еквівалентів є форма № 3 фінансової звітності «Звіт про рух грошових коштів».

Дослідження проблематики підвищення ефективності обліку грошових коштів є актуальним завданням бухгалтерської науки, що обумовлюється важливістю достовірного та оперативного відображення в обліку і звітності інформації про грошові кошти для прийняття управлінських рішень. З метою побудови ефективної системи

бухгалтерського обліку грошових коштів можна запропонувати такі заходи організаційно-методичного характеру:

1. Розробка фінансових планів руху готівки на наступний рік, який містить план обсягу доходів та обґрунтування статей витрат.

3. Розробка звіту про рух грошових коштів за минулий місяць та порівняння його з плановими показниками підприємства.

4. Розширення та вдосконалення форм та методів здійснення розрахунків.

5. Удосконалення номенклатури первинного обліку руху грошових коштів.

6. Удосконалення управлінського обліку руху грошової маси – виділення центрів надходження, витрачання та чистий рух грошових коштів.

Зазначені заходи сприятимуть удосконаленню внутрішньої звітності про рух грошових коштів, що підвищить ефективність управлінських рішень, тому вдосконалення організації бухгалтерського обліку залишається актуальною проблемою.

Список використаної літератури:

1. Організація бухгалтерського обліку: Підруч. для студ. спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / За ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. — 3-тє вид., доп. і перероб. — Житомир: ПП "Рута", 2006. — 592 с.
2. Бутинець Т. А. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. для студ. вузів / Т. А. Бутинець, Л. В. Чижевська, С. Л. Береза. — Житомир: ЖІТІ, 2000. — 672 с.

*Ярмола Надія Вікторівна
студентка Київський Національний
Університет Технологій та Дизайну*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУ РАХУНКІВ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Ефективність організації обліку дебіторської заборгованості на виробничому підприємстві в значній мірі залежить від своєчасного отримання упорядкованої інформації, достовірності даних із розрахункових операцій з дебіторами. Бухгалтерський облік є основним джерелом надання такої інформації для прийняття управлінських рішень. Головним елементом для відображення, реєстрації та групування даних фінансово-господарської діяльності є рахунки. План рахунків визначає загальну структуру інформації, що формується в системі бухгалтерського

обліку, її економічну характеристику відповідно до особливостей функціонування господарського механізму.

Метою дослідження є розробка класифікації підходів до побудови плану рахунків та визначення пропозицій з удосконалення змістовного наповнення плану рахунків бухгалтерського обліку на виробничих підприємствах України.

Класифікація Плану рахунків в Україні за П(С)БО №10 «Дебіторська заборгованість» не повністю задовольняє потреби юридичних осіб при складанні фінансової звітності. Розрахункові рахунки призначені для обліку і контролю за розрахунковими відносинами підприємства з іншими підприємствами, організаціями та особами. Виробничим підприємствам необхідно систематизувати облік для контролю, аналізу та управління дебіторської заборгованості.

Проаналізуємо аналітичний облік підприємства рахунка 3721 «Розрахунки з підзвітними особами в національній валюті». На даному підприємстві ведеться облік молочної сировини, розрахунки з населенням здійснюються згідно прийомно-розрахункових відомостей. На підприємстві працює велика кількість працівників, але в програмі 1С Підприємство не має чіткого розмежування субрахунків по виплатах відряджень та витратах на господарські потреби. Згідно документа Звіт про використання коштів, виданих на відрядження або підзвіт вносяться дані до програми по яких можна контролювати оборотно-сальдову відомість субрахунку 3721 «Розрахунки з підзвітними особами в національній валюті».

З метою раціонального ведення поточного обліку, необхідно систематизувати дані в розрізі видів дебіторської заборгованості за допомогою субрахунків п'ятого порядку. Для своєчасного отримання і розподілу інформації необхідно і доцільно використовувати такі аналітичні рахунки:

- 37211 «Розрахунки з заготівельниками (по сировині)»;
- 37212 «Розрахунки з підзвітними особами (дотація)»;
- 37213 «Розрахунки з підзвітними особами (відрядження)»;
- 37214 «Розрахунки з підзвітними особами (господарські потреби)».

Раціональна побудова Плану рахунків та чіткі рекомендації по його застосуванню впливають на організацію облікового процесу підприємства. Запропоновані зміни до аналітичного рахунку дадуть змогу здійснювати детальний і повний облік усіх банківських операцій та готівкових розрахунків, а також своєчасно надавати детальну, достовірну і змістовну інформацію керівництву, працівникам підприємства, податковим, статистичним відомствам та іншим користувачам. Пропозиції по обліку дебіторської заборгованості забезпечать своєчасність отримання інформації для контролю за формуванням фінансового результату.

Література:

1. Власюк Г. В. Проблеми класифікації та оцінки дебіторської заборгованості, шляхи їх вирішення / Г. В. Власюк // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. - 2011. - №6. – С. 131-135.
2. Горбачова О. М., Лахай Л. В. Облік та аналіз дебіторської заборгованості: проблеми та шляхи їх вирішення// www.nbuv.gov.ua.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість” від 08.10.1999 р. №237. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99/print1154500791191400>

*Біла Дарина Валеріївна
аспірант Київський національний
торговельно-економічний
університет*

*Науковий керівник: Єрмошенко
Анастасія Миколаївна, професор,
доктор економічних наук, Київський
національний торговельно-
економічний університет*

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Адекватність, своєчасність та ефективність державного регулювання діяльності страхових компаній (СК) залежить від обраних методів та інструментів. Під «методом» розуміють сукупність теоретичних принципів та практичних кроків, які потрібно здійснити для досягнення мети, або особливий прийом чи систему прийомів, що застосовуються в певній діяльності [1, с. 101]. Методи державного регулювання діяльності СК класифікують за декількома ознаками, однією з яких є класифікація за набором інструментів (рис. 1).

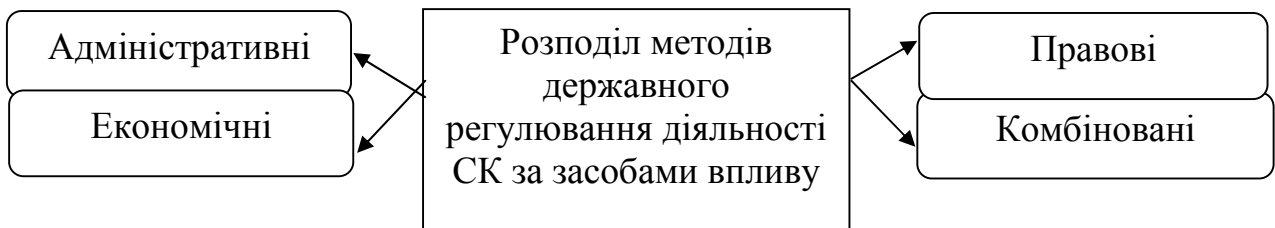

Рис. 1. Розподіл методів державного регулювання діяльності СК за засобами впливу*

*Складено автором

Характерними ознаками адміністративних методів є: обов'язковий характер, відповідальність за ухилення від виконання обов'язкових вимог, встановлення термінів, порядку, мети виконання виданих органом нагляду приписів та повноважень об'єкту на який здійснюється регулятивний вплив. Основними інструментами адміністративних методів державного регулювання діяльності СК є: нормативи і ліміти, стандарти, ліцензії,

санкції, кваліфікаційні вимоги, квоти, страхові тарифи. Адміністративні інструменти використовуються на всіх стадіях діяльності СК: під час реєстрації, отримання ліцензії на здійснення діяльності, функціонування СК та виходу з ринку.

Економічні методи, за визначенням Яворської Т.В., – «є непрямим втручанням у страхову діяльність, мають мотиваційний характер впливу... реалізуються за допомогою монетарних, податкових, цінових та страхових інструментів» [2, с. 65].

Правові методи створюють нормативно-правову базу, що визначає правила та умови функціонування СК на ринку, взаємодію СК між собою, споживачами, іншими економічними суб'єктами та державними органами. Інструменти правових методів є закони та нормативно-правові акти.

У світовій практиці регулювання сформувалася тенденція переходу до використання більш м'яких інструментів, націлених на забезпечення стабільності ринку та стійкості СК, відповідно до яких останні створюють власні системи ризик менеджменту. З нашої точки зору, така регулятивна практика приводить до трансформації адміністративних методів в комбіновані, що визначається переходом на новий, якісний рівень регулювання з врахуванням ризиків.

Методи комбінованого впливу характеризуються набором інструментів, які мають ознаки декількох методів. До таких інструментів, що застосовуються на Україні, на нашу думку, необхідно віднести тести раннього попередження, стрес-тестування, що використовується для управління ризиками СК з урахуванням різних сценарії розвитку подій. Для керівників СК стрес-тестування надає можливість визначити розмір капіталу для покриття збитків, а для органу державного нагляду, в деяких юрисдикціях, зобов'язати окремо визначену СК збільшити розмір капіталу, щоб зменшити ризик її банкрутства.

Література:

1. Фінансове регулювання страхового ринку: проблеми теорії та практики: монографія / Л. Шірінян. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 458 с.
2. Яворська Т.В. Економічні інструменти державного регулювання страхового підприємництва України. – Вісник Запорізького національного університету №3(15), 2012. – С. 64-69.

*Чернодубова Елеонора Валеріанівна
кандидат економічних наук,
Східноукраїнський національний
університет ім. В. Даля*

ПРОГРАМА СКОРОЧЕННЯ ВИТРАТ - ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ

Необхідність розробки компанією програми скорочення витрат викликана, нестабільністю ринкового середовища, в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток підприємництва. Програма скорочення витрат повинна виступати часиною загальної стратегії компанії, яка приймається стратегічним комітетом компанії або її керівництвом. Під стратегією компанії розуміємо систематичний план його потенційної поведінки в умовах неповноти інформації про майбутній розвиток середовища та підприємництва, який включає формування місії, довгострокових цілей, а також шляхів і правил прийняття рішень для найбільш ефективного використання стратегічних ресурсів, сильних сторін і можливостей, усунення слабких сторін та захист від загроз зовнішнього середовища задля майбутньої прибутковості. Отже, необхідність розробки компанією стратегії викликана, нестабільністю ринкового середовища, неповнотою інформації про її майбутній стан, що підтверджується й іншими вченими [1-2].

Стратегія компанії може включати декілька напрямків скорочення витрат, в залежності від обсягів та виду діяльності підприємства. Така програма скорочення витрат може включати окремі проекти: енергозбереження, оптимізація виробництва, оптимізації маркетингових витрат та ін.

Кожен з проектів має містити назву, конкретні статті витрат для оптимізації, фактори впливу, сутність заходу, калькуляцію статей витрат з повним обґрунтуванням та розрахунок ефективності проекту. Для дієвого впровадження проекту, обов'язково потрібно визначитися з відповідальними особами та їх мотиваційними схемами та строками реалізації. Все це можна реалізувати в практичній діяльності компанії за допомогою ERP системи або більш простими: 1С-Підприємство, Бітрікс, Project management.

У подальшому, компанія розробляє свою власну програму оптимізації, в основі якої полягає оцінка окремих показників план-факт у динаміці:

- Матеріальні витрати. За результатами аналізу, план дій за цим напрямком може включати скорочення закупівельних цін за допомогою централізованих закупок або тендерів;

- **Трудові витрати.** Після проведення оцінки, найчастіше компанії застосовують нормування трудовитрат, скорочення нормативів на одиницю виробленої продукції, впровадження новітніх технологій;
- **Енерговитрати.** Проводиться оцінка ефективності витрат на скорочення використання енергії (впровадження енергозберігаючих технологій, модернізацію обладнання);
- **Управлінські та комерційні витрати.** Як правило, компанії концентруються на: впровадженні автоматизації системи управління (ERP); скороченні витрат на утримання офісу, мобільного зв'язку, відрядження; аутсорсингу функцій.

План заходів зі скорочення витрат повинен бути стратегічною ініціативою та частиною стратегії бізнесу. Велике значення для поліпшення швидкості та контролю реалізації відповідних заходів мають інструменти управління проектами: пошук внутрішніх резервів, факторний аналіз, drill down. Необхідною умовою ефективності заходів зі скорочення витрат є мотивація та заохочення ініціативи робітників або робочих груп.

Література:

1. Корінько М. Д. Концептуальні основи управління витратами суб'єктів господарювання в умовах удосконалення ринкових відносин / М.Д. Корінько, Г.Б. Тітаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 9. – С. 126–131.
2. Котенко Т. Ю. Аналіз витрат як складова управління на підприємствах будівельної галузі / Т. Ю. Котенко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 118-121.

*Мямлин Сергей Витальевич
доктор технических наук
Днепропетровский национальный
университет железнодорожного
транспорта имени академика В.
Лазаряна*

*Мямлин Владислав Витальевич
доктор технических наук
Днепропетровский национальный
университет железнодорожного
транспорта имени академика В.
Лазаряна*

УСКОРЕННОЕ РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ ПУТЕМ ИЗМЕНЕНИЯ ВЕКТОРА ОСНОВОПОЛАГАЮЩИХ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ

Национальная идея украинского общества на протяжении многих десятилетий состояла в желании иметь свое независимое государство. Теперь, когда эта идея осуществилась, ее надо усилить строительством высокоразвитого демократического государства. Такое государство должно опираться на мощную материально-техническую базу, для создания которой нужна быстро развивающаяся национальная экономика. Если Украина хочет жить лучше, то надо использовать и более сильные национальные идеи, позволяющие ей осуществлять свою мечту. В своих предыдущих публикациях авторы уже неоднократно поднимали вопросы, связанные с проблемами вялого функционирования хозяйственного механизма в Украине, и указывали пути его активизации [1-6]. Попутно следует заметить, что и во многих других странах по тем же причинам ситуация в экономике не намного лучше и переживает такие же трудности.

Основная причина низкого экономического развития состоит в том, что Украина, будучи интегрированной в мировую экономическую систему, призвана играть по тем правилам, которые навязываются ей извне. Если сравнить существующую модель экономики Украины с существующей моделью экономики мирового экономического лидера – США, то можно увидеть, что для каждой из этих стран, при вроде бы внешней схожести (одна и та же либеральная модель), установлены

совершенно разные «финансово-экономические» схемы, которые функционируют по разным правилам. Экономика США имеет возможность никогда не страдать из-за отсутствия денег, так как у нее «под боком» существует Федеральная Резервная Система, которая может производить эмиссию денег в неограниченном количестве. Имея в своем распоряжении триллионы долларов можно в других странах скупать материальные ресурсы, технологии, специалистов и т. п. Украина такой возможности не имеет и поэтому вынуждена надеяться на кредиты МВФ и зарубежных инвесторов. Но ведь это же не научно – просто сидеть и «ждать у моря погоды», надеясь на поступление каких-то кредитов или инвестиций. А если МВФ не даст денег или никто из инвесторов не посчитает для себя нужным вкладывать деньги в украинскую экономику, то что, экономика вообще не будет работать? Сколько еще пройдет времени, пока Украина достигнет европейского уровня жизни и достигнет ли его вообще, если до сих пор она одна из всех республик бывшего СССР не вышла на уровень ВВП 1991 года?

Обратим внимание еще и на такой факт, что Украина, стремясь в Евросоюз, взяла за основу (или ей навязали) и принятую там либеральную модель экономики, которая далеко не совершенна, так как является кризисообразующей. Ведь не смотря на то, что уровень жизни там выше, чем в Украине, все негативные явления, присущие данной экономической модели, там полностью имеют место: инфляция, дефицит бюджета, безработица. Чтобы экономическая система четко функционировала – она не должна состоять из противоречивых элементов, взаимодействие которых бы тормозило ее работу. Поэтому все противоречия должны быть устранены. В идеальной модели их вообще не должно быть.

Поэтому Украине для форсированного развития необходимо использовать более эффективные методы восстановления экономики. Главная задача государства состоит в том, чтобы создать все необходимые условия для стремительного улучшения благосостояния жителей. А для этого надо правильно организовать экономический процесс в стране. Поэтому авторы предлагают изменить направление вектора и направить его не во внешний мир, с целью поиска дополнительных финансовых ресурсов, а повернуть его во внутрь страны и изыскать необходимые финансы именно здесь.

Чтобы не зависеть от иностранных денег главным инвестором национальной экономики должно стать само государство. Это может произойти при изменении следующих основополагающих «финансово-экономических» принципов: 1. Отказ от категории «прибыли»; 2. Отказ от процентов по кредитам и депозитам; 3. Национализация всей денежной массы; 4. Отказ от всех налогов, кроме налога на заработную плату; 5. Отказ от эмиссии денег.

Рассмотрим эти принципы более подробно. Во-первых, категория «прибыли» является негативным кризисообразующим фактором. Она постоянно создает дисбаланс между совокупной ценой товаров на рынке и количеством денег, направляемых на их покупку [1]. Во-вторых, проценты по кредитам и депозитам вызывают инфляцию, так как требуют дополнительной эмиссии денег [2]. В-третьих, все деньги должны принадлежать государству. Предприятия и люди должны ими только временно пользоваться для приобретения материальных и духовных благ. Никто ни у кого деньги не забирает, просто надо быстро их расходовать для того, чтобы получить их вновь [1]. В-четвертых, все налоги должны быть заменены одним налогом на фонд оплаты труда. Этот налог прямо пропорционален фонду оплаты труда. Уплачивает его работодатель одновременно с выплатой зарплаты; В-пятых, постоянно увеличивать денежную массу до бесконечности нет никакого смысла. Ее надо просто быстрее вращать. Деньги должны всё время находиться в замкнутой системе и быстро двигаться по чётко заданным направлениям – что-то вроде финансового «коллайдера» [5-6]. Более того, при реализации первых четырех принципов, эмиссия уже и не потребуется.

Все эти принципы были апробированы на имитационных моделях и показали великолепные результаты. Поэтому авторы предлагают сразу перейти от статической экономики (экономики «топтанья на месте») к динамической экономике (экономике интенсивного развития).

Чтобы использовать тот или иной экономический механизм, прежде всего надо уяснить, какое же общество необходимо построить. Европейское общество со всеми его преимуществами и недостатками нам хорошо известно. Авторы предлагают строить общество на порядок выше, в котором никогда не будет кризисов, не будет инфляции, экономика будет развиваться колоссальными темпами и социальные слои населения будут максимально защищены.

Следует особо подчеркнуть, что в области «финансово-экономических» теорий уже давно проявляются глубокие и очень устойчивые заблуждения, основанные на асистемном подходе и ограниченном экономическом мышлении, не учитывающем естественные Законы Природы и положительный опыт создания искусственных инженерных систем и технологических процессов.

Изучение научных трудов в области экономической теории свидетельствует о том, что большинство исследователей находится под сильным влиянием устоявшихся экономических принципов и, что самое главное, упрямо старается не замечать отдельные их стороны, оказывающие самое негативное воздействие на нормальное протекание экономических процессов.

Не в обиду будет сказано, но многим экономистам надо ясно

понимать, что экономика, как наука об организации производства и распределении материальных и духовных благ, не является определяющей и самодостаточной наукой, а должна подчиняться более важной цели – построению справедливого человеческого общества и формированию высокоразвитого человека. Здесь надо обратить внимание на то, что основная жизненная задача человека – это самосовершенствование. Поэтому он не должен трудиться в поте лица денно и нощно, а иметь достаточно времени для своего духовного и интеллектуального развития, общения с Природой, с близкими, с культурой. Поэтому одной из основных целей предлагаемой авторами Модели высокоэффективной национальной экономики, является сокращение продолжительности рабочей смены, сокращение количества рабочих дней в неделю и увеличение продолжительности ежегодного оплачиваемого отпуска.

Что касается внешнеэкономической деятельности, то она должна осуществляться либо за специальную международную валюту, обеспеченную золотым запасом, и которая не является внутренней валютой какого-либо отдельного государства, либо между государствами должны осуществляться взаимопоставки (бартер). Это вызвано тем, что в современных условиях нарушен справедливый товарообмен. Ни для кого не секрет, что одни страны должны производить только реальные товары, а отдельные – могут «производить» еще и деньги, причем в неограниченном количестве. А то, что на западе более качественные товары, так это только благодаря тому, что там более лучшие технологии. Это произошло из-за того, что отечественных инженеров и ученых сильно недооценивают на родине. Если платить им столько же, сколько платят в Европе, то и украинские технологии будут не хуже.

Есть абсолютная уверенность, что при правильной (научно обоснованной) экономической модели, которой собственно и является Модель высокоэффективной национальной экономики, развитие производства сможет осуществляться со скоростью 50 % в год и более!

При этом надо четко осознавать, что какая бы идеальная Модель экономики ни была бы принята за основу, экономическая наука может следовать только в русле решения основополагающей всемирно-исторической задачи, связанной с всесторонним и гармоническим развитием личности. Экономика являться только второстепенной и ее развитие целиком зависит от решения более важной стратегической задачи, направленной на формирование высокосоциального одухотворенного человека и построения справедливого гражданского общества. Люди являются определяющими элементами экономической системы, и от того, как будет решаться основная задача, зависит и скорость преодоления экономических проблем, а также и вся в целом дальнейшая судьба человечества.

Литература:

1. Мямлін, В. В. Як Україні запустити потужний економічний «двигун»? / В. В. Мямлін, С. В. Мямлін.- Газета «Світ», № 3-4 січень 2018.- С. 3.
2. Пшинько, А. Н. К вопросу о научной обоснованности процентов по депозитам и кредитам / А. Н. Пшинько, В. В. Мямлин, С. В. Мямлин // Наука та прогрес транспорту. Вісник Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. – Дніпропетровськ : ДНУЗТ, 2013. – Вип. 1 (43). – С. 82–102.
3. Мямлин, С. В. Экономика синергии как единственная альтернатива экономики эгоизма / С. В. Мямлин, В. В. Мямлин // Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах: матеріали Міжнарод. науч.-практ. конф. (Тернопіль, 22.09–24.09 2016 р.).–Тернопіль : Видавництво «Крок»,2016.- С. 30–31.
4. Пшинько, А. Н. Финансовая автаркия – одно из главных условий нормального функционирования экономики в стране / А. Н. Пшинько, С. В. Мямлин, В. В. Мямлин // Проблеми формування нової економіки ХХІ століття. Том 1. Актуальні питання економічного розвитку : V Міжнарод. наук.-практ. конф. (Рівне 19-20 грудня 2013 р.).- Рівне, 2013.- С. 34 -36.
5. Мямлин, В. В. Основные принципы самодостаточной макроэкономической модели государства / В. В. Мямлин, С. В. Мямлин. // Розвиток економічної науки на сучасному етапі : Зб. тез допов. Міжнарод. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 28.09.2017 р.). – Тернопіль : Видавництво «Крок», 2016.–С. 114–118.
6. Пшинько, А. Н. Инженерный подход к созданию модели высокоэффективной национальной экономики / А. Н. Пшинько, С. В. Мямлин, В. В. Мямлин // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації : Зб. наук. праць V Міжнарод. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів (Дніпропетровськ, 14 лютого 2014 р.).- Дніпропетровськ : Видавець Біла К. О., 2014.- С. 25-31.

*Олійник Наталія Миколаївна
кандидат технічних наук, доцент
кафедри економіки і підприємництва,
Херсонський національний технічний
університет*

*Макаренко Сергій Миколайович
кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту і
адміністрування, Херсонський
національний технічний університет*

*Григоренко Вадим Андрійович
студент факультету економіки,
Херсонський національний технічний
університет*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Для сучасного стану соціально-економічного розвитку регіонів особливого значення набуває стратегічне планування розміщення продуктивних сил, що дозволяє забезпечувати ефективне управління економічним, політичним і соціальним розвитком країни у регіональному аспекті.

Стратегічне планування розміщення продуктивних сил і соціально-економічного розвитку території – це різновид управлінської діяльності, що полягає в розробці стратегічних рішень, які передбачають постановку цілей і стратегій розвитку регіону (області) на довгострокову перспективу, реалізація яких спрямована на ефективне функціонування економіки, екології та соціальної сфери, а також швидку адаптацію до змін у політичній, економічній, соціальній складових розвитку держави взагалі та окремого регіону зокрема.

Стратегічне планування здійснюється у кілька стадій [1, с. 26]:

- процес розробки плану;
- коригування планових завдань;
- внесення змін і доповнень.

При стратегічному плануванні розміщення продуктивних сил і соціально-економічного розвитку регіону слід враховувати ряд чинників (рис. 1).

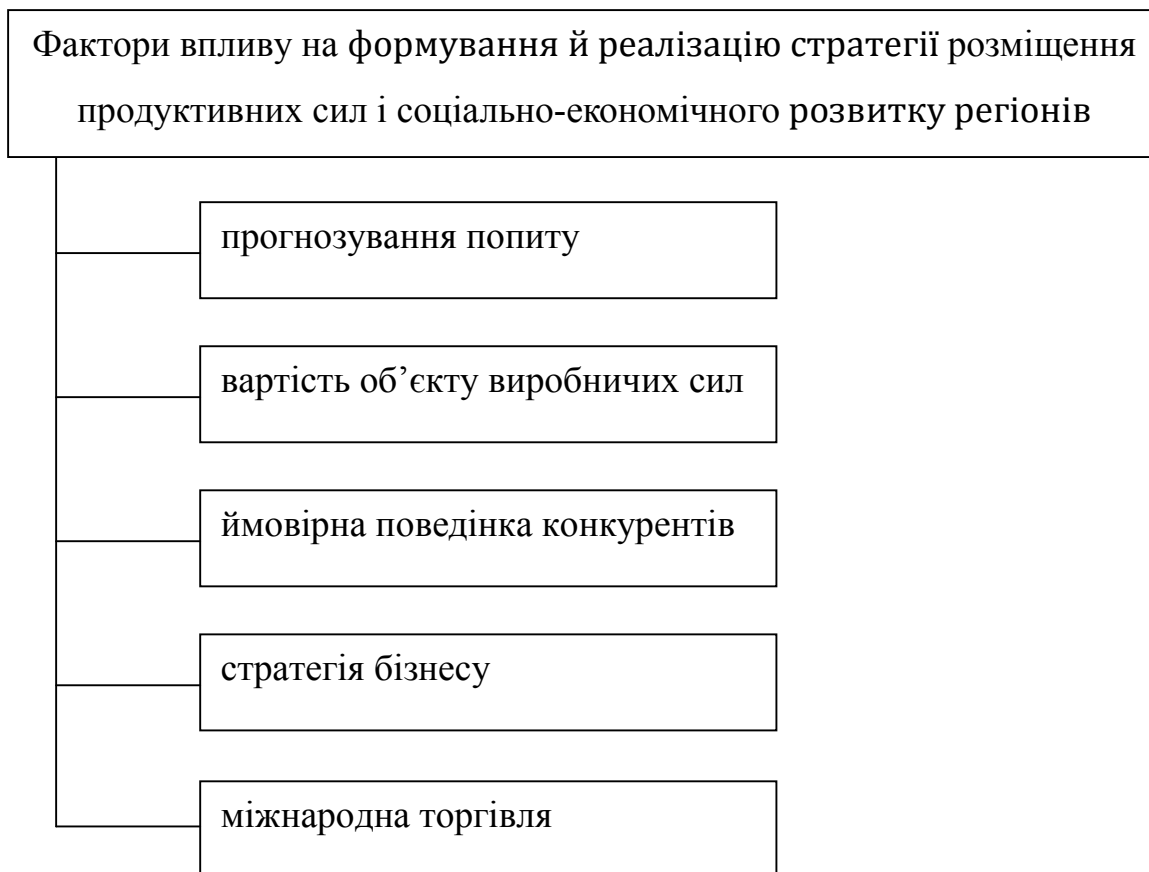

Рис. 1. Фактори впливу на формування й реалізацію стратегії розміщення продуктивних сил і соціально-економічного розвитку регіонів
Джерело: побудовано авторами на основі [2, с. 36]

Вплив конкретних чинників на процес розміщення продуктивних сил зумовлений, по-перше, істотними відмінностями територій (особливо в Україні), на яких розміщується і розвивається виробництво, і, по-друге, – специфікою функціонування самих виробництв, що належать до різних галузей [3, с. 24].

Сутність стратегічного планування полягає у розробці й реалізації стратегії комплексного соціально-економічного розвитку регіону на основі безперервного моніторингу й оцінювання змін, що відбуваються в даному регіоні та в країні взагалі, з метою забезпечення економічної безпеки регіону та підвищення його конкурентоспроможності в умовах динамічних змін зовнішнього середовища.

Розробляючи стратегію регіонального розвитку, слід враховувати й те, що процеси глобалізації світового господарства підсилюють конкуренцію між державами та їх територіями [4, с. 84].

Комплексна стратегія розвитку продуктивних сил регіонів дозволила б узгодити питання ефективної структури продуктивних сил, а відтак і структури регіональної економіки, питання співвідношення продуктивних сил у процесі їх використання. Також комплексна стратегія сприяла б

вирішенню проблем, які існують в аналізі та оцінці продуктивних сил регіонів у теперішній час [5, с. 60].

Відсутність обґрунтованої та коректної моделі оцінювання й прогнозування розвитку регіонів не дозволяє органам державної влади та місцевого самоврядування визначити дієвий комплекс заходів, спрямованих на розвиток територій, що, як наслідок, призводить до нераціонального та неефективного використання джерел фінансування для впровадження та виконання заходів, вплив яких на економіку регіону є незначним. Відсутність достовірної оцінки рівня соціально-економічного розвитку підриває рівень довіри іноземних інвесторів до вітчизняних джерел інформації, що відображається на офіційних веб-сайтах центральних органів державної влади (Міністерства економічного розвитку і торгівлі України (www.me.gov.ua), Державної служби статистики України (www.ukrstat.gov.ua) тощо). Зазначене призводить до погіршення інвестиційної привабливості вітчизняної економіки та зменшення обсягів залучення прямих іноземних інвестицій [6, с. 268].

Стратегічна орієнтація на досягнення комплексного соціально-економічного розвитку регіону (області) має характеризуватися:

- підвищенням якості життя населення, що проживає на території регіону (області);
- раціональним, економічно ефективним розміщенням продуктивних сил, що забезпечуватиме зростання продуктивності суспільної праці та підвищення конкурентоспроможності територіального виробництва;
- підвищенням ефективності функціонування органів управління на регіональному та локальних рівнях розвитку міжнародних та міжрегіональних відносин.

Таким чином, в умовах глобалізації світового господарства все більш актуальним стає пошук нових шляхів забезпечення соціально-економічного розвитку регіону, підвищення якості життя населення та покращення інвестиційної привабливості регіону.

Література:

1. Макаренко С.М. Бізнес-планування : Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» / С.М. Макаренко, Н.М. Олійник. – Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. – 224 с.
2. Каїра З.С. Розміщення виробничих сил: стратегія та практика : Навчальний посібник / З.С. Каїра, А.І. Омелянчук, О.С. Поважний. – Донецьк: Альфа-прес, 2006. – 320 с.
3. Стеченко Д.М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : Підручник / Д.М. Стеченко. – К.: Вікар, 2006. – 396 с.

4. Назарова М.І. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону / М.І. Назарова // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 20. – С. 81-84.
5. Лоскутова В.В. Про деякі аспекти комплексної стратегії розвитку продуктивних сил старопромислових регіонів / В.В. Лоскутова // Менеджер: Вісник Донецького державного університету управління. – 2014. – № 2 (68). – С. 60-70.
6. Соловйова Н.І. Методологічна коректність прогнозного оцінювання параметрів соціально-економічного розвитку регіонів / Н.І. Соловйова, С.М. Макаренко, Н.М. Олійник. – Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 11 (185). – С. 268-277.

Булах Ірина Іванівна
викладач вищої категорії, ВСП
Агротехнічний коледж, Уманський
національний університет
садівництва

Шиманська Олена Володимирівна
викладач вищої категорії, ВСП
Агротехнічний коледж, Уманський
національний університет
садівництва

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Еволюція світового господарства досягла в своєму розвитку тієї стадії, коли системи суспільного відтворення різних країн держав за допомогою міжнародного поділу праці та міжнародних економічних відносин перетворюються в єдиний глобальний геоекономічний простір, в якому провідну роль в даний час грає процес глобалізації. Саме він виступає вирішальним фактором в загальній консолідації економічних, фінансових, політичних, соціально-культурних, науково-технічних і екологічних елементів національних господарств. При цьому ступінь участі одних країн в процесі глобалізації світового господарства різко відрізняється від інших, що сприяє формуванню кардинальних відмінностей у соціально-економічному розвитку національних економік. [1]

Постійний розвиток, як процесів глобалізації так і самих національних економік, призводить до виникнення нових проявів впливу глобалізації на світову та національну економіки. Більше того сучасні прояви глобалізації можуть мати спільні риси з проявами глобалізації у більш ранній період, що дає можливість більш повно визначити тенденцію та природу даного процесу.

До позитивних наслідків процесу глобалізації можна віднести:

1. Поглиблення спеціалізації і міжнародного поділу праці, а також розширення виробничої кооперації ;

2. Економія на масштабах виробництва, скорочення витрат, що створюють умови для зниження цін;
3. Виграш від вільної торгівлі на взаємовигідній основі;
4. Зростання конкуренції, що стимулює подальший розвиток нових технологій;
5. Загострення міжнародної конкуренції, формування нових конкурентних сфер з жорстокішим суперництвом на традиційних ринках, яке стає не під силу окремій державі або корпорації;
6. Підвищення продуктивності праці внаслідок раціоналізації виробництва на глобальному рівні та поширення передових технологій;
7. Мобілізація значних обсягів фінансових ресурсів, оскільки інвестори можуть використовувати більш широкий фінансовий інструментарій на значно більшій кількості ринків;
8. Формування основи для вирішення глобальних проблем людства, в першу чергу економічних, що обумовлено об'єднанням зусиль світової спільноти, консолідацією ресурсів, координацією дій у різних сферах. [2]

Теперішні регалії вимагають від України також більш широкої та глибокої взаємодії з іноземними партнерами, насамперед в економічному напрямі. [3]

Таким чином глобалізація є невід'ємною частиною життєдіяльності кожної сучасної держави в світі. Глобалізація в подальшому буде набирати ще більших обертів і тому кожній державі потрібно шукати можливості для використання переваг та вирішення проблем які виникають унаслідок глобалізації світової економіки та суспільного життя. Тому Україні потрібно постійно шукати нові джерела економічного розвитку, як на внутрішньому рівні, такі у рамках глобального економічного простору.

Література

1. Козак Ю.Г. Світова економіка. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 328с.
2. Королев И.С. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет. — М.: Юристъ, 2003. — 604с.
3. Базилевич В.Д. Економічна теорія: Політекономія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.ws/1502111940011/politekonomiya/sutnist_oznaki_rivni_globalizatsiyi_ekonomik

*Масло Роман Євгенович
здобувач кафедри міжнародного
обліку і аудиту, ДВНЗ «Київський
національний економічний
університет імені Вадима
Гетьмана»*

*Науковий керівник: Галенко Оксана
Миколаївна, доктор економічних наук,
професор, Київський національний
економічний університет імені
Вадима Гетьмана*

ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО МІСТА

Інтеграція науки із промисловістю стає невід'ємним елементом сучасного інноваційного процесу і проявляється в різних формах поєднання фундаментальних академічних досліджень наукових установ з переважно прикладними розробками приватних промислових компаній. Відповідно виникають певні форми територіальної організації інноваційного процесу. Скандинавські автори теорії регіональної інноваційної системи Б. Ашейм та А. Ісаксен стверджують, що саме в регіонах фокусується процес створення нових знань та існує адекватна інфраструктура їх акумуляції і подальшого поширення. Передача знань є ефективнішою в процесі безпосереднього спілкування («face-to-face»), ніж у разі застосування довгих каналів зв'язку, що перетворює регіони на ключових економічних суб'єктів глобальної економіки [1].

В рамках концепції конкурентоспроможності національного регіону - регіони як центри концентрації знань (Regions as hubs of knowledge) – теорії регіонального розвитку в значній мірі спираються на поняття інновацій, що ґрунтуються на шumpетеріанських еволюційних економічних ідеях. Зокрема, інновація розглядається як інтерактивний процес навчання, який вимагає взаємодії цілої низки гравців ринку, таких як підрядники і субпідрядники, постачальники обладнання та матеріалів, споживачі і клієнти, конкуренти, приватні та державні науково-дослідні лабораторії. При цьому у систему інновацій також включаються університети та інші вищі навчальні заклади, провайдери консультаційних та технічних послуг, державні і регулюючі органи.

Ідея створення особливих територіальних осередків інноваційної діяльності – технополісів була вперше впроваджена в США, де на початку 1950-х зародилася нова форма компактного розташування науково-

промислових міст, що займалися розробкою інноваційних технологій і розвитком наукоємних виробництв. Типовими прикладами технополісів стали Силіконова долина (Silicon Valley) у Каліфорнії і «Шосе 128» в Массачусетсі, формування яких відбувалося в руслі динамічного розвитку американської електронної промисловості [2]. Інтенсивне зростання кількості технополісів з подальшим бурхливим розвитком науки було результатом усвідомлення проблеми вичерпання природних ресурсів розвитку промисловості, а тому постала потреба пошуку нових технологій.

Як засвідчує світова практика, при вирішенні проблем територіальної організації інноваційного процесу ключову роль відіграє формування системи полюсів зростання. Створення цих полюсів пов'язано із стимулюванням окремих видів економічної діяльності, що мають потужний мультиплікативний ефект і поширюють імпульси розвитку на оточуючу територію. В умовах становлення постіндустріального суспільства такими видами економічної діяльності виступають не стільки промислові виробництва, скільки галузі обслуговуючого сектору економіки. Створення системи полюсів зростання, до складу якої можуть входити окремі малі міста, спрямовано на звуження депресивних ареалів в регіонах держави, підвищення рівня їх соціально-економічного розвитку.

Теоретичну основу формування мережі полюсів соціально-економічного розвитку територій складають теорії кумулятивного росту. Суть цих теорій полягає у формуванні полюсів (центрів) росту та поширенні ними імпульсів розвитку на навколишню територію. Це забезпечує зростання агломераційного ефекту в господарській діяльності, економію транспортних витрат, посилення дифузії інновацій, сприяє активізації розвитку периферії та напівпериферії. Започатківцем теорії полюсів зростання Ф. Перру стверджував, що на територіях, де розміщені підприємства провідних галузей економіки (індустріального суспільства - *авт.*), виникають центри (полюси) зростання, які притягують до себе усі виробничі фактори. Теорію полюсів зростання в подальшому розвивав Ж.-Р. Будвіль, який показав, що полюси зростання можна розглядати як окрему територію, що є основним джерелом поширення інновацій та знань.

Розгортання просторових осередків інноваційної діяльності, які з часом стали полюсами суспільно-економічного зростання, відбувається з середини ХХ століття. Розвиток наукомістких галузей промисловості та пов'язаної із ними інфраструктури відбувався локалізовано – на порівняно невеликих, сприятливих для цього територіях. Центри передових технологій, формувалися в безпосередній близькості від найбільших міст,

швидко випереджаючи ті регіони, що постраждали від занепаду традиційних галузей господарства та масового безробіття [2].

Головна передумова появи нових технополісів полягала в синтезі науки і виробництва, а функціонування індустрії високих технологій можливе лише на основі органічного поєднання компоненту передових наукових ідей та їх промислового впровадження. Відтак, розвиток технополісів безпосередньо пов'язаний із потребою реконструкції великих підприємств і створення на основі дрібних і середніх інноваційних компаній більш динамічного і гнучкого сектору економіки. Крім цього, поява таких осередків стимулює реорганізацію системи освіти, її наближення до потреб розвитку сучасного наукомісткого сектору.

Особливе місце в проблематиці територіальної організації інноваційної діяльності посідає явище кластеризації, що часто і є основою формування наукомісткого осередку. Дослідження кластерної моделі підвищення міжнародної конкурентоспроможності було проведено в США під керівництвом професора М.Портера [3]. Він відзначав, що інноваційний кластер являє собою не випадкову концентрацію різноманітних технологічних ідей, а певну систему поширення нових знань і технологій; диверсифікація джерел нових знань спрощує комбінацію факторів виробництва та активізує інноваційну діяльність. Роль великого бізнесу в процесі формування кластерів полягає в залученні малих і середніх підприємств для налагодження виробництва на основі тісної кооперації і субконтрактних зв'язків при активній інформаційній взаємодії. Взаємовідносини всередині кластеру стимулюють інноваційну діяльність, сприяють розвитку прогресивних технологій і механізмів спільної економічної діяльності, формуванню нових шляхів у набутті конкурентних переваг. Відбувається вільний обмін інформацією та швидке поширення нововведення по каналах постачальників та споживачів. Як відзначалось фахівцями, успішні і динамічні кластери стають потужними полюсами суспільно-економічного зростання, забезпечують просування вироблених товарів і послуг на міжнародні ринки, суттєво підвищуючи загальну конкурентоспроможність місцевої економіки [4].

Отже, дана концепція міжнародної конкурентоспроможності малого міста базується на наявності інноваційного лідерства у довгостроковій перспективі через інтеграцію науки із промисловістю, створення на основі малих і середніх інноваційних компаній більш динамічного і гнучкого наукомісткого обслуговуючого сектору економіки в малих містах.

Література:

1. Asheim B. Regional Innovation Policy for Small-Medium Enterprises / Asheim B., Isaksen A., Nauwelaers C., Todtling F. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2003. - 264 p.
2. Шеруин Э. Б. Путь Кремниевой долины: свод основных правил достижения успеха в сфере высоких технологий / пер. с англ. М. Пановой. — М.: АСТ; Транзиткнига, 2004. — 204 с.
3. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер. – М. : Междунар. отношения, 1993. – 896 с.
4. Scott A. J. Regions, globalization, development / Scott, A. J. & Storper, M. // Regional Studies. - 2003. – Vol. 37. - № 6&7. – pp. 579-593.

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

*Кравчина Ірина Борисівна
старший викладач, Харківський
гуманітарний університет «Народна
українська академія»*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА У НЕЮРИДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Вивчення права в більшості вищих навчальних закладів, як правило, починається з навчального курсу «Теорія держави та права». Традиційно вважається, що теорія держави та права – це фундамент вітчизняної юриспруденції, система знань, спрямована на формування вихідних для всієї юридичної науки понять і категорій. Це наука і навчальна дисципліна, що володіють високим ступенем абстракції, але націлені на практичний результат – формування у студентів правосвідомості, яка об'єктивно відбиває державно-правову дійсність.

Проте в останні роки все частіше провідні вчені виявляють занепокоєння сучасним станом даної науки, яка переживає непростий і суперечливий період своєї історії. Дійсно, колосальні зміни в політичному, соціально-економічному і правовому житті суспільства, які відбулися в Україні за роки незалежності, з одного боку, забезпечили свободу наукової творчості, що знайшла свій вияв у плюралізмі думок і методологій, а з іншого, породили чимало проблем, які підлягають негайному вирішенню. До їх числа, в першу чергу, відноситься переосмислення об'єктно-предметної сфери теорії держави та права та, як наслідок, уточнення її назви.

Протягом багатьох десятиліть серед вчених-юристів превалює думка, що для теорії держави та права властивий двоєдиний характер, що проявляється у дослідженні держави та права у межах однієї науки в їх єдності, взаємозв'язку і взаємодії [1, с. 17]. Головний аргумент на користь подвійності об'єкта юридичної науки – нерозривне існування держави та права в реальному житті: по-перше, держава та право виникають одночасно, з однакових причин; по-друге, за своєю сутністю і типом вони відповідають один одному; по-третє, знаходячись у відносинах нерозривної єдності та взаємного проникнення та не можуть існувати окремо. Проте зазначені міркування не виключають того, що держава та

право являють собою особливі, досить автономні та вкрай різнопланові суспільні явища, що мають власний зміст, власні специфічні закономірності становлення й розвитку.

У зв'язку з цим у вітчизняній і зарубіжній юриспруденції все міцніше утверджуються позиції, згідно з якими первісний генезис права корениться не в державі, а в реальному житті, в природних, невідчужуваних правах людини, які є основою, першоджерелом права; право виникає не одночасно з державою, а передує їй; за певних соціальних передумов воно може існувати без держави й поза державою [2, с. 16–17]. Такий підхід до праворозуміння є найбільш затребуваним в рамках міжнародного права в галузі прав людини, яке значною мірою визначає характер і напрямки наднаціонального правового регулювання. Для правового простору Ради Європи, 37-м членом якого є Україна, ці цінності та принципи постають в інтерпретації Європейського Суду з прав людини та здебільшого є результатом європейського консенсусу з питань, що є право людини в сучасному світі.

Зміни в світоглядних підходах до взаємозв'язків держави та права дозволили деяким вченим (М. Козюбра, Д. Керімов, В. Козлов, В. Нерсисянц тощо) ставити під сумнів існування теорії держави та права як єдиної науки та єдиної навчальної дисципліни й порушувати питання щодо доцільності відокремлення теорії права від теорії держави. Проте попри панівну у вітчизняній науці ліберальну версію природно-правової доктрини, що трактує право як систему прав людини, заснованих на загальновизнаних міжнародним співтовариством цінностях, принципах і нормах, зазначена точка зору однозначно не сприймається вітчизняною науковою спільнотою.

Слід зазначити, що окреме від держави викладання права було характерним для дореволюційного періоду, в якому переважна кількість наукових і навчальних курсів називалась «теорією права» або «енциклопедією права».

Як цілісна загальнотеоретична юридична дисципліна, в рамках якої етатистський (від фр. *État* — «держава») тип праворозуміння затверджується як виключно правильний і незаперечний, теорія держави та права запроваджується в Радянському Союзі з кінця 1930-х рр. Подальша політизація радянської юридичної науки привела і до закріплення назви курсу «Теорія держави та права» із заняттям «державою» належного йому першого місця, що відбивало реальне співвідношення даних категорій в офіційній ідеологічній доктрині. В останні роки радянської влади і на початку 90-х років XX століття в її назву вносилися іноді несуттєві зміни – вводилося слово «загальна», на перше місце ставилося слово «право», а не «держава» тощо.

Для західноєвропейської правової науки й відповідної навчальної дисципліни не є характерним включення до предмета вивчення держави поряд з правом. Так, у Франції загальнотеоретична дисципліна викладається під назвою «Загальна теорія права»; у ФРН базові загальнотеоретичні аспекти права зосереджені в декількох курсах – філософії права, соціології права, теорії права, юридичної методології. У Великобританії загальна наука про право традиційно позначається терміном «юриспруденція» (*jurisprudence*), яка часто перекладається як «теорія права». [2, с. 17–18]

Радикальна зміна засад сучасної освіти, змісту, форм і методів освітнього процесу, закладених законами України «Про освіту» та «Про вищу освіту», передбачає перехід на принципово нову систему професійного навчання, яка передбачає скорочення аудиторних занять і збільшення обсягу самостійної роботи студентів, що неминуче призводить до «економності» освітніх програм, концентрації зусиль студентів на основних темах дисципліни. При цьому слід враховувати, що теорія держави та права викладається на першому курсі студентам, котрі, на жаль, як правило, є мало знайомими з основними загальнотеоретичними поняттями й категоріями юриспруденції – абстракціями високого рівня узагальнення, які вимагають для засвоєння значного напруження мислення. Тому не можна не погодитися з М. Козюброю, який стверджує, що пріоритетне становище державознавчої тематики у загальнотеоретичній юриспруденції не тільки призводить до її перевантаження матеріалом, що становлять предмет інших наук, дублювання, розмивання меж їх предметів у цій частині, але й не сприяє формуванню світоглядних позицій у студентів, які продовжують сприймати право як продукт діяльності держави, а не як самостійну історичну, соціальну та культурну цінність [2, с. 19].

Таким чином, з огляду на сучасні тенденції постійного зростання ролі й значення природної школи права в регулятивному механізмі, історичний і зарубіжний досвід викладання права в вищих навчальних закладах, доктринальні обґрунтування окремого від держави вивчення права, вважаємо, що необхідним і достатнім для студентів неюридичних спеціальностей буде вивчення вступного до юридичної науки курсу «Теорія права». Успішне вивчення Теорії права надасть можливість студентам засвоїти категоріальний апарат юриспруденції, оволодіти методологією наукового аналізу правових явищ, виявляти закономірності їх розвитку і певною мірою прогнозувати їх, формувати теоретичну позицію, яка спрямована на ефективне вирішення практичних завдань у сфері майбутньої професійної діяльності.

Література

1. М. В. Цвік. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. — Харків: Право, 2009. — 584 с.
2. М. І. Козюбра. Загальна теорія права : підруч. / [М. І. Козюбра, С. П. Погребняк, О. В. Цельєв та ін.] ; за заг. ред. М. І. Козюбри. — Київ : Ваіте, 2015. — 392 с.

Michele Sciarba
Doctoral student, PhD candidate,
Department of International law and
Comparative law, Educational and
Scientific Institute of Law named after
Prince Volodymyr the Great

THE COMPATIBILITY OF ANTI-MONEY-LAUNDERING REGIMES WITH HUMAN AND CIVIL RIGHTS IN THE US AND EU

The focus of this article is to analyse the objectives, the development and the efficiency of Anti-money Laundering (AML) regulation in the US and EU in order to assess their compatibility with human and civil rights. Specifically, this article questions whether AML/Counter-Terrorism Financing (CTF) legislation still effectively complies with its original objective to prevent organised crime and terrorism financing considering its new catch-all approach. The initially developed AML legislation aimed to prevent the abuse of financial institutions by money laundering (ML) [1, p. 635]. At the latest since the 9/11 terror attacks, the US has extended the AML regulations throughout the world by CTF regulations. In the US, this has resulted in the USA Patriot Act 2001 [2] and the tightening of the Bank Secrecy Act 1970 [3] and in the EU in the fourth AML Directive (4th AMLD) [4]. These laws have additionally included tax evasion as ML offence in conjunction with the current FATF recommendations [5]. This catch-all approach has changed these laws from punitive to preventive legislation [6, p. 292]. Financial institutions have *de facto* become the extended arm of law enforcement authorities. One core problem of the catch-all approach is that no harmonisation of the predicate offence of tax evasion exists among the EU member states, the US and other FATF members.

The AML regulations have largely suspended banking secrecy. In addition, banks have developed a new de-risking policy, for fear of excessive sanctions imposed by AML/CTF legislation, which denies the opening of a bank account to entire population groups in order to avoid the banks' liability [7, p. 16]. The AML legislation, based on the FATF recommendations, leads unintentionally to the fact that ordinary citizens are systematically and methodically placed under general suspicion. The implementation of this AML legislation in the financial institutions excludes people with a migration background, which forces them to use alternative systems of money transfer like Hawala, ultimately not resulting in more transparency, but to the fact that

opaque and uncontrollable financial systems are strengthened that are suited for terrorist financing.

This article concludes that instead of effectively preventing terrorist attacks, the current AML/CTF legislation results in the unintended consequence of the discrimination of entire population groups through a cost-optimised de-risking policy by banks to meet AML/CTF legal requirements. Moreover, the 4th AMLD is inconsistent with regard to tax predicate offences, as there has been no harmonisation of tax offences in the various national criminal laws of the EU member states, which makes the investigative authorities' cooperation at EU level problematic. The systematic extension of the scope of AML/CTF legislation promotes the ongoing erosion of civil rights in the fight against money laundering, terrorist financing and tax evasion and puts ordinary citizens under general suspicion without any reasonable initial suspicion. The article stresses the issue of the tension between countries' security interests and the maintenance of standards of the rule of law in order to emphasise the importance of the respect of fundamental human rights in the debate on current and future AML/CTF legislation designs.

Literature:

1. N Ryder, 'The Financial Services Authority and Money Laundering. A Game of Cat and Mouse' (2008) *The Cambridge Law Journal* 67(3) 635-653
2. Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism (USA PATRIOT Act) Act of 2001 (Pub. L. 107-56)
3. An Act to Amend the Federal Deposit Insurance Act to Require Insured Banks to Maintain Certain Records, to Require that Certain Transactions in U.S. Currency be Reported to the Department of the Treasury, and for Other Purposes. The Bank Secrecy Act (BSA) 1970 (Pub. L. 91-508)
4. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council on the Prevention of the Use of the Financial System for the Purposes of Money Laundering or Terrorist Financing, Amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and Repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC (4th AMLD) [2015] OJ L 141/73
5. Financial Action Task Force (FATF), 'International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. The FATF Recommendations' (Updated November 2017) 1-129
6. V Mitsilegas and N Vavoula, 'The Evolving EU Anti-Money Laundering Regime: Challenges for Fundamental Rights and the Rule of Law' (2016) *MJ* 23(2) 261-293

7. D Artingstall, N Dove et al., 'Drivers & Impacts of Derisking. A Study of Representative Views and Data in the UK, by John Howell & Co. Ltd. for the Financial Conduct Authority' (2016) 1-73

*Абросімов Євген Олександрович
аспірант, Київський університет
туризму, економіки і права*

*Науковий керівник: Носенко Олексій
Віталійович, кандидат юридичних
наук, доцент кафедри
загальноюридичних дисциплін,
Київський університет туризму,
економіки і права*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Конституція України визначає комунальну власність як матеріальну основу місцевого самоврядування в Україні. Відсутність належної матеріальної бази унеможливорює ефективну реалізацію самоврядних прав територіальної громади, у зв'язку з чим питання здійснення належного захисту комунальної власності завжди є актуальним. Але попри існування такого актуального питання, на сьогоднішній день воно не є вирішеним на практиці, і навіть з наукової точки зору бракує досліджень, присвяченим не просто загальним положенням про право власності, а саме таким, що стосуються права комунальної власності територіальних громад.

У ст. 20 Цивільного кодексу України від 16.01.2003 р. № 435-IV (далі – ЦК України) передбачено, що право на захист особа здійснює на власний розсуд. Нездійснення особою права на захист не є підставою для припинення цивільного права, що порушене, крім випадків, встановлених законом [1].

Проте, зазначену норму не можна повноцінно використовувати по відношенню до комунальної власності. В тих випадках, коли відбувається порушення цього права, органи місцевого самоврядування, до компетенції яких віднесене управління комунальним майном, зобов'язані реалізувати право територіальної громади на захист. Але безпосередньо територіальна громада, що є власником комунального майна, юридично позбавлена можливості здійснити захист свого права власності в судовому порядку, навіть через свої представницькі органи.

У проекті Закону України «Про комунальну власність в Україні» розділ VII присвячений захисту права комунальної власності, однак у ньому містяться загальні положення про право на захист. Такі положення є і у інших проектах, однак у жодному з них не передбачено способів захисту саме права комунальної власності [2; С. 383].

Судові справи за позовами про захист права власності є найпоширенішими категоріями серед цивільних справ, що розглядаються українськими судами. І в цих умовах найбільш гостро стає проблема зі способами захисту права комунальної власності, які спричиняють деякі труднощі при здійсненні судочинства судами.

Перш за все треба сказати, що стосовно реалізації права на судовий захист права комунальної власності територіальними громадами, існує проблема визначення особи позивача. Судова практика свідчить про те, що позивачами у цих справах є органи місцевого самоврядування.

За загальним правилом право на захист права власності має та реалізує власник. Єдиним суб'єктом права комунальної власності є територіальна громада. Органи місцевого самоврядування, у свою чергу, є лише суб'єктами управління об'єктами права комунальної власності. Здійснення повноважень власника відбувається за рішенням органу місцевого самоврядування, однак власником комунального майна є територіальна громада [6; С. 144].

На жаль, іноді навіть судові органи помилково визначають як власника комунального майна не територіальну громаду, а інші органи (ради або державні адміністрації). Наприклад, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України в ухвалі від 11.03.2004 р. у справі за позовом кількох фізичних осіб — жителів багатоквартирного будинку та об'єднання співвласників багатоквартирного будинку «Добробут» до Франківської районної державної адміністрації м. Львова (далі — Райдержадміністрація) про визнання незаконним розпорядження Райдержадміністрації від 14.10.1999 р. № 1043 щодо надання дозволу на реконструкцію квартири з використанням горища, усунення переобладнання горища, демонтаж металевих ґрат, помилково зазначає, що «будинок перебуває у власності Райдержадміністрації» [5; С. 139].

На практиці можна зіштовхнутися з такими твердженнями, що органи місцевого самоврядування можуть також розглядатися як суб'єкти права комунальної власності. Мається на увазі, що коли місцеве населення у сфері відносин комунальної власності виступає первинним власником, то органи місцевого самоврядування можуть бути визначені як публічні власники. Тобто не тільки як органи, що лише здійснюють повноваження від імені і в інтересах територіальної громади, а й можуть самотійно їх формулювати, ототожнюючи своє вольове бачення з баченням населення. З таким припущенням важко погодитися, оскільки таке розуміння, як

наслідок тягне за собою розщеплення права комунальної власності та існування кількох прав власності на один об'єкт.

У ч. 2 ст. 2 ЦК України [1] закріплено можливість участі територіальної громади поряд з іншими суб'єктами публічного права у цивільних відносинах. Поряд з цим у законодавстві не визначено статусу територіальної громади як учасника цивільних відносин. Необхідно погодитися з думкою О.О. Первомайського [3; С. 83], що територіальна громада має отримати власну цивільну правосуб'єктність, тобто здатність до участі у цивільних правовідносинах. При цьому він бачить два можливих шляхи у процесі отримання територіальною громадою статусу самостійного учасника цивільних правовідносин: а) внаслідок визнання її окремим видом учасників цивільних правовідносин; б) внаслідок визнання її різновидом юридичної особи публічного права.

Способи цивільно-правового захисту права власності закріплені в ЦК України в окремій главі 29. До них, зокрема, належить віндикаційний позов, негативний позов, позов про визнання права власності, визнання незаконним правового акта, що порушує право власності [1].

Судовий захист порушених прав є єдиним загальноприйнятим способом захисту. Така позиція проявляється в тому, що кожна особа, як будь-який учасник правовідносин, має право звернутися до суду, зокрема для захисту свого особистого немайнового або майнового права та інтересу. Існують і інші форми захисту, так звані спеціальні, названі через те, що можуть застосовуватись тільки у випадках, встановлених законом. У зв'язку з цим одразу виникає питання, чи можливо використовувати інші способи захисту права комунальної власності, що будуть мати результат і ефективність не менш, ніж на рівні судового способу.

Відповідно до ст. 18 ЦК України [1] нотаріус здійснює захист цивільних прав шляхом вчинення виконавчого напису на борговому документі у випадках і в порядку, встановлених законом. За виконавчим написом провадиться стягнення в порядку, встановленому цивільним процесуальним законодавством України для виконання судових рішень. Отже, захист цивільних прав нотаріусом здійснюється шляхом вчинення виконавчого напису, на підставі якого здійснюється відновлення порушеного права. Сьогодні закон не передбачає можливості захисту права комунальної власності таким способом. У такому порядку можна відновити або захистити лише право, що впливає з грошового зобов'язання [2].

Відповідно до ст. 17 ЦК України [1] у випадках, встановлених законом, особа має право звернутися за захистом цивільного права та інтересу до органу державної влади або органу місцевого самоврядування. Отже, цей спосіб захисту може бути застосований, лише якщо він визначений у законі як такий для захисту певного суб'єктивного

цивільного права. Наприклад, за земельним законодавством України земельні спори вирішуються судами, органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів [3; С. 85].

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що для захисту права комунальної власності застосовується лише загальний спосіб юрисдикційної форми захисту — судовий захист.

Аналіз питання захисту права комунальної власності свідчить про те, що на сьогодні в законодавстві не закріплено єдиної системи заходів запобігання порушенню права комунальної власності, не врегульовано застосування засобів захисту права комунальної власності. Враховуючи специфіку об'єктів, цілей їх використання, суб'єктів управління необхідність закріплення в законодавстві спеціальних норм, присвячених регулюванню захисту права комунальної власності.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/435-15>.
2. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ // Вісник Верховного Суду України. — 2014. — № 6. — С. 14-22. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2014_6_7.
3. Баранова Л.М. Питання захисту комунальної власності / Л.М. Баранова // Державне будівництво та місцеве самоврядування. — Х.: Право, 2006. — Вип. 12. — С. 79-90.
4. Волинець Т.В. Способи захисту права комунальної власності / Т.В. Волинець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. — 2016. — № 850. — С. 380-384.
5. Кирєєва І.В. Специфіка припинення публічних форм права власності на землю / І.В. Кирєєва // Наше право. — 2015. — № 2. — С. 136-140. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_2_25.

ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО БІКАМЕРИЗМУ

Історія парламентського бікамеризму тісно пов'язана з появою самого парламенту, адже перші парламенти вже були бікамеральними. Звісно, античні парламенти суттєво відрізнялися від сучасних, демократичних парламентів, але вони стали основою для створення нинішніх законодавчих (представницьких) органів.

Великий внесок в розвиток парламентаризму внесли такі видатні вчені, як Платон, Арістотель, який заснувавши ідею «змішаної держави» вплинув на формування трьох гілок влади, Цицерон що запропонував створити орган в якому буде представлена аристократія й демократія й звичайно ж правитель Солон що провів ряд реформ.

Солон, в Афінах, створив раду чотирьохсот (буле) – 100 чоловік від кожної філи, пізніше правитель Клісфен реформував в раду п'ятисот (по 50 чоловік від 10 філій). Запровадив основний законодавчий й контролюючий орган - народні збори (екклесії (дав.-гр. 'Εκκλησία)).

У Стародавніх Афінах законодавчі функції були розділені між кількома органами – колегією пританів, екклесією, колегіями номофетів і фесмофетів. Пізніше ця ідея втілилася у головному принципі бікамерального парламенту, де дві палати взаємно контролюють і стримують одна одну.

Не менш важливу роль у розвитку сучасного бікамеризму відіграли Народні збори й Сенат Стародавнього Риму.

Сенат (лат. senatus, від senex — старий, рада старійшин) — один з найвищих державних органів в Стародавньому Римі який виник з ради старійшин патриціанських родів в кінці царської епохи (біля VI століття до н.е.).

В більшості демократичних представницьких органах спостерігаються запозичені елементи Афін та Римської імперії: сама ідея двопалатного парламенту і механізм взаємодії його палат, коли одна з них приймає закони, а інша - їх затверджує, може вносити зміни або відхиляти виборність або призначення членів законодавчого органу, особисте голосування, заборона представницьким органам займатися окремими видами діяльності, чітко визначене коло повноважень й обов'язків, право законодавчої ініціативи й звичайно дворівневий характер прийняття законів, коли одна палата приймає його, а інша затверджує чи відхиляє їх.

Хоча античний бікамеризм був досить примітивним, але дав позитивний поштовх для створення більш демократичних парламентів з декількома палатами.

20 січня 1265 р. у Вестмінстері зібрався перший англійський парламент. Окрім баронів, прибічників Монфора, і вищого духовенства в нього увійшли по два лицарів від кожного графства і по два городян від кожного великого міста Англії.

У кінці XIII ст. функції парламенту ще не були точно визначені. Це сталося лише в першій половині XIV ст. В XIII же столітті компетенція парламенту, що збирався раз на рік, а іноді і набагато рідше, зводилася в основному до того, що він затверджував податки, був найвищим судовим органом і мав дорадчі права. Структура парламенту в XIII ст. також була украй невизначеною; ще не було ділення на дві палати, хоча вже ясно відчувалося особливе положення знаті, світської і духовної : її запрошували на сесію парламенту листами короля, лицарів же і городян викликали через шерифів; крім того, лицарі і городяни брали участь в обговоренні далеко не усіх питань. У першій половині XIV ст. парламент був поділений на дві палати: палату лордів (House of Lords), в якій було представлено вище духовенство і світську знать, що отримувала місця в палаті у спадок разом з титулом, і палату громад (House of Commons), в якій були представлені і лицарі графств і міста, що було особливістю саме англійського станового представництва по порівнянню, наприклад, з французьким(трьох-палатна структура Генеральних штатів).

Поступово парламент середньовічної Англії придбав три важливі повноваження: право законодавчої ініціативи і участі спільно з королем у виданні законів, право вирішувати питання про збори з населення на користь королівської казни і право здійснювати певний контроль над вищими посадовцями і виступати в деяких випадках особливим судовим органом.

У XIV - XV ст. законодавча функція парламенту виглядала так: нижня палата подавала королеві петицію, в якій ставилося питання про видання законів, необхідних, на думку парламентарів, для суспільства. Пізніше петиції стали виглядати у формі готових законопроектів. Надалі встановився порядок, по якому постанови, прийняті обома палатами і королем(статути), не могли бути змінені або скасовані без згоди обох палат. Статути стали вищим актом державної влади(законом).

Тогочасна Франція створює свій представницький орган, хоча перші зібрання станового представництва – штати (від франц. “stat” – стани) виникли ще у XIII ст. в окремих провінціях. Спочатку вони скликались місцевими правителями, але потім їх став контролювати король.

Станове представництво у Франції – Генеральні Штати створені французьким королем Філіпом IV Красивим в 1302 р. Генеральні Штати -

законодавчі збори 3 станів королів, домена : духовенства, дворянства і третього стану. Склалися з 3 палат: 1-ша палата - духовенство(архієпископи, єпископи, абати великих монастирів); 2-га палата - представники середнього і дрібного дворянства(світська знать не входила до числа жодної палати - вона складала оточення короля); 3-я палата - палата третього стану, в неї входили найбільш впливові і заможні люди міста, в основному посадовці - мери і члени муніципалітетів. Рішення одного стану не були обов'язкові для іншого. Генеральні Штати не перетворилися на регулярно діючий орган. Право скликання, призначення місця і термінів засідання було прерогативою короля, він же пропонував і програму обговорення. Стани засідали окремо.

Голосування проходило по станах - один голос від кожного. Усередині палат питання вирішувалося більшістю голосів.

Генеральні Штати були позбавлені основних функцій силових структур держави - законодавчих, виконавчих, судових. Упродовж усього існування Генеральних Штатів(передостанні Генеральні Штати збиралися в 1614-15 рр., вже в умовах абсолютної монархії, а останні - в 1789 р. напередодні Великої Французької революції) головною їх прерогативою була фінансова функція, яка зводилася до того, щоб знаходити для французького короля нові і нові джерела доходів. Поява Генеральних Штатів у Франції, Парламенту в Англії, Кортесов в Іспанії, Земських соборів в Росії і тому подібне свідчило про складання нового типу держави - станову монархію. Відмітною особливістю станової монархії є наявність станово-представницького органу, і навпаки - оформлення станово-представницького органу вказує на освіту становій монархії.

На рубежі XV-XVI ст.. в Німеччині, землі, якої були складовою частиною Священної Римської імперії германської нації остаточно сформувався представницький орган - Рейхстаг (нім. Reichstag).

Згідно з постановою Нюрнберзького рейхстагу 1489 р., у складі цього органу засновувалися три курії: першу з них представляли курфюрсти(спочатку 7, потім 8 чол.), другу - духовні і світські імперські князі(їх загальне число складало 198 чол.), третю - імперські і " вільні" міста(за даними на 1521 р. таких міст в Німеччині налічувалося 85); імперське рицарство від участі в рейхстагу відсторонялося. Вирішальна роль належала першим двом куріям; за право міст на участь в голосуванні сперечалося аж до 1648 р. Час і місце засідання рейхстагу визначалися імператором за узгодженням з курфюрстами(як відомо, постійної столиці в імперії не існувало). З 1485 р. рейхстаги скликалися щорічно; керування на них здійснював архієпископ Майнцський, який був главою колегії курфюрстів і обіймав посаду імперського канцлера.

Компетенція рейхстагу була дуже широка і торкалася головним чином питань зовнішньої політики, фінансів, сфери військової організації,

загального і спеціального(зокрема, кримінального і кримінально-процесуального) законодавства; крім того, рейхстаг був вищою судовою інстанцією імперії. Обговорення питань робилося окремо по куріях. Остаточне рішення приймалося на загальних зборах курій шляхом таємного голосування і оформлялося у вигляді постанови. Після затвердження цієї постанови імператором воно придбавало силу імперського закону.

Слідуює, проте, відмітити, що випадки збігу думок усіх трьох курій і імператора були надзвичайно рідкісними(позитивним прикладом подібного роду може служити твердження в 1532 р. знаменитої " Кароліни" - загально германського кримінально - судового укладення). Частіше за усе засідання рейхстагу зводилися до урочистих церемоній, які мали дуже обмежені практичні наслідки. При цьому якщо навіть і вдавалося іноді прийняти погоджене рішення, відсутність загальноімперських виконавчих структур зводила нанівець можливість його практичної реалізації.

Окрім вище названих держав середньовіччя парламенти з'явилися й в інших європейських країнах більшість з яких мали дві палати (лави, курії та інше) – Англія, Польща, Угорщина, Богемія. Три палати мали Німецькі князівства, Франція, королівства Піренейського півострова. І лише Швеція мала чотири, а Швабія аж п'ять лав. Кількість палат залежала від того яка кількість станів була представлена в парламенті.

Дані парламенти змінювали структуру ще не одноразово, але стали фундаментом, для сучасних дієвих, бікамеральних парламентів. Позитивним прикладом залишається Велика Британія де й до сьогодні діють дві палати одну з яких представляє аристократія й духовенство, іншу електорат.

Література:

1. История политических и правовых учений / Под общей редакцией проф. В. С. Нерсисянца. – М.:Издательская группа НОРМА – ИНФРА – М., 1999.
2. Двопалатний парламент: світовий досвід та українські реалії: Монографія / за заг. ред. О. А. Фісуна - Харків: Золоті сторінки, 2008. - 200 с.
3. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія Шевченко О.О. Київ: Атіка, 1998 - 364 с
4. Історія держави і права зарубіжних країн : курс лекцій / І. Д. Мудрак. - Ірпінь : Державна податкова адміністрація України, Академія державної податкової служби України, 2001
5. Підпригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право Навчальний посібник. - К.: Юрінком Інтер, 2003.- 512 с.

6. Штокмар В.В. История Англии в Средние века. СПб.: Издательство «Алетейя», 2000
7. История государства и права зарубежных стран : учебник / под ред. И.В. Абдурахмановой. - 3-е изд., исправ. и доп. - М. : Издательский центр «МарТ», 2009. - С. 51..
8. Мудрак Історія держави і права зарубіжних країн [Текст] : курс лекцій / І. Д. Мудрак. - Ірпінь : Державна податкова адміністрація України, Академія державної податкової служби України, 2001 .
9. Хачатурян Н.А. Возникновение Генеральных Штатов во Франции. М., 1976.
10. В.В. Карева. История Средних веков. Образование национальных государств. Франция XI-XV веков.
11. Государство и право Древнего мира и Средних веков: В двух частях. — Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 2001. — 548 с.

*Свіщова Владлена Олегівна
студент 9 ф-ту 4 курсу 1 групи
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ЩОДО ДОТРИМАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ РАДИ ЄВРОПИ

Міжнародні відносини в системі правовідносин з кожним днем набувають все більше і більше актуальності. Багато країн на сьогодні беруть участь у різних міжнародних організаціях, тим самим підтверджуючи важливість міжнародного співробітництва. Кожна держава має свої права та обов'язки на світовому рівні, але, якщо щодо прав не виникає кола проблем, то питання щодо виконання державами своїх зобов'язань за міжнародними договорами є дуже актуальним, оскільки постає питання про необхідність контролю за їх виконанням. Україна є учасницею багатьох конвенцій Ради Європи, тому, на мою думку, необхідно дослідити механізми контролю, які використовуються цією організацією з приводу порушеного питання. Внаслідок того, що у Статуті Ради Європи немає чіткого положення про те, який саме орган має слідкувати за виконанням державами своїх зобов'язань, це питання є актуальним і потребує більш глибокого дослідження.

Дослідженням питань контролю за дотриманням зобов'язань державами-членами міжнародних організацій займалось багато

вітчизняних науковців, таких як: Д.В.Аббакумова, Л.Г.Заблоцька, В.В.Мицика, І.С.Піляєв, С.Головатий тощо.

Членство країни у Раді Європи в першу чергу обумовлює виконання державою певних вимог. На думку С. Головатого, «ці вимоги мають природу юридичного зобов'язання, добровільно взятого на себе кожною державою при вступі до цієї організації».

Як зазначає Д.В.Аббакумова, що такі зобов'язання передусім впливають зі Статуту Ради Європи та Європейської конвенції з прав людини, які були ратифіковані державами під час приєднання до організації.

Вбачається, що держави не завжди повною мірою дотримуються взятих на себе зобов'язань по тому чи іншому міжнародному договору. Переважна більшість міжнародних організацій мають спеціальні органи, які контролюють виконання положень, закріплених в конвенціях та угодах. Статут Ради Європи не передбачає необхідних інституцій для нагляду за дотриманням прав людини. У Статуті Ради Європи немає конкретного положення про те, який саме орган цієї організації буде здійснювати нагляд та контроль за дотриманням саме державами зобов'язань.

І.С.Піляєв, вважає за необхідне створити судовий орган для здійснення нагляду за дотриманням договорів Ради Європи. У своїй монографії він зазначає: «постає завдання пошуку, розробки і запровадження уніфікованого юридичного механізму тлумачення та забезпечення виконання конвенцій Ради Європи через створення і наділення відповідними повноваженнями певного “верховного судового органу Ради Європи”». І.С.Піляєв підкреслює, що створення такої інстанції для всіх конвенцій Ради Європи «викличе необхідність поправок до вже існуючих договорів і, як наслідок, спричинить проблему співіснування нових судових механізмів з нині діючими, переважно міжурядовими механізмами».

Але, на мою думку, створення нової судової ланки призведе до дуже великих матеріальних затрат та плутанини, оскільки потрібно зробити винахід в впровадженні цілого механізму функціонування суду, що призведе до втрати значного проміжку часу, що може бути принциповим для вирішення багатьох питань з приводу виконання конвенційних зобов'язань державами-учасниками.

Д.В.Абакумова в своєму науковому дослідженні зазначає, що на сьогоденньому етапі функціонування Ради Європи доцільніше буде посилити роль її основних органів та комітетів, що повинні мати повноваження в сфері контролю за виконанням зобов'язань країнами. Проте, відповідні повноваження головних органів Ради Європи можна

знайти у інших документах, у тому числі міжнародних договорах, укладених у межах цієї регіональної організації.

Вважаю потрібним зазначити, що коли держава-учасниця виявляє бажання (волю) з приводу участі у тому чи іншому договорі, імплементує норми певної Конвенції в національне законодавство, то вона начеб то дає згоду та майже обіцянку з приводу виконання міжнародних обов'язків, тому, справедливим буде визначення, що буд-які порушення в сфері виконання зобов'язань повинні контролюватися конкретними органами, що будуть реагувати на дійсні порушення міжнародних договорів. Реагування повинно бути у формі санкцій, але для більш справедливого їх призначення, орган контролю повинен з'ясувати обставини та призначити ту санкцію, що має відповідати порушенню. За словами професора Йорга Полакевича, Парламентська Асамблея Ради Європи виступала раніше з ініціативою створення єдиного судового органу, який би мав право тлумачити договори, укладені в рамках Ради Європи, та контролювати їх виконання. Проте, всі ці намагання не отримали підтримки зі сторони головного органу організації – Комітету Міністрів. Тому дослідження в цьому напрямку повинні буду продовжені, а чи буде вирішена ця проблема покаже час.

*Шахова Оксана Антонівна
студентка, Київський університет
імені Бориса Грінченка*

*Науковий керівник: Баранова Наталя
Валеріївна, кандидат історичних
наук, Київський університет імені
Бориса Грінченка*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ

Із того моменту, коли людство відчуло на собі усі жахливі наслідки війн, світ дійсно почав змінюватися. Для того, щоб історія не повторилась, була створена низка організацій, як універсального так і регіонального характеру (ООН, ОБСЄ, СНД, НАТО). Значні зміни було внесені в міжнародне право, адже коло питань, які воно регулює, розширилось. ООН є прикладом універсальної міжнародної організації, Статут якої чітко прописує основну ціль –забезпечення миру та безпеки. Варто зазначити, що «безпека» –широке поняття і включає в себе міжнародну екологічну, економічну, ядерну та воєнну безпеку. Адже у сучасному

міжнародному праві міжнародна безпека –це сукупність заходів з охорони і захисту теперішньої цивілізації від будь-якої загрози, звідки б вона не походила [4, с. 253]. У цій сфері розроблено низка міжнародних документів (Віденська конвенція ООН про охорону озонового шару 1985 р., Протокол Кіото та ін.).

На сьогоднішній день існує декілька основних міжнародно-правових засобів забезпечення миру та безпеки [2, с. 266]. Так розрізняють нормативні : сюди, зокрема, належить –принцип незастосування сили та погроз, принцип мирного вирішення суперечок, принцип роззброєння. Кожен із них є основою діяльності, спрямованої на забезпечення миру та безпеки. Організаційні –це зокрема системи міжнародної безпеки, такі як універсальна (ООН, НАТО) та регіональна (ЛАД, ОАЄ, ОАД, ОБСЄ, СНД).

Матеріальні –роззброєння і обмеження озброєння. З цього приводу підписана низка міжнародних актів, прийнято резолюцій, зокрема по обмеженню та забороні створення та розповсюдження зброї масового знищення. Але у випадку, коли дані засоби виявляються недієвими і виникає загроза миру та безпеці, в силу вступає інститут міжнародної відповідальності, що реалізується на основі норм міжнародного права, пов'язаний з певними негативними наслідками для порушника та спрямований на зміцнення міжнародного правопорядку.

Існує два види міжнародної відповідальності [1, с. 334]: нематеріальна, яка виступає в формах: репресалії, реторсії, сатисфакції та санкції; матеріальна, яка застосовується в формах: репарації, реституції, субституції, компенсації. Статут ООН допускає три випадки правомірного застосування збройних сил в міжнародних відносинах [3, с. 331]. У рамках індивідуальної чи колективної самооборони (ст. 51 Статуту ООН), у межах колективних заходів примусового характеру (ст. 41-42 Статуту ООН), у разі встановлення Радою Безпеки факту загрози миру, порушення миру або акту агресії (ст. 39 Статуту ООН).

Зважаючи на сучасні проблеми та тенденції світового правопорядку, які полягають у розповсюдженні засобів масового знищення, все тієї же гонки озброєнь, можемо зробити висновок, що міжнародно-правові засоби забезпечення миру є недієвими. А з кінця XX ст. –поч. XXI ст. регіональні та локальні конфлікти почали переростати у глобальні через їх надмірну кількість [5, с. 217]. Також відбулася інтернаціоналізація тероризму, поширилась тенденція втручання розвинутих держав у внутрішні справи інших держав, глобалізація злочинності, підвищення світової міграції. Беручи до уваги глобалізацію світової економіки та тенденції до розвитку монополярної структури світу при економічному та силовому домінуванні. Отже, важелі регулювання міжнародних відносин потребують часткового або повного перегляду та модернізації.

Я вважаю, що сьогодні необхідно проводити більш глибоке та ретельне дослідження питання міжнародно-правових засобів забезпечення миру та безпеки, згідно з сучасними тенденціями розвитку міжнародних відносин, для мирного співіснування всіх держав у міжнародному суспільстві, з дотриманням усіх прав людини та співпраці на користь усього людства. Тому що світовий порядок важливий абсолютно для кожної держави міжнародної арени. Забезпечення миру і безпеки повинно стати передовим завданням міжнародних організацій, які у свою чергу повинні напрацьовувати ефективну та якісну нормативно-правову базу. У зв'язку із низкою проблем, що виникають на сучасному етапі, варто зазначати, що мир та безпека-це нелегкий шлях становлення порядку на міжнародній арені.

Література:

1. Міжнародне право: підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. –К.: Знання, 2012. –631с.
2. Міжнародне право: навч. посібник / За ред.. М.В. Буроменського. –К.: Юрінком Інтер, 2006. –336с.
3. Міжнародне публічне право: підручник /В.М. Репецький, В.М. Лисик, М.М. Микієвич та ін..; за ред.. В.М. Репецького–2-ге видання., стер. –К.: Знання, 2012. –437с.
4. Черкес М.Ю. Міжнародне право: Підручник. –К.: Правова Єдність, 2009. –392с.
5. Умнова И.А. Право мира: курс лекций / И.А. Умнова. –М.: Эксмо, 2010. –448с. –(Российское юридическое образование).

*Шевченко Антон Едуардович
аспірант, Київський університет
туризму, економіки і права*

*Науковий керівник: Носенко Олексій
Віталійович, кандидат юридичних
наук, доцент, Київський університет
туризму, економіки і права*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА

Право на свободу розуміється як одне з основоположних природних прав людини, без якого неможливо уявити сучасне розуміння демократії, і

яке гарантується усіма розвинутими державами світу. Безпосереднє визнання права людини на свободу та особисту недоторканність, забезпечення цього права через регламентований механізм в законодавстві та передбачення його захисту за допомогою судів, недопущення свавілля представників органів публічної влади у процесі реалізації права особою — одне з найважливіших обов'язків у сфері прав людини будь-якої демократичної держави.

Серед основоположних міжнародних актів, що закріплюють право кожної людини на свободу і особисту недоторканність, можна виділити:

1. Загальну декларацію прав людини від 10.12.1948 р., яка за ст. 3 встановлює, що кожна людина має право на життя, свободу та особисту недоторканність, а за ст. 9, що ніхто не може бути підданий безпідставному арешту, затриманню або видворенню;
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р., відповідно до п. 1 ст. 9 якого кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність; ніхто не може бути підданий свавільному арешту чи триманню під вартою; ніхто не може бути позбавлений волі інакше як на підставах і відповідно до процедури, які встановлені законом;
3. Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. (далі - Конвенція), де у п. 1 ст. 5 зазначено, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність; нікого не може бути позбавлено свободи, крім випадків та відповідно до процедури, яка встановлена законом, зокрема законного затримання осіб для запобігання поширенню інфекційних захворювань, психічно хворих, алкоголіків або наркоманів чи бродяг [2].

Необхідно звернути увагу, що навіть після більше ніж двадцяти років чинності в Україні Конвенції після її ратифікації, проблемне питання забезпечення права на свободу та особисту недоторканність залишається одним з найактуальніших питань дотримання прав людини, сам же Європейський суд з прав людини (далі - ЄСПЛ) визначив їх «як такі, що постійно констатуються ЄСПЛ у справах проти України» («Харченко проти України» (Kharchenko v. Ukraine)).

Стаття 5 Конвенції гарантує право на свободу та особисту недоторканність, а тому є стрижнем захисту прав особи. Як вказує ЄСПЛ у рішенні у справі «Де Вілде, Оомс і Версип проти Бельгії» (De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium), це зазначене право є найважливішим у «демократичному суспільстві» у розумінні Конвенції [5; С. 11]. Особиста свобода є основоположною умовою для нормального життя будь-якої особи, яка повинна бути практично гарантована демократичною державою, і позбавлення якої тягне за собою ряд порушень користування багатьма іншими життєво важливими правами. Саме виходячи з такого

міркування, ЄСПЛ виносить рішення при розгляді справ за ст. 5, в першу чергу звертаючи вагу на принцип презумпції свободи.

Особа не може бути позбавлена свободи, крім випадків, встановлених у п. 1 ст. 5, і як неодноразово зазначав ЄСПЛ, цей перелік винятків є вичерпним (наприклад, рішення у справах «Лабіта проти Італії» (*Labita v. Italy*) і «Куїнн проти Франції» (*Quinn v. France*)), до того ж, лише вузьке тлумачення цих винятків відповідає цілям цього положення, а саме – гарантувати, що нікого не буде свавільно позбавлено свободи (рішення у справах «Енгель та інші проти Нідерландів» (*Engel and Others v. the Netherlands*) і «Амур проти Франції» (*Amuur v. France*)) [7; С. 108]. Таким чином, позбавлення свободи з підстав, які не охоплюються п. 1 ст. 5, ведуть до порушення цієї статті Конвенції.

У контексті проблеми позбавлення свободи мають бути чітко врегульовані умови, за яких допускається позбавлення свободи та гарантії, що мають бути надані затриманим особам.

Відповідно до ч. 1 ст. 29 Конституції України кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Конституційний Суд України неодноразово зазначав, що право на свободу та особисту недоторканність є одним з визначальних та фундаментальних конституційних прав людини. Наявність свободи у особи є однією з передумов її розвитку та соціалізації; право на свободу передбачає можливість вибору своєї поведінки з метою вільного та всебічного розвитку, самостійно діяти відповідно до власних рішень і задумів, визначати пріоритети, робити все, що не заборонено законом, безперешкодно і на власний розсуд пересуватися по території держави, обирати місце проживання тощо; право на свободу означає, що особа є вільною у своїй діяльності від зовнішнього втручання, за винятком обмежень, які встановлюються Конституцією та законами України (абз. 3 пп. 3.2 п. 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11.10.2011 р. № 10-рп/2011; абз. 2 пп. 2.3 п. 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016) [4; С. 76].

У той же час, Конституційний Суд України неодноразово вказував на те, що право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може обмежуватися, але тільки на підставах та в порядку, які визначені в законі (абз. 6 пп. 3.3 п. 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 11.10.2011 р. № 10-рп/2011). Відповідне обмеження конституційного права на свободу та особисту недоторканність повинно здійснюватися з дотриманням конституційних гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина.

При обмеженні реалізації права на свободу та особисту недоторканність не повинно виникати випадків свавілля та

несправедливості, обставини для такого обмеження повинні бути вони законодавче обумовленими, суспільною необхідними для досягнення цієї мети, прямо пропорційними та обґрунтованими. Під час обмеження конституційного права або свободи державна влада зобов'язана забезпечувати відповідне правове регулювання, що надасть можливість досягти легітимної мети з мінімальними стримуваннями при реалізації права на свободу і не порушуючи основну його сутність [3; С. 46].

Як і будь-яке інше право, право на свободу та особисту недоторканність, потребує захисту від втручання та численних порушень, для чого необхідний систематичний судовий контроль за обмеженням чи позбавленням свободи та особистої недоторканності, що має здійснюватися у визначені законом часові інтервали.

Конституційний Суд України керуючись положенням ч. 1, 2 ст. 29 Основного Закону України та сформованими на практиці ним юридичних позицій, а також враховуючі низку раніше вже зазначених міжнародних правових актів щодо захисту права людини на свободу та особисту недоторканність, висловлює думку, що право на свободу та особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, визначених законами України. Обмеження конституційного права на свободу та особисту недоторканність має здійснюватися з дотриманням конституційних гарантій захисту прав і свобод людини і громадянина та виключно на підставі вмотивованого рішення суду [1].

Правові та практичні наслідки прийняття Конституційним Судом України цих рішень пов'язані з їх юридичною природою, яка вбачається безпосередньо з відповідних положень Конституції України. Згідно з положенням ч. 2 ст. 150 рішення Конституційного Суду України є обов'язковими до виконання на території України, остаточними та не можуть бути оскаржені. Це означає, крім іншого, що після здійснення Конституційним Судом України офіційної інтерпретації правової норми інше тлумачення цієї норми у правозастосовній практиці посадовими особами та органами держави виключається. Інакше кажучи, правова норма та рішення Конституційного Суду України, що містить її інтерпретацію, становлять нормативно-правову єдність [6; С. 117].

Враховуючи вищезазначене, практичне застосування Конституційним Судом України у своїй діяльності положень міжнародних правових актів та практики ЄСПЛ, а також безпосередньо правова сутність рішень Конституційного Суду України сприяють імплементації принципів міжнародного права та сучасних європейських правових стандартів у правову систему України. Конституційний Суд України, розглядаючи конкретні справи, сприяє таким чином тому, щоб гарантії права на свободу та особисту недоторканність, передбачені Конституцією

України, не поступалися гарантіям, закладеним у відповідних нормах міжнародного права.

Література:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини третьої статті 315 Кримінального процесуального кодексу України від 23.11.2017 № 1-п/2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-17>.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» від 29.06.2010 № 17-рп/2010. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-10>.
3. Короткевич М. Є. Зміст обов'язку суду забезпечити дотримання права на свободу та особисту недоторканність у світлі практики Європейського суду з прав людини / М. Є. Короткевич, П. В. Пушкар // Вісник Верховного Суду України. – 2015. – № 7. – С. 40-48. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2015_7_6.
4. Офіційна статистика Конституційного Суду України // Вісник Конституційного Суду України. – 2016. – № 4-5. – 245 с.
5. Пошва Б. М. Прецедентна практика Європейського суду і прав людини і питання вдосконалення кримінального судочинства в Україні щодо захисту права на свободу та особисту недоторканність // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 1. – С. 11.
6. Тупицький О. Конституційне право на свободу та особисту недоторканність і роль Конституційного Суду України у його забезпеченні / О. Тупицький // Вісник Конституційного Суду України. - 2015. - № 5. - С. 112-117. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vksu_2015_5_12.
7. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015. – 208 с.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне
право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне
право. Міжнародне приватне право. Трудове право та
право соціального забезпечення**

*Анучкіна Ірина Юріївна
студентка групи 41-П, Харківський
Державний автомобільно-дорожній
коледж*

*Науковий керівник: Гордєєва Ольга
Іллівна, викладач вищої категорії,
викладач-методист, Харківський
Державний автомобільно-дорожній
коледж*

ОБСТАВИНИ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ УКЛАДЕННЮ ШЛЮБУ

Давньогрецький мислитель Платон зазначав, що у добре влаштованій державі першими законами повинні бути ті, які регулюють шлюб. І це цілком закономірно, адже ні людина, ні сім'я не можуть існувати в суспільстві самі по собі. А найважливішою передумовою виникнення сім'ї, її основою є шлюб.

Статтею 51 Конституції України визначено, що шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. З цього приводу не можна не згадати слова Л. Анспахера: "Шлюб являє собою відносини між чоловіком і жінкою, де незалежність обох сторін однакова, залежність – обопільна, а обов'язки – взаємні".

Згідно статті 21 Сімейного Кодексу України шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану.

Умовами укладання шлюбу є:

добровільність(ст.24 СК України) – шлюб ґрунтується на вільній згоді чоловіка та жінки;

досягнення особами, які вступають у шлюб, шлюбного віку – 18 років (ст. 22 СК України), такого віку вони мають досягнути на день реєстрації шлюбу, а не на день подання заяви в органи РАЦС;

одношлюбність (ст. 25 СК України) – жінка та чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі.

Крім умов укладення шлюбу є також обставини, що перешкоджають укладенню шлюбу.

Перешкодами до укладення шлюбу є обставини, за наявності яких державна реєстрація укладення шлюбу неможлива і є неправомірною.

Перешкоди для вступу в шлюб визначено в ст. 25, 26 та ч.2 ст. 24 Сімейного кодексу України, а саме:

1. перебування в іншому шлюбі (тобто для укладення шлюбу необхідно або припинити попередній шлюб, або не перебувати у шлюбі); ця заборона впливає з принципу моногамії (одношлюбності), у відповідності з яким особа може перебувати тільки в одному зареєстрованому шлюбі;

2. у шлюбі між собою не можуть перебувати особи, які є родичами прямої лінії споріднення;

3. у шлюбі між собою не можуть перебувати рідні (повнорідні, неповнорідні) брат і сестра;

4. у шлюбі між собою не можуть перебувати двоюрідні брат та сестра, рідні тітка, дядько та племінник, племінниця.

Заборона шлюбу між родичами по боковій лінії заснована на тому, що він призводить нерідко до більш високого, ніж звичайний, відсотку спадкових хвороб, порокам розвитку нащадків — затриманню розумового розвитку, дефектам мовлення. Так, кількість дітей народжених з хворобою Дауна і тяжкою патологією в сім'ях, де чоловік і жінка являються двоюрідними братами і сестрами, у два рази вище, ніж в нормальних сім'ях. За даними ВОЗ (Всесвітньої організації охорони здоров'я) доля вражених шизофренією серед родичів першого ступеня складає 1:10. Заборона шлюбів між близькими родичами продиктована і етичними міркуваннями, природною відразою цивілізованого людства до кровозмішування.

5. У шлюбі між собою не можуть бути усиновлювач та усиновлена ним дитина;

6. Недієздатність осіб (або особи), які бажають укласти шлюб. У разі укладення шлюбу з особою, яка визнана в установленому порядку недієздатною, такий шлюб визнається недійсним.

За правилом, шлюб реєструється у приміщенні того державного органу РАЦС, куди й було подано заяву про реєстрацію шлюбу (ч. 1 ст. 33 СК). За бажанням наречених реєстрація шлюбу відбувається урочисто.

Але закон надає можливість нареченим за їх заявою зареєструвати шлюб і в іншому місці, а саме за місцем їхнього проживання, за місцем надання стаціонарної медичної допомоги або в іншому місці, якщо вони не можуть із поважних причин прибути до державного органу РАЦС (ч. 2 ст. 33 СК).

Державна реєстрація шлюбу посвідчується Свідоцтвом про шлюб, зразок якого затверджує Кабінет Міністрів України.

Шлюб — підстава для виникнення прав і обов'язків подружжя як немайнових: право на материнство (батьківство), на свободу та особисту недоторканність, на повагу до своєї індивідуальності, на зміну прізвища, на розподіл обов'язків та спільне вирішення питань життя сім'ї, на особисту свободу тощо, так і матеріальних — обов'язок щодо утримання, право спільної сумісної власності.

Отже, шлюб не є підставою для надання кожному з подружжя пільг або переваг, а також не може становити обмеження його прав і свобод, установлених Конституцією України та іншими законами нашої країни.

*Гордєєва Ольга Іллівна
викладач вищої категорії, викладач-методист, Харківський Державний
автомобільно-дорожній коледж*

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ

Відсутність належних правових знань у громадян та бажання якнайшвидше отримати кошти, часто призводять до потрапляння споживача у «боргову кабалу». Нарахування надвеликих відсотків за кредитами, жорсткі санкції за прострочення виконання зобов'язання являються негативними наслідками неухважності позичальників, яких би можна було уникнути при ретельному вивченні усіх умов кредитного договору.

Тож, при укладенні кредитного договору, необхідно звернути увагу на наступне:

1. Перш за все, не потрібно поспішати підписувати кредитний договір. Слід уважно ознайомитися з усіма умовами договору, щоб уберегти себе від серйозних проблем у подальшому. Для цього ви маєте право взяти копію договору для попереднього ознайомлення та звернутись до незалежного досвідченого фахівця для роз'яснення всіх незрозумілих питань.

2. Надалі потрібно звернути увагу на зміст і форму кредитного договору. Кредитний договір завжди укладається в письмовій формі (у паперовому або електронному вигляді з накладенням електронних підписів, електронних цифрових підписів або інших аналогів власноручних підписів). У договорі обов'язково мають бути зазначені сторони (кредитор і боржник), сума коштів, які надаються за кредитним договором, відсоткова ставка за кредитом, санкції у разі невиконання

договору, права і обов'язки сторін, умови забезпечення виконання зобов'язання за договором, строк дії договору, реквізити сторін, їхні підписи та інші істотні умови, за недотримання яких договір можна буде визнати недійсним.

3. Одним із найбільш важливих пунктів кредитного договору є відсоткова ставка за кредитом. Розмір та особливості нарахування відсоткової ставки мають бути прописані доступно для розуміння. Існує декілька видів відсоткових ставок за кредитом – фіксована і змінна.

Фіксована ставка – це ставка, що не змінюється протягом всього терміну дії кредитного договору, та в жодному разі не може бути збільшена кредитором в односторонньому порядку. Змінна ставка може збільшуватись або зменшуватись протягом певних періодів незалежно від волі сторін, проте у спеціально визначеному кредитним договором порядку. Детально вивчивши всі тонкощі наведених вище кредитних ставок ви зможете визначити найбільш підходящу саме для вас і не будете неприємно здивовані «несподівано збільшеними» відсотками по кредиту.

4. Ще однією важливою умовою кредитного договору, якій потрібно приділити особливу увагу є штрафні санкції, що застосовуються у випадку прострочення виконання зобов'язань за кредитним договором. Найбільш розповсюдженими штрафними санкціями за кредитним договором є пеня, яка обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання. Розмір штрафних санкцій та умови їх нарахування обов'язково мають бути вказані у договорі, тому неодмінно зверніть на це увагу при вивченні умов кредитного договору і, у випадку труднощів, зверніться за роз'ясненням до працівника банку чи компетентного юриста.

5. Неодмінно слід звернути увагу на наявність у кредитному договорі загальної вартості кредиту для споживача, що складається з загального розміру кредиту та загальних витрат за споживчим кредитом, включаючи проценти за користування кредитом, комісії та інші обов'язкові платежі за додаткові та супутні послуги банку (фінансової компанії), для отримання, обслуговування і повернення кредиту. Саме інформація про загальну вартість кредиту дає можливість зробити висновки про кінцеву загальну суму коштів, яку має сплатити позичальник банку, погашаючи кредит у порядку, визначеному договором. Законодавством забороняється у будь-який спосіб ускладнювати прочитання споживачем реальної річної процентної ставки та загальної вартості кредиту, у тому числі шляхом друкування його шрифтом меншого розміру, ніж основний текст, злиття кольору шрифту з кольором фону.

6. У кредитному договорі обов'язково має бути зазначений порядок дострокового повернення кредиту. У разі укладення договору про

споживчий кредит у ньому має бути передбачено, що кредитодавець має право в будь-який час повністю або частково достроково повернути кредит, також може бути передбачено обов'язок повідомлення позичальником кредитодавця про намір дострокового повернення споживчого кредиту з оформленням відповідного документа.

7. При укладанні кредитного договору в іноземній валюті обов'язково необхідно пам'ятати, що зміни економічної ситуації в країні та коливання курсу іноземних валют стосовно національної валюти є ризиками позичальника за кредитним договором, і не є підставами для зміни чи розірвання кредитного договору.

8. Варто також перевірити кредитний договір на наявність чи відсутність несправедливих умов, тобто умов, які явно свідчать про обмеження прав позичальника та обтяження його додатковими обов'язками. Наприклад, до несправедливих умов можна віднести: встановлення кредитним договором платежів, які споживач має сплатити на користь банку за дії, які банк здійснює на власну користь (ведення справи, договору, облік заборгованості). Вичерпний перелік додаткових чи супутніх послуг, за які можливе встановлення додаткових платежів на користь банку або інших осіб передбачений статтею 20 Закону України «Про споживче кредитування». Таким додатковими платними послугами можуть бути послуги з відкриття банківського рахунку, послуги з оцінки майна споживача, договір страхування, договори про надання нотаріальних та інших додаткових чи супутніх послуг у разі, якщо вони необхідні для укладення договору про споживчий кредит. Дії з обслуговування кредиту, відповідно до постанови Верховного суду України від 16.11.2016 №6-174цс16 не є супутніми послугами, а тому стягнення за них комісії є незаконним.

9. Обов'язок позичальника придбати у банку чи іншої компанії певні товари чи послуги, як обов'язкова умова укладення кредитного договору. Така вимога банку буде порушенням статті 55 Закону України «Про банки і банківську діяльність» і суттєво обмежуватиме вільне волевиявлення клієнта на обрання товарів і послуг які йому потрібні.

Література:

1. Закон України «Про споживче кредитування». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 1, ст.2, поточна редакція.
2. Закон України «Про банки і банківську діяльність». (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 5-6, ст.30), поточна редакція.
3. Постанова Верховного суду України від 16.11.2016 №6-174цс16.

*Гуйван Оксана Петрівна
здобувач, Харківський національний
університет внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Сергієнко Валерій
Вікторович, кандидат юридичних
наук, професор, Харківський
національний економічний
університет імені Семена Кузнеця
(ХНЕУ ім. С. Кузнеця)*

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ СУБ'ЄКТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ

На сьогодні значна увага приділяється удосконаленню організаційних заходів захисту інформації щодо дотримання правил роботи з інформаційними ресурсами. Власне, будь-який компонент інформаційного середовища – апаратні засоби (комп'ютери та їх складові, програмне забезпечення) і персонал - може бути підданий зовнішньому впливу, вийти з ладу, отримати пошкодження чи інші загрози. Мова йде про визначення певного переліку дозволених (безпечних) та заборонених (небезпечних) станів. У даному контексті має набути визначеності поняття інциденту інформаційної безпеки як будь-якої небажаної, непередбачуваної події, що може порушити діяльність системи чи інформаційну безпеку. Такими загрозами вважаються системні збої, у тому числі – у програмному забезпеченні, перевантаження, неконтрольовані зміни систем, відмови технічних засобів, порушення правил доступу. До інформаційно-безпекових інцидентів, внаслідок існування яких порушуються певні властивості інформації, інфраструктури чи причиняється шкода об'єктам інформаційних систем, також слід віднести такі ризики суб'єктивного характеру, як помилки користувачів та персоналу, недотримання політики або рекомендацій з інформаційної безпеки, втрата послуг, обладнання та приладів, порушення фізичних засобів захисту. Враховуючи різний характер, походження та спрямованість загроз, повинен бути напрацьований системний захист від інформаційних правопорушень.

Найбільш адекватний рівень інформаційної безпеки досягається у разі задіяння комплексного підходу, що охоплює не лише організаційні методи захисту, а й програмно-технічні, адміністративні та правові. Зокрема, серйозна роль у забезпеченні безпеки належить системам захисту інформації, різним програмам, які здійснюють захист серверів та окремих користувачів мережі Інтернет від зловмисних дій хакерів, здійснюваних

ними ззовні, захист секретної, конфіденційної та особистої інформації від доступу до неї сторонніх осіб та цільового її спотворення, захист від витоку інформації по побічним каналам (по мережах живлення, каналу електромагнітного випромінювання від комп'ютера чи монітора тощо), захист від шпигунських приладів, облаштованих безпосередньо у комплектуючих комп'ютера, забезпечення безпечної передачі інформації та контролю за цілісністю інформаційно-передавального процесу, організації антивірусного захисту і т. п. [1, с. 65]. В цій сфері неабияке значення має економічна доцільність використання технічних засобів захисту. Вона, значною мірою, полягає у співставленні затрат на охорону та передбачуваних збитків, яких вдасться запобігти. Інакше кажучи, сума шкоди, приміром, при зламі системи захисту інформації має перевищувати вартість розробки і запровадження засобів комплексного захисту інформації.

Вказані засоби правового захисту електронної та комп'ютерної інформації наразі вкрай важливий елемент діяльності кожної установи, компанії, як державної, так і недержавної форми власності, як великої, так і малої. Це, наприклад, пов'язано з посиленням вимог до якості та комплектації комп'ютерних інформаційних систем відповідно до змісту, характеру і значення завдань, які вони вирішують. Система інформаційного захисту мусить неупинно розвиватися, працюючи на випередження у розвиткові інформаційних загроз, що розглядаються у цій праці. Концепція інформаційної безпеки, в тому числі при використанні методів охорони у мережах і комп'ютерних системах, може стати ефективною та дієвою, якщо буде постійно оновлюватися, ґрунтуватися на останніх наукових розробках в сфері права, техніки, управління тощо. Це дозволить уникнути нових все більш досконалих та витончених атак та запобігти шкідливим наслідкам. Іншими словами, забезпечення інформаційної безпеки не є разовим актом, цей процес буде розвиватися і вдосконалюватися, допоки будуть існувати загрози, а останні здійснюватимуться, поки існуватиме предмет посягання – інформація.

Отже в інформаційній сфері одним із визначальних напрямків правової охорони є захист інформації. Цьому питанню наразі з огляду на появу нових технологій, розвиток комп'ютерних систем збереження та обробки інформації приділяється підвищена увага. Бо для того, щоб відповідати сучасним вимогам, ефективність інформаційного захисту мусить зростати разом з удосконаленням технічних аспектів архітектури збереження даних. Сучасна система обробки даних та інформації є досить складною, вона містить значну кількість компонентів, які, в свою чергу складаються із блоків та елементів різного ступеню автономності. Всі ці складові системи між собою взаємопов'язані та здійснюють постійний обмін даними. В свою чергу, загроза інформаційним ресурсам стала

підставою того, що забезпечення інформаційної безпеки набуло значення однієї з обов'язкових характеристик інформаційної системи. Особи – власники інформації (економічної, політичної, правової, індивідуальної та інш.) повинні розробляти необхідну документацію по захисту інформації, нормативні та рекомендаційні положення, здійснювати відповідне технічне оснащення. Все це спрямоване на запобігання проникненню зловмисників до інформаційних носіїв, технічним негараздам та виходам з ладу апаратних та програмних засобів, помилкам персоналу.

Правовий захист в інформаційній сфері направлений на гарантування недоторканості суб'єктивних прав носія та забезпечення їхню вільну реалізацію, охорону від вчиненого чи можливого правопорушення. При цьому як інформаційне порушення слід розглядати таке, що завдає шкоди (небезпеки) інформаційним правам чи свободам людини й громадянина, інформаційній інфраструктурі держави або скоюється за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій чи засобів зв'язку [2]. Порушення інформаційних прав особи у якості необхідного кваліфікаційного предмету повинні мати об'єкт, стосовно якого воно вчиняється. Таким об'єктом є інформація у вигляді документованих чи публічно оголошених відомостей про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі й навколишньому середовищі. При цьому в різних випадках інформація може відігравати як головну, так і другорядну роль.

Серед основних загроз інформаційній безпеці вважаються такі, як несанкціонований доступ до інформації, витоки її, розголошення, пошкодження, у тому числі спотворення, знищення як самої інформації, так і її носіїв. Практика показує, що закладена в основу нормативного регулювання презумпція попереджувального значення закону, на жаль, не працює задовільно. Нормативні приписи мають ефект лише тоді, коли потенційний порушник усвідомлює, що він може понести кару за несанкціонований доступ до інформації, незаконне втручання в діяльність інформаційних систем тощо. Тож, враховуючи проблемність з пошуками та притягненням до відповідальності зловмисників у інформаційному середовищі, наразі створюється та задіюється велика кількість шкідливого та шпигунського продукту, використання якого спрямовується на пошкодження контенту в базах даних та документів, що зберігаються в комп'ютерних мережах. Постійне оновлювання та поповнювання і удосконалення таких програм змушує володільців інформаційних ресурсів весь час модернізувати системи безпеки. Адже, загальні цивільно-правові способи захисту від подібних правопорушень у вигляді відшкодування нанесеної шкоди часто виявляються просто фізично неможливими.

Звісно, цивільно-правове законодавство передбачає можливості особи, чиє суб'єктивне право порушене, захистити його у різний спосіб.

Як головний та найбільш поширений із них розглядається звернення управненої особи до компетентних органів держави з вимогою про захист порушеного чи оспорюваного права. Це один з найбільш дієвих засобів захисту для носіїв суб'єктивних цивільних прав. Зокрема, подібний захист може мати судову форму реалізації, і подібна можливість входить до змісту суб'єктивного матеріального права на позов [3, с. 38-39]. Разом з тим, судовий спосіб захисту порушеного цивільного права не є єдиним варіантом реалізації права на захист. Тим більше, що держава не завжди може оперативно та в прийнятній для суспільства формі забезпечити примусовий захист права. Ст. 20 ЦКУ чітко вказує про те, що здійснення права на захист відбувається особою на свій розсуд [4, с. 13]. Цю норму слід розуміти так, що особа вправі вирішувати не лише питання про захист чи відмову від нього, а й обирати відповідні його форму та спосіб.

У випадку, коли охоронне правовідношення виконується без звернення до державного юрисдикційного органу, право на захист може здійснюватися шляхом активної поведінки самого уповноваженого. Логічно, що при цьому акценти робляться на застосуванні механізму, пов'язаного з перешкоджанням вчиненню протиправних дій щодо інформації або інформаційних ресурсів. Такі діяння мають превентивний характер. З правової точки зору, вони спрямовані на закріплення повноважень суб'єктів правоохоронного процесу на попереджувальні акти стосовно охорони інформаційних прав і інтересів громадян та організацій. Подібним заходам превентивного характеру в силу специфіки охоронюваного об'єкту надається перевага, навіть у межах комплексного системного регулювання з урахуванням задіяння організаційних, технічних та адміністративних заходів. Це дозволяє визнати такий спосіб захисту як основний, коли йдеться про перешкоджання правопорушенням в сфері інформаційної безпеки, зокрема за наявності посягань на право власності на інформацію.

При цьому з огляду на те, що інформаційний оборот шляхом використання технічних засобів обробки і передачі даних постійно зростає та поглиблюється, охоплюючи практично усі галузі діяльності суспільства, величезне значення надається питанням організації та забезпечення інформаційної безпеки. У разі порушення чи за наявності вагомих підстав вважати, що існує реальна загроза порушення інформаційних прав особи, носій абсолютних прав може захищати їх як шляхом відповідного реагування на вчинене посягання (відновлення становища, що було до порушення, відшкодування збитків та моральної шкоди, заборона подальших дій, що порушують право тощо), так і шляхом задіяння превентивних механізмів. Останні полягають у вчиненні дій охоронного типу, які є адекватними характеру та рівню передбачуваних загроз і спрямовані на запобігання ризикам, фізичному

недопущенню посягань та припиненню правопорушення в момент його початку.

Перелік використаних джерел:

1. Токарев А.А. Системы защиты информации как основа информационной безопасности, и методы повышения эффективности функционирования данных систем [Текст] /А.А.Токарев //Территория науки. – 2013. - № 3. – С. 63-67.
2. Максименко Ю.Є. Інформаційні правопорушення: поняття та ознаки [Текст] / Ю.Є. Максименко // Глобальна організація союзницького лідерства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.goal-int.org/informacijni-pravoporushennya-ponyattya-ta-oznaki>.
3. Мотовиловкер Е.Я. Право на иск в механизме защиты субъективных гражданских прав [Текст] /Е.Я.Мотовиловкер // Механизмы защиты субъективных гражданских прав. Сборник научных трудов. Под ред.. В.В.Бутнева, - Ярославль: ЯрГУ, 1990.С. С. 36-46.
4. Антонюк О.І. Право учасників цивільних правовідносин на самозахист [Текст]. О.І.Антонюк Дис. ... канд.. юрид. наук. – Харків, 2004. – 212 с.

*Семиполець Віталій Вікторович
ад'юнкт кафедри цивільного права
та процесу, Національна академія
внутрішніх справ, Директор ТОВ «V
ФЕМІДА V»*

СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЗА НОВИМ ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ

Однією з основних стадій цивільного процесу, в якій суд розглядає справи про позбавлення батьківських прав, є судовий розгляд.

Процесуальний порядок розгляду справ про позбавлення батьківських прав здійснюється за загальними правилами цивільного судочинства відповідно до положень Глави 6 Розділу III ЦПК України, з урахуванням особливостей, обумовлених правовою природою зазначеної категорії справ. Частини 1, 2 ст. 211 ЦПК України закріплюють положення, відповідно до якого розгляд судом цивільної справи відбувається в судовому засіданні з обов'язковим повідомленням осіб, які беруть участь у справі.

Судовий розгляд справ про позбавлення батьківських прав складається з таких частин: 1) підготовчої частини; 2) розгляду справи по суті; 3) судових дебатів; 4) ухвалення і оголошення судового рішення.

Основним завданням підготовчої частини судового розгляду справ про позбавлення батьківських прав є перевірка наявності умов, необхідних для розгляду і вирішення справи. Перелік процесуальних дій на цій стадії регламентований ст. 211-226 ЦПК України.

У призначений для розгляду справи про позбавлення батьківських прав час головуєчий відкриває судові засідання й оголошує справу, яка розглядатиметься, встановлює особи тих, хто з'явився, а також перевіряє повноваження представника. Згідно зі ст. 219 ЦПК України, із зали судового засідання видаляються свідки у відведені для цього приміщення та оголошується склад суду і роз'яснює учасникам справи право заявляти відводи, що є гарантією об'єктивного розгляду справи. Справи про позбавлення батьківських прав, відповідно до ч. 1 ст. 34 ЦПК України, розглядаються одноособово суддею, який є головуєчим і діє від імені суду.

Наступною процесуальною дією головуєчий з'ясовує обізнаність учасників справи з їхніми правами та обов'язками (ст. 43 ЦПК України). Відповідно до ст. 222 ЦПК України головуєчий з'ясовує, чи мають учасники справи клопотання, пов'язані з розглядом справи, які не були заявлені з поважних причин раніше, та вирішує їх після заслуховування думки інших присутніх у судовому засіданні сторін. Після цього судом вирішується питання щодо можливості розгляду справи про позбавлення батьківських прав при наявному складі учасників.

Чинне процесуальне законодавство не містить будь-яких спеціальних приписів щодо обов'язкової особистої участі відповідача в розгляді справ.

На законодавчому рівні умови проведення заочного розгляду справи закріплені у ст. 280 ЦПК України, аналіз положень яких дає змогу дійти висновку, що для заочного розгляду справи необхідна наявність одночасно таких умов: відповідач належним чином повідомлений про дату, час і місце судового засідання; відповідач не з'явився в судові засідання без поважних причин; позивач не заперечує проти такого вирішення справи. Вирішуючи питання про можливість розгляду справ про позбавлення батьківських прав за відсутності відповідача, слід звернути увагу на питання неявки відповідача та належного його повідомлення. Частина 11 ст. 128 ЦПК України передбачає, що відповідач, третя особа, свідок, зареєстроване місце проживання (перебування), місцезнаходження чи місце роботи якого невідоме, а також заінтересована особа у справах про видачу обмежувального припису викликаються до суду через оголошення на офіційному веб-сайті судової

влади України, яке повинно бути розміщене не пізніше ніж за десять днів. З опублікуванням оголошення про виклик особа вважається повідомленою про дату, час і місце розгляду справи. З опублікуванням оголошення відповідач вважається повідомленим про час і місце розгляду справи, а отже є підстави для заочного рішення.

Основною частиною судового розгляду справ про позбавлення батьківських прав визнається розгляд справи по суті, де в умовах змагальності й рівноправності сторін досліджуються і аналізуються фактичні обставини справи [2, с. 251].

Відповідно до ч. 1 ст. 217 ЦПК України, у призначений для розгляду справи час головуючий відкриває судові засідання та оголошує, яка справа розглядатиметься. У разі відмови позивача від позову, якщо така умова прийнята судом. Визнання відповідачем позову, за наявності для того законних підстав, надає право суду ухвалити рішення про задоволення позову про позбавлення батьківських прав відповідно до ч. 4 ст. 206 ЦПК України.

Застосування вищезазначених підстав для закриття провадження у справах про позбавлення батьківських має певні особливості та обумовлено низкою застережень. Мирова угода в даній категорії справ не може служити підставою для закриття провадження у справі.

Суд, заслухавши вступне слово учасників справи, з'ясовує обставини, на які учасники справи посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та досліджує в порядку, визначеному в підготовчому засіданні у справі, докази, якими вони обґрунтовуються. (ч. 1 ст. 228 ЦПК України, встановлює порядок з'ясування обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, та порядок дослідження доказів, якими вони обґрунтовуються. Частина 2 зазначеної статті закріплює правило, відповідно до якого порядок дослідження доказів визначається судом залежно від змісту спірних правовідносин і в разі потреби може бути змінений.

Дослідження письмових, речових доказів, відтворення звукозапису, демонстрація відеозапису при розгляді справ про позбавлення батьківських прав здійснюється за правилами § 3 глави 6 розділу III ЦПК України. При цьому основні положення щодо такого дослідження закріплені у ст. 235-239 ЦПК України. У разі неможливості продовження розгляду справи у зв'язку з необхідністю подання нових доказів суд, відповідно до ч. 2 ст. 240 ЦПК України, оголошує перерву на час, необхідний для цього.

Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності. Жодний доказ, як зазначено у ст. 89 ЦПК України, не має для суду наперед установленого значення.

Після з'ясування всіх обставин справи та перевірки їх доказами головуючий надає сторонам та іншим учасникам справи можливість дати додаткові пояснення, які можуть доповнити матеріали справи. Вислухавши додаткові пояснення і вирішивши заявлені при цьому клопотання учасників справи, суд постановляє ухвалу про закінчення з'ясування обставин справи та перевірки їх доказами і переходить до судових дебатів, де формулюються вимоги сторін, які обґрунтовуються з фактичної та правової точки зору [3, с. 279].

Першим у судових дебатах при розгляді справ про позбавлення батьківських прав надається слово позивачеві та його представникові, далі – відповідачеві та його представнику. Третя особа, яка заявила самостійні вимоги щодо предмета спору, та її представник у судових дебатах виступають після сторін.

Заключною частиною стадії розгляду справи є ухвалення та оголошення рішення.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 03.10.2017 року № 2147-VIII
2. Васильєв С. В. Цивільний процес України : навч. посіб. / С. В. Васильєв. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 480 с.
3. Советский гражданский процесс : учебник / под ред. К. И. Комиссарова, В. М. Семенова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрид. лит., 1988. – 480 с.
4. Цивільний процес України : підручник / за ред. Ю. С. Червоного. – К. : Істина, 2007. – 392 с.
5. Цивільне процесуальне право України : навч. посіб. / за заг. ред. С. С. Бичкової. – К. : Атіка, 2006. – 384 с.
6. Луспеник Д. Д. Роль суду в цивільному змагальному процесі / Д. Д. Луспеник // Юрид. журн. – 2004. – № 5. – С. 116-120.

*Ярошевська Тамара Василівна
кандидат юридичних наук,
Дніпровський державний технічний
університет*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ СФЕРИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Трансфер технологій відіграє значну роль в економічному розвитку кожної провідної країни, в тому числі і в Україні. Безперечно, трансфер

технологій як сучасний засіб впровадження інновацій на підприємстві надає можливість прискорити та вдосконалити процес виробництва, підняти рівень конкурентоспроможності товарів, а належне регулювання і фінансування цієї сфери в довгостроковій перспективі відкриває перед країнами можливість вийти у світові промислові лідери. У провідних країнах світу механізми трансферу технологій вже давно працюють і продовжують далі вдосконалюватися, тоді як в Україні цей процес ще знаходиться на стадії зародження і вимагає детального опрацювання. Тому Україні важливо вивчити досвід провідних закордонних країн щодо правового врегулювання відносин у сфері передачі технологій і виявити позитивні напрацювання, які можна було б запозичити і закріпити у відповідному законодавстві нашої держави.

З перших же років незалежності України в нашій країні багато уваги приділяється пріоритетним напрямкам розвитку наукової та науково-технологічної діяльності. Проте протягом останніх років законами України про державний бюджет України постійно блокуються норми законів стосовно фінансового забезпечення наукової, науково-технічної сфери, зокрема, ч. 3 ст. 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», а також створення пільгових умов для розвитку інноваційних процесів. В наслідок цього, розвиток інноваційної діяльності в Україні суттєво стримується через хронічне недофінансування даної галузі. Крім того, вагомою перешкодою для впровадження інноваційної продукції на підприємствах залишається значна зношеність технологічного обладнання, яке не може бути пристосоване до сучасних інноваційних технологій. Також однією із причин незацікавленості керівників підприємств у впровадженні нових технологій є відсутність дієвого механізму ефективного просування інновацій у виробництво та невирішеність низки правових, економічних, організаційних, фінансових питань щодо інноваційного розвитку на державному рівні.

Застосовуючи європейський досвід щодо реалізації інноваційних програм в Україні та підвищення міжнародної конкурентоздатності нашої країни необхідно, перш за все, на державному рівні створити привабливі економічні умови в сфері передачі інноваційних технологій. Зокрема, змінити систему оподаткування, експортно-імпоротної політику для сприяння концентрації інвестиційного капіталу та стимулювання фундаментальних і пошукових науково-дослідних робіт через цільові пільгові кредити, субсидії, дотації тощо. Необхідно удосконалити правову базу щодо фінансового забезпечення трансферу технологій.

Наступним проблемним питанням у сфері трансферу технологій є недосконалість механізму впровадження технологій, який повинен мати за мету безперервне масштабне оновлення виробництва. Вважаємо за доцільне на підприємствах, в наукових установах, організаціях та вищих

навчальних закладах, що створюють та/або використовують технології, заснувати структурні підрозділи з питань формування та забезпечення реалізації державної політики у сфері трансферу технологій, які будуть займатися комерціалізацією об'єктів технології та ефективним управлінням інтелектуальною власністю.

Отже, на підставі сказаного, слід зазначити, що лише активна участь держави у створенні відповідних центрів з трансферу технологій як на законодавчому рівні, так і за допомогою довгострокового фінансування, а також податкова підтримка розробникам інновацій та споживачам, які проводять впровадження технологій та/або її складових, може вирішити проблемні питання активізації інноваційних процесів.

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче
право. Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура
та адвокатура**

*Ангеленюк Анна-Марія Юріївна
кандидат юридичних наук,
Львівський державний університет
внутрішніх справ*

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ НЕДОТОРКАНОСТІ ТА ПРИТЯГНЕННЯ
НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ**

Інститут недоторканості загалом, в тому числі стосовно депутатів, має на меті недопущення будь-якого впливу на особу депутата під час прийняття ним рішень, однак у окремих випадках, враховуючи його недосконалість, стає перешкодою під час виконання завдань кримінального судочинства, а саме притягнення кожного хто вчинив кримінальне правопорушення до кримінальної відповідальності.

Так, наприклад, згідно чинного законодавства України (ч. 2, ч. 3 ст. 482 КПК) притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата України не може бути здійснено без згоди Верховної Ради України (далі ВРУ) [1]. Лише у разі, якщо ВРУ надано згоду на притягнення народного депутата України до кримінальної відповідальності допускаються проведення обшуку, затримання чи огляду його особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Неправомірним є порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів, в тому числі негласних слідчих дій, що відповідно до закону обмежують права і свободи народного депутата України, без вказаної вище згоди ВРУ та якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Слід зазначити, що такі слідчі чи процесуальні дії як обшук, затримання чи огляд особистих речей і багажу, транспорту, жилого чи службового приміщення проводяться з урахуванням фактору раптовості та несподіванки, що неможливо забезпечити враховуючи процедуру отримання дозволу у ВРУ. Окрім цього, проведення негласних слідчих дій втрачає свою ефективність, якщо особа, в зазначеному випадку народний депутат, знає про можливість їх застосування щодо нього, так як

пройдена відповідна процедура у ВРУ, а саме отримання дозволу на притягнення до кримінальної відповідальності.

Так, наприклад, подання про надання згоди на затримання щодо народного депутата вноситься до ВРУ, після чого Голова ВРУ пропонує народному депутату, щодо якого внесено подання про надання згоди на затримання, подати протягом п'яти днів письмові пояснення відповідному комітету і доручає цьому комітету надати висновок щодо подання. Підготовку цього питання комітет здійснює у терміновому порядку, але в строк не більш як 20 днів [2]. Враховуючи наведене, депутати скориставшись своєю недоторканістю, мають можливість виїхати за кордон в результаті чого надалі переховуються від слідства та суду.

На сучасному етапі розвитку українське суспільство вимагає змін щодо інституту недоторканості, а тому ВРУ 19.10.2017 направлено на розгляд Конституційного суду два законопроекти про скасування депутатської недоторканності. Один з яких внесений президентом України (№ 7203) [3], а інший – народними депутатами (№ 6773) [4]. За своєю суттю законопроекти №7203 та №6773 відрізняються лише тим, що згідно з президентською ініціативою, зміни до Конституції в частині скасування недоторканності мають набути чинності 1 січня 2020 року, а ті, що запропоновані депутатами – набирають чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

Звичайно, що «привілеї», які стосуються особи народного депутата орієнтовані на забезпечення його стабільної діяльності як у прийнятті ним конкретних рішень, так і участі його у державній системі законотворчості. Проте, у жодному разі не слід допускати, щоб особливості притягнення до кримінальної відповідальності окремих категорій осіб ставали на заваді виконання завдань кримінального процесу та сприяли у здійсненні ними дій спрямованих на перешкоджання досудовому розслідуванню чи переховування від слідства і суду.

Депутатську недоторканість, на мою думку, слід не скасовувати загалом, а лише обмежити з метою запобігання тиску під час виконання депутатом своїх обов'язків. Так, слід скасувати депутатську недоторканість у випадках, що стосуються вчинення тяжких та особливо тяжких правопорушень; а у інших випадках спростити процедуру отримання дозволу.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.
2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon0.rada.gov.ua/

laws/show/1861-17

3. Проект Закону про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканості народних депутатів України) № 7203 від 17.10.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_

4. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (в частині скасування депутатської недоторканості) № 6773 від 19.07.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_

***Бориславська Оксана Романівна
магістр, Львівський державний
університет внутрішніх справ***

***Науковий керівник: Яремко Галина
Зіновіївна, кандидат юридичних наук,
доцент, Львівський державний
університет внутрішніх справ***

ВІДМЕЖУВАННЯ ЗНАРЯДЬ ТА ЗАСОБІВ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ ВІД СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Знаряддя і засоби вчинення злочину - самостійні ознаки, що характеризують об'єктивну сторону злочину. Проте, інколи їх називають одним з компонентів, що характеризують спосіб вчинення злочину, в зв'язку з чим виникають складності при розмежуванні цих понять, оскільки між ними існує тісний функціональний зв'язок. Для того щоб усвідомити відмінності між ними, необхідно визначити, що ж є способом вчинення злочину.

Спосіб вчинення злочину в основному розглядається в кримінальному праві. Також належну увагу йому приділяється в рамках кримінального процесу. Так п. 1 ч. 1 ст. 31 Кримінально-процесуального кодексу України, зазначає, що при провадженні у кримінальній справі підлягає доведенню подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення). Виходячи з цього можна зробити висновок: спосіб вчинення злочину є невід'ємною складовою частиною злочинного посягання. Він грає важливу роль у формуванні інформації про скоєне і особу, що вчинила злочин.

В рамках криміналістики, вчені розглядаючи спосіб скоєння злочину розуміють під ним об'єктивно і суб'єктивно обумовлену систему поведінки суб'єкта до, в момент і після вчинення злочину, що залишає

різного роду характерні сліди, які дозволяють за допомогою криміналістичних прийомів і засобів одержати уявлення про суть того, що сталося, своєрідність злочинної поведінки, його окремі особистісні дані і власне визначити найбільш оптимальні методи вирішення завдань розкриття злочину [1, с. 63]. Дане поняття цілком відповідає потребам криміналістики і головного процесу, але є занадто широким для потреб кримінального права і потребує корегування.

Розмежуванням понять знарядь і засобів від способу займались деякі науковці у галузі права, розглядаючи знаряддя та засоби вчинення злочину як самостійні категорії, не проводячи відмежування від способу, розглядали їх як ідентичні категорії. Схожої позиції дотримувався Н.С. Таганцев, вважаючи, що «здійснення злочинного діяння вимагає дотримання певної комбінації, порядку застосування засобів або, іншими словами, певного способу вчинення» [2, с. 104]. М.Д. Шаргородський вважав, що знаряддя і засоби вчинення злочину розглядаються у кримінальному праві, лише як частина способу вчинення злочину [3, с. 97]. Н.П. Пономарьова зазначав, що «спосіб вчинення злочинного посягання може полягати в тому числі у використанні різних матеріальних засобів, при цьому засоби виступають одним з компонентів, що характеризують спосіб вчинення злочину» [4, с. 13].

Однак немає жодних підстав ототожнювати ці поняття і розглядати знаряддя і засоби як компоненти способу вчинення злочинного діяння. Повною мірою відображають правову і соціальну сутність даних понять ті автори, які виділяють самостійне значення знарядь і засобів вчинення злочину. Я.М. Брайнін відзначав, що зі способом скоєння злочину часто буває пов'язано застосування тих чи інших засобів, які служать для досягнення злочинної мети [5, с. 129]. Дані поняття він вважав не ідентичними, оскільки законодавство проводить між ними чітку грань. Засоби вчинення злочину він визначав як різні матеріальні предмети, в тому числі технічні знаряддя і пристосування, які допомагають у вчиненні злочину або приховують його сліди.

Знаряддя і засоби вчинення злочину є більш об'ємним і складним кримінально-правовим явищем, ніж просто складова способу вчинення злочинного діяння. Вони є самостійним ознакою об'єктивної сторони злочину, мають своє власне кримінально-правове значення, специфіку і функції. Не заперечуючи самостійності знарядь і засобів вчинення злочинного діяння, слід зазначити, що вони знаходяться в тісному взаємозв'язку зі способом скоєння злочинного діяння і виступають в якості його факультативних характеристик.

Спосіб вчинення злочину, знаряддя та засоби вчинення злочину є самостійними характеристиками об'єктивної сторони складу злочину. Безсумнівно, що між ними існує певний взаємозв'язок. Проте немає

підстав вважати знаряддя і засоби вчинення злочину тільки частиною способу вчинення злочинного діяння. В рамках матеріального кримінального права важливим завданням є створення визначення та розмежування понять «спосіб», «знаряддя» і «засоби» скоєння злочину. Знаряддя та засоби вчинення злочину, мають самостійне кримінально-правове значення, і залежно від свого місця розташування в конструкції складу злочину істотно впливають на кваліфікацію злочину.

Література:

1. Селиванов Н.А. Сущность методики расследования и ее принципы / Социалистическая законность. - № 5. — 1976. - 61-64 с.
2. Таганцев Н. С. Русское уголовное право: Лекции. Часть Общая: В 2-х т. Т.1./Сост. и отв.ред.: Загородников Н.И.-М.: Наука, 1994.-380 с.
3. Шаргородский М. Д. Избранные работы по уголовному праву. - СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. - 434 с.
4. Пономарева Н.П. Уголовно-правовое значение способа совершения преступления: Автореф. дис... канд. юрид. наук — М., 1970. - 20 с.
5. Брайнин Я.М, Уголовная ответственность и ее основания в советском уголовном праве. -М.: Юрид. лит., 1963. - 276 с.

*Майсак Вадим Григорович
Інститут післядипломної освіти,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТРУПІВ НОВОНАРОДЖЕНИХ І ПЛОДІВ

Ключові слова: судово-медична експертиза, судово-медична експертиза трупа новонародженої дитини, процесуальні аспекти судово-медичної експертизи.

Проведення судово-медичної експертизи є обов'язковим етапом при виявленні причин та умов смерті, але при розслідуванні вбивств новонароджених вона є особливо значущою і займає ключове місце як засіб доказування наявності складу злочину. Її підвищена значимість пов'язана, з одного боку, з об'єктом судово-медичного дослідження, а з іншого – зі значними складнощами вирішення специфічних питань, які ставляться перед експертом [2, с. 228].

Особливості кримінальної відповідальності. Як відомо, єдиною підставою притягнення до кримінальної відповідальності є склад злочину. При чому, ці склади можуть бути як кваліфіковані, так і

привілейовані. Так, вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини передбачено ст. 117 КК України. Цей склад злочину є привілейованим порівняно з простим вбивством (ч. 1 ст. 115 КК України). Законодавець пов'язує меншу суспільну небезпечність діяння з особливим психічним станом матері одразу після народження, який багато хто з вчених називає близьким до афективного. При цьому вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини може реалізовуватися пасивним чи активним способом. При пасивному вбивстві матір не вчиняє будь-яких дій, спрямованих на позбавлення дитини життя, вона лише залишає її без допомоги і без догляду. Активний спосіб, натомість, передбачає таку поведінку матері, що за допомогою певних знарядь чи засобів вбиває власну дитину.

Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини є найбільш поширеним видом вбивства новонароджених, а тому, йому приділяється особлива увага у криміналістичних роботах. Часто автори забувають про інші види вбивств, зокрема, про вбивство дитини іншою особою та про вбивство жінки, що завідомо для винного перебувала у стані вагітності (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України). У першому випадку належить провести аналіз трупа дитини, у другому - трупа плода.

Підстави та мета дослідження трупу новонародженої дитини або плода. Потрібно зазначити, що відповідно до Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості (затверджена наказом МОЗ України № 179 від 29.03.2006 р.) початком життя дитини повинно вважатися її народження - природній вихід або вилучення з організму матері плода, який після цього дихає або має будь-які інші ознаки життя, такі як серцебиття, пульсація пуповини, певні рухи скелетних м'язів (п. п. 1.2, 2.5). Тому об'єктом судово-медичної експертизи може бути не тільки труп дитини, новонародженої природнім шляхом, але й плід, вилучений в результаті здійснення абортів на пізніх строках вагітності [4, с. 164].

Приводом до призначення судово-медичної експертизи трупів новонароджених найчастіше є їх випадкове виявлення. Здебільшого трупи новонароджених знаходять у контейнерах зі сміттям, у вигрібних ямах чи надвірних туалетах, канавах, водоймищах, закопаними поверхнево в землю та відкритими тваринами (собаки, лисиці, дикі кабани та ін.). [1, с. 322] Найчастіше судово-медичній експертизі підлягають діти, народжені поза медичним закладом. Досить рідко – у разі вчинення злочину лікарем – експертиза проводиться щодо народженої дитини в установі охорони здоров'я. Ще рідше до правоохоронних органів звертаються батьки мертвонароджених дітей, у разі початку пологів в літаках, автобусах,

поїздах, тощо. Отже, фактичною підставою проведення судово-медичної експертизи трупів новонароджених є їх виявлення працівниками правоохоронних органів або заява батьків дитини.

Таким чином, дослідження трупу новонародженої дитини та плода має своєю метою лише одну – встановлення причини смерті, що у подальшому стане підставою для кримінального переслідування винної особи.

Смерть новонародженого, як і смерть будь-якої іншої особи, може бути насильницькою чи ненасильницькою. Кримінально-караною є лише насильницька смерть особи, однак слідство зазвичай використовує чотири типові версії причин смерті немовляти.

Серед них:

- 1) Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини;
- 2) Вбивство дитини іншою особою;
- 3) Нещасний випадок;
- 4) Природна смерть.

Типові питання, що задаються експерту при проведенні судово-медичної експертизи. На вирішення судово-медичної експертизи трупа новонародженої дитини або плода ставляться наступні питання:

1. *Чи було немовля новонародженим?*
2. *Народилося немовля живим чи мертвим?*
3. *Чи був новонароджений життєздатним?*
4. *Чи був новонароджений доношеним і зрілим, або навпаки недоношеним і незрілим та який термін внутрішньоутробного життя плоду?*
5. *Як довго новонароджений жив після народження?*
6. *Якою стала причина смерті новонародженого?*

Таким чином, судово-медична експертиза трупів новонароджених проводиться відповідно до специфічних правил, встановлених законодавством та науковою теорією. Її успішне здійснення досягається лише шляхом активної співпраці працівників правоохоронних органів та експертів. Перші формують перелік необхідних питань, другі використовують професійні знання для відповіді на них.

Література:

1. Судова медицина: Підручник - Вид. 3-тє, дон. та перероб [Текст] / За заг. ред. Лісового А. С., Голубовича Л. Л.- К.: Атіка, 2008 - 484 с.
2. Лісовий А.С. Судова медицина у схемах, таблицях і рисунках [Текст] / А. С. Лісовий. – К.: Атіка, 2007. – 270 с.
3. Судебная медицина: учебник / под ред. Ю.И. Пиголкина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. — 496 с.

4. Федоренко О. Ф. Судово-медична експертиза при розслідуванні вбивств новонароджених дітей [Текст] / О. Ф. Федоренко // Право і безпека – 2013 - № 1 – с. 163-166.

*Сергійчук Владислав Вікторович
аспірант кафедри кримінального
права, кримінології, цивільного та
господарського права ВНЗ
«Національна академія управління»
м. Київ, Україна*

*Науковий керівник: Соловійова Аліна
Миколаївна, кандидат юридичних
наук, доцент, ВНЗ «Національна
академія управління»*

ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ ПІД ЧАС НАЦІОНАЛЬНО-ВІЗВОЛЬНОГО РУХУ В УКРАЇНІ 1917-1921 РР.

Інформація завжди відігравала значну роль у становленні політичного та економічного добробуту держави, особливо та інформація, що містить у собі відомості, які становлять державну таємницю.

Метою роботи є дослідження та аналіз історії охорони державної таємниці під час національно-визвольного руху в Україні, у період з 1917-1921 років.

Саме в цей час Україна стає суб'єктом міжнародних відносин, а отже бере участь у переговорах, укладає угоди, спрямовані на захист державності, територіальної цілісності. Відповідно виникає низка органів державної влади, які відповідали за ці сфери діяльності. Так, у проголошеному 16 липня 1917 року Центральною Радою II Універсалі йшлося про утворення Генерального Секретаріату – виконавчого органу влади, у складі якого діяло Генеральне секретарство з національних справ, що стало першим зовнішньополітичним відомством України. Українська Народна Республіка проголошена 7 листопада 2017 року III Універсалом Центральної Ради, розпочала налагодження контактів з іншими державами [1, с. 56].

Одним із прикладів налагодження відносин з іншими державами є Берестейський договір, який було підписано між Українською Народною Республікою і Четвірним союзом 29 січня (9 лютого) 1918 року, за яким майже вся Холмщина і більша частина Підляшшя повинні були увійти до складу Української Народної Республіки.

Окрім Берестейського договору, було підписано таємну угоду між Австро-Угорщиною і Українською Народною Республікою у справі Східної Галичини та Буковини. Згідно з нею, в обмін на поставки українського продовольства австро-угорський уряд зобов'язувався не пізніше 31 листопада 1918 року здійснити поділ Галичини на українську і польську частини, та об'єднавши першу з Буковиною, створити один суцільний коронний край [2, с. 319].

Тобто, ще в ті часи керівництво Української Народної Республіки розуміло значимість таємних домовленостей та таємної інформації, і сприймало це як ефективний спосіб розвитку власної держави.

Варто зазначити, що не лише український народ під час національно-визвольного руху з метою утвердження власної держави захищав відомості, що становили державну таємницю, а і більшовики, перед якими постала низка викликів, зумовлених як зовнішніми загрозами так і внутрішньою опозицією, а тому виникла необхідність створення органів державної безпеки, які б усували навіть потенційну небезпеку в межах держави і займалися збереженням секретної інформації. У листопаді 1919 року прийняте «Положення про революційні трибунали», яке встановлювало відповідальність за «розголошення секретних відомостей і документів» [3, с. 103].

На закінчення національно-визвольного руху припадає створення 5 травня 1921 року 8 спецвідділу при Всеросійській надзвичайній комісії по боротьбі з контрреволюцією і саботажем, даний відділ координував заходи із захисту державної таємниці [4].

Отже, даним дослідженням виділено окремий етап розвитку охорони державної таємниці на території України, враховуючи конкретний історичний період, а саме національно-визвольний рух на території України 1917-1921 років. Було проаналізовано роботу Української Центральної Ради, яка була не тільки головним організатором національно-визвольного руху, а також ініціатором таємних домовленостей, угод, що були покликані створити необхідні умови для забезпечення автономії України та утвердження української державності в період революції, вказаний орган почав формувати перші зародки органів, які працювали із відомостями, що становили державну таємницю.

Список використаних джерел:

1. Грищенко І. В. Етапи становлення правового регулювання державної таємниці в Україні / Грищенко І.В. // Інформаційна безпека людини, суспільства. – 2015. – С. 54-62.
2. Берестейський мир. 3 нагоди 10-х роковин 9.II.1918 – 9.II.1928. Спомини та матеріали. – Львів; К.: Червона калина. – 1928. – С. 320.

3. Шамсутдінов О.В. Розголошення державної таємниці як держаний злочин у вітчизняному дореволюційному законодавстві / Шамсутдінов О.В. // Збірник наукових праць НА СБ України. – 2000. – Вип. 2. – С. 100–105.

4. Чертопруд С. Зарождение и становление системы защиты государственной тайны [Електронний ресурс] / Чертопруд С. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.agentura.ru/press/cenzura/secret-ussr/>.

*Тадеуш Антоніна Ігорівна
студентка 4 курсу, Інститут
післядипломної освіти Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Кікалішвілі Марія
Вікторівна, кандидат юридичних
наук, доцент, Кафедра
транспортного права, Київська
державна академія водного
транспорт.*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОТИВІВ В МЕЖАХ СКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОФІЛЮ НЕВІДОМОГО ЗЛОЧИНЦЯ

Психолого-криміналістичний профіль невідомого злочинця складається на основі поведінкових доказів, встановлених шляхом всебічного та комплексного аналізу місця злочину та особи жертви. Використання профілювання стає доцільним, коли за допомогою традиційних криміналістичних методів встановити особу злочинця вбачається за неможливе. Діяльність спеціалістів із складання профілю (профайлерів) спрямована на моделювання типу особи, яка ймовірно могла вчинити конкретний злочин. Поряд із фізичними даними профіль містить інформацію про особисті якості особи, її психологічний та емоційний стани. Припущення щодо характеристик злочинця робляться на основі аналізу його поведінки до, під час та після вчинення злочину. Одним із ключових аспектів для розуміння поведінки злочинця є мотив вчинення злочину.

Вивченню місця та ролі мотиву злочину в контексті психолого-криміналістичного профілювання присвячено дослідження таких учених та практиків, як Б. Тьорвей (Turvey B.), Р. Хейзелвуд (Hazelwood R.R.), А.

Дейвіс (Davies A.), Р. Ресслер (Ressler R.K.), Дж. Дуглас (Douglas J.E.), Д. Кантер (Canter D.V.), А. Берджес (Burgess A.E.), А. Берджес (Burgess A.G.).

Під мотивом (від лат. – *рухаю, штовхаю*) у загальній психології розуміють те, що спонукає діяльність людини, те, чому здійснюється така діяльність [1, с. 10]. Мотив злочину визначається як інтегральний психічний утвір, який спонукає особу до вчинення суспільно небезпечного діяння та є його підставою [1, с. 14]. Психолого-криміналістичне профілювання ґрунтується на твердженні, що кожен злочин вчиняється з певною метою, а мотив злочину можна встановити та використати як джерело інформації про особистість злочинця та його психологічний стан. Більше того, визначення мотиву злочину має практичне значення для встановлення наявності складу злочину, звуження кола підозрюваних та поєднання епізодів серійних злочинів.

Американський профайлер Б. Тьорвей, розробник такого підходу до психолого-криміналістичного профілювання, як аналіз поведінкових доказів, вважає, що мотив або мотиви злочину можливо встановити шляхом інтерпретації поведінки злочинця на місці злочину. Він стверджує, що встановлення мотиву злочину відбувається опосередковано, оскільки прочитати думки злочинця неможливо. Навіть зізнання самого злочинця щодо мотивів вчинення злочину може бути недостовірним. Це зумовлено тим, що мотиви не завжди є результатом ретельного осмислення, вони можуть формуватися на підсвідомому рівні і навіть сам злочинець не до кінця може їх розуміти [2, с. 312–313].

На формування мотиву впливають внутрішні та зовнішні чинники. При визначенні цих чинників важливо встановити час такого впливу. За часовим критерієм цей вплив поділяється на безпосередній та тривалий [2, с. 315].

Мотиви можна розподілити на дві групи. Перша група – це мотиви досягнення певної мети, наприклад отримання прибутку або політичної переваги. Друга група характеризується домінуванням певних емоцій, наприклад, злості, ревнощів, заздрості, бажання помсти тощо [3, с. 159].

Федеральне бюро розслідувань США поряд із класифікацією злочинців на основі способу вчинення злочину, також використовує систематизацію, засновану на мотивах. Відповідно до неї серійних злочинців поділяють на «пророків» (вчиняють злочини під впливом зорових або слухових галюцинацій), «місій» (вчиняють злочини через віру в те, що їх місія позбавити суспільство від певної категорії людей), «гедоністи» (вчиняють злочини з метою отримати фінансовий прибуток, насолоди від удушення, некрофілії, вживання крові тощо), злочинці, що вчиняють злочини заради отримання задоволення від влади та контролю над жертвою [2, с. 163].

Під час складання профілю необхідно розрізняти взаємопов'язані поняття «мотив» та «намір». Намір розглядається як кінцева мета, що обумовлює поведінку. На відміну від наміру, який є конкретним бажаним результатом, мотив обумовлює причину діянь та бажань злочинця. Різницю між мотивом та наміром можна проілюструвати наступним прикладом. Жінка розсердилася на чоловіка через його зраду. Вона страхує його життя на велику суму грошей. Дочекавшись, коли він засне, вона вбиває його пострілом з вогнепальної зброї та інсценує пограбування. У цьому злочині мотиви жінки – помста, приховування злочину та прибуток, а намір – вбивство, інсценування та отримання страхової виплати. Помста при цьому є головним мотивом, а вбивство та отримання страхової виплати – кінцевою метою. Інсценування злочину та отримання прибутку є додатковими мотиваційними чинниками [2, с. 316–318].

Під додатковими мотиваційними чинниками розуміють будь-які обставини, що сприяють формуванню мотиву. Вони не домінують, однак впливають на рішення та поведінку злочинця. Прикладами таких чинників можуть бути психічні захворювання, вживання алкоголю та наркотичних засобів, страх, фінансові проблеми, занижена самооцінка тощо [2, с. 327–328].

Встановлення мотиву злочину та додаткових мотиваційних чинників можливо лише після детального вивчення місця злочину. Складність розмежування мотиву та додаткових мотиваційних чинників полягає в тому, що один і той самий фактор може в одному злочині бути мотивом, а в іншому – додатковим мотиваційним чинником. У той час як мотив злочину можна встановити за допомогою аналізу поведінки злочинця на місці злочину, повне розуміння додаткових мотиваційних чинників може потребувати знання особи злочинця.

Отже, встановлення мотиву злочину, разом із *modus operandi*, «підписом» злочинця та інсценування є ключовими етапами аналізу місця злочину, що в сукупності із вивченням речових доказів та особи жертви дають змогу краще зрозуміти особистість злочинця, зробити більш точне припущення щодо тих чи інших його рис та якостей.

Література:

1. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочинця: монографія / А. В. Савченко. – К.: Атіка, 2002. – 144 с.
2. Turvey B. E. Criminal Profiling. An Introduction to Behavioral Evidence Analysis / Brent E. Turvey. – San Diego: Academic Press, 2012. – 679 с.
3. Hicks S. J., Sales B. D. Criminal Profiling: Developing an Effective Science and Practice / S. J. Hicks, B.D. Sales. – American Psychological Associations, 2006. – 293 с.

*Тадеуш Антоніна Ігорівна
студентка 4 курсу, Інститут
післядипломної освіти Київського
національного університету імені
Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Кікалішвілі Марія
Вікторівна, кандидат юридичних
наук, доцент, Кафедра
транспортного права, Київська
державна академія водного
транспорт.*

РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «MODUS OPERANDI» ТА «ПІДПИС» ЗЛОЧИНЦЯ

Останніми роками значно посилився інтерес вітчизняних науковців та практичних працівників правоохоронних органів до можливості використання методу психолого-криміналістичного профілювання невідомого злочинця під час розслідування певної категорії кримінальних правопорушень. Однак, незважаючи на наявний зарубіжний досвід та певний ступінь розробленості цього питання в Україні, дослідженню окремих аспектів методу приділяється недостатньо уваги. Зокрема, на більш детальне вивчення заслуговує проблема розмежування понять «modus operandi» та «підпис» злочинця.

Психолого-криміналістичне профілювання є методом моделювання ймовірного типу особи невідомого злочинця, спрямованим на встановлення кола підозрюваних, висунення оперативно-розшукових версій, ідентифікацію, розшук та затримання злочинця, встановлення серійного характеру злочинів, розроблення тактики допиту та стратегії обвинувачення. Значущі висновки про фізичний, психічний та емоційний стани, рівень інтелекту, зовнішній вигляд, стать, вік, расу, національність, належність до певних соціальних груп, поведінку, звички, вид діяльності, місцезнаходження злочинця тощо формуються на основі аналізу місця злочину та особи жертви. Однією із складових аналізу місця злочину є вивчення modus operandi та «підпису» злочинця.

Дослідженню зазначених понять присвячені роботи Б. Тьорвея (Turvey B.), Р. Хейзелвуда (Hazelwood R.R.), А. Дейвіс (Davies A.), Р. Ресслера (Ressler R.K.), Дж. Дугласа (Douglas J.E.), Д. Кантера (Canter D.V.), А. Берджес (Burgess A.E.), А. Берджес (Burgess A.G.).

Під modus operandi (з лат. – спосіб дії) розуміють комплекс методів, прийомів та діянь, до яких вдається злочинець до, під час та після

вчинення злочину. *Modus operandi* спрямований на приховання особи злочинця (одягнення маски під час пограбування банку, зав'язування очей жертві згвалтування тощо), та/або на досягнення злочинного результату (використання зброї для контролю над жертвою, складання списку потенційних жертв тощо), та/або на втечу з місця злочину (використання транспортного засобу, зв'язування жертви тощо) [1, с. 335–336]. Характер та динаміку способу дії злочинця можна простежити, вивчаючи окремі епізоди серійних злочинів. Під час вчинення аналогічних кримінальних правопорушень одним і тим самим злочинцем основні елементи *modus operandi* можуть залишатися незмінними, що зумовлено стереотипним характером поведінки людини [2, с. 150]. Однак спосіб дії сталим назвати не можна. Злочинець може вдосконалювати свій *modus operandi*, відмовляючись від неефективних та потенційно ризикованих діянь і застосовуючи більш дієві методи та прийоми. При цьому прогресуюча динаміка *modus operandi* прямо пов'язана із здобуттям освіти, набуттям професійного та злочинного досвіду, розвитком вмінь та навичок, перейняттям досвіду інших злочинців, спостереженням за ходом розслідування злочинів правоохоронними органами через засоби масової інформації тощо [1, с. 337]. Природу та механізм трансформації способу дії можна проілюструвати наступним прикладом.

Особа має намір вчинити свою першу крадіжку шляхом незаконного проникнення в житло через вікно підвалу вночі. Вікно зачинено зсередини, тож злочинець розбиває його. Проникнувши до будинку, він поспіхом краде цінні речі, що лежать на видноті, адже боїться, що звук розбитого скла розбудив господарів. Наступного разу злочинець заздалегідь готує знаряддя зламу вікна з метою мінімізувати шум. Це дає йому змогу провести більше часу на місці злочину і вкрати більше цінних речей. Однак крадій все одно нервує через ризик бути викритим господарями, тому третій злочин він вчиняє вранці, коли мешканці будинку поїдуть на роботу. Більше цього, денне світло дає йому змогу краще роздивитися матеріальні цінності [3, с. 20]. Наведений приклад ілюструє вдосконалення злочинцем свого *modus operandi*, зумовлене необхідністю мінімізації ризиків викриття та бажанням збільшення зиску.

Однак через вживання алкоголю, наркотичних засобів, медичних препаратів та/або погіршення психологічного стану злочинця його спосіб дії може деградувати. До помилок при вчиненні злочину призводить також використання не перевірених заздалегідь знарядь та інструментів, а також надмірна зухвалість та самовпевненість, що спричиняють втрату обачності [1, с. 338].

Окрім цього, на *modus operandi* впливають не передбачені та не підконтрольні злочинцеві обставини, такі як втручання неочікуваних

свідків, самооборона жертви, підвищені заходи безпеки в певній місцевості, несправність зброї або транспорту тощо [1, с. 339].

Загальні типи *modus operandi* можуть включати, але не обмежуються, наступними характеристиками місця злочину: 1) кількість злочинців; 2) ступінь підготованості до злочину; 3) обрання місця та часу вчинення злочину; 4) шляхи приходу та відходу злочинця; 5) попереднє спостереження за жертвою та вивчення місцевості; 6) ступінь залучення жертви під час злочину, не пов'язане із фантазіями злочинця; 7) використання зброї, засобів контролю над жертвою; 8) характер та кількість нанесених тілесних ушкоджень; 9) спосіб убивства; 10) розташування тіла жертви та одягу на місці злочину; 11) речі, що злочинець вкрав у жертви з метою перешкоджання її ідентифікації або з метою отримання прибутку [1, с. 336].

Варто зазначити, що при вивченні *modus operandi* оцінюються не тільки фактично вчинені дії, але й ті дії, від учинення яких злочинець утримався (наприклад, не використав засоби контрацепції під час згвалтування, не використав вогнепальну зброю під час пограбування).

Іншим значущим елементом для складання психолого-криміналістичного профілю невідомого злочинця, який не варто ототожнювати із способом дії, є «підпис» або візитна картка злочинця. «Підпис» складається із дій, функціонально не потрібних для вчинення злочину, але важливих з точки зору задоволення емоційних та психологічних потреб злочинця, тобто вони є виразом психодинамічних властивостей індивіда, пов'язаних із психосексуальним та емоційним розвитком [1, с. 343].

На відміну від *modus operandi*, «підпис» ніколи не змінюється. Деякі його елементи можуть з часом прогресувати (наприклад, з кожним наступним злочином убивця наносить дедалі більше посмертних колото-різаних поранень), однак основа «підпису» залишається незмінною (нанесення посмертних колото-різаних поранень) [3, с. 21].

«Підпис» злочинця поділяється на активний та пасивний. Активний «підпис» становлять дії злочинця, спрямовані на свідоме залишення зрозумілого повідомлення. Наприклад, залишення написів на місці злочину. Пасивний «підпис» характеризується ненавмисним залишенням на місці злочину слідів психологічних потреб злочинцем, який не може контролювати свої емоції. Наприклад, надмірна жорстокість стосовно жертви [1, с. 345].

Варто зазначити, що «підпис» не завжди вдається встановити. Злочинець може навмисно знищити сліди дій, що становлять «підпис», або під час самого злочину щось заважає йому вчинити такі дії, наприклад жертва чинить несподіваний опір. Ще одна причина неможливості

ідентифікувати «підпис» на місці злочину – це вбивство жертви або невстановлення місця злочину [1, с. 345; 3, с. 22].

Основною відмінністю між *modus operandi* та «підписом» є їх функціональна спрямованість. Так, *modus operandi* спрямований на досягнення певного фізичного результату, чи то вбивство, зґвалтування, крадіжка тощо, а «підпис» спрямований на задоволення емоційних і психологічних потреб злочинця та приносить йому найбільше задоволення від вчинення злочину.

Розглянемо два приклади. У штаті Мічиган (США) під час пограбування банку злочинець примусив працівників роздягнутися догола. У штаті Техас (США) під час вчинення аналогічного злочину грабіжник змусив співробітників банку роздягнутися догола та позувати йому на камеру в сексуальних провокаційних позах. У першому випадку злочинець обрав дієвий спосіб контролю над працівниками банку, більше того, сором оголення змусив потерпілих уникати візуального контакту із злочинцем і вони не змогли роздивитися його зовнішність. Окрім цього, злочинець знав, що в нього буде більше часу втекти, оскільки перш за все люди почнуть одягатись, а вже потім викличуть поліцію, що дасть йому додаткову фору. А в другому випадку грабіжник вийшов за межі необхідних для досягнення результату та втечі дій, оскільки мав задовольнити свої психосексуальні потреби. Саме фотографування оголених потерпілих у сексуальних провокаційних позах і становить суть його «підпису» [3, с. 23].

Проте під час розмежування на місці злочину *modus operandi* та «підпису» злочинця виникає низка проблем. По-перше, ці два елементи не завжди можна відрізнити один від одного, адже одні й ті самі дії можуть належати в одному випадку до способу дії, а в іншому – до задоволення емоційних потреб. Наприклад, один злочинець під час зґвалтування закриває обличчя жертви, оскільки це допомагає йому фантазувати про іншу людину, і тоді можна говорити про його «підпис». А інший злочинець вдається до закривання обличчя жертви з метою запобігання його ідентифікації. А, по-друге, одні й ті самі дії можуть одночасно належати до *modus operandi* та «підпису». Наприклад, вчинення вбивства з сексуальних мотивів у співучасті. З одного боку, кількість злочинців є показником способу дії, оскільки це запорука успішного вчинення злочину. А з іншого боку, вчиняючи вбивство з сексуальних мотивів, декілька співучасників поділяють спільну сексуальну фантазію, яка відображає їх емоційні та сексуальні потреби. У цьому випадку наявність декількох співучасників є елементом «підпису» [1, с. 347–348].

Отже, визначення *modus operandi* злочинця є важливим з точки зору встановлення його злочинних та/або професійних вмінь та навичок, особливостей зовнішнього вигляду, фізичного розвитку та віку, рівня

інтелекту та освіченості, інших якостей особистості. «Підпис» є діями, не обов'язковими з точки зору досягнення злочинного результату, але вкрай значущими для злочинця, оскільки, будучи витвором його фантазії, вони задовольняють його емоційні та психологічні потреби, які саме і спонукають злочинця до вчинення злочину. «Підпис» з цієї позиції є маніфестацією особистості злочинця. Оскільки немає двох однакових людей, то і «підписи» злочинців є унікальними та неповторними. Встановлення «підпису» та *modus operandi* злочинця є важливими елементами моделювання ймовірного типу особи невідомого злочинця. Особливого значення вони набувають при поєднанні епізодів у серію злочинів. При цьому, зважаючи на проблеми, пов'язані з їх виявленням та розмежуванням, вивчення цих складових елементів аналізу місця злочину повинно здійснюватися системно, комплексно та у сукупності з іншими доказами, наявними у справі.

Література:

1. Turvey B. E. Criminal Profiling. An Introduction to Behavioral Evidence Analysis / Brent E. Turvey. – San Diego: Academic Press, 2012. – 679 с.
2. Образцов В. А. Криминалистическая психология: учеб. пособие для вузов / В. А. Образцов, С. Н. Богомолова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2002. – 444 с.
3. Crime Classification Manual: a standard system for investigating and classifying violent crimes / J. E. Douglas, A. W. Burgess, A. G. Burgess, R. K. Ressler. – San Francisco: Jossey-Bass, 2006. – 555 с.

*Цигановська Вікторія Віталіївна
студентка, ВНЗ «Інститут
післядипломної освіти Київський
національний університет імені
Тараса Шевченка»*

ПРАВОВА ПРИРОДА КОЛЕКТИВНОГО ДОГОВОРУ В ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ДУМЦІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Дослідження поняття колективного договору, його правової природи і особливостей укладення розпочалися на початку ХХ століття. В період з 1900 по 1918 роки сформувалися основні уявлення про колективний договір як про правове явище, що отримало розвиток в працях багатьох вчених-дослідників різних країн світу.

Першими публікувалися роботи німецьких вчених (Ф. Лотмар, 1900 р., Г. Зінцгеймер 1902-1907 рр.), згодом до проблем застосування колективного договору зверталися такі вчені, як Б. Рено у монографії «Колективний договір», Л. Дюгі, який відстоював принцип соціальної солідарності [1, с.233], Г. Єллінек (1908–1911 рр.), І. А. Трахтенберг (1917 р.) [2], російські вчені Л. С. Таль [4] та І. С. Войтинський [3] зі статтями й доповідями на цю тему.

Однак, різні вчені по-різному бачили його правову природу. Досить проблематичним було визначення і віднесення його до певного виду договорів, адже трудове право як галузь ще тільки зароджувалось. Більшість правників відносила його до цивільно-правових угод. Крім того, колективний договір вважали робочим (трудовим) договором, укладеним групою осіб (груповим). Були спроби визначити його правову природу через проведення аналогій з мировою угодою. Існувала точка зору, що колективний договір — це угода про коаліцію роботодавців із працюючими з метою автономного регулювання їх тимчасових відносин. Французькі юристи вбачали в ньому риси угоди на користь третіх осіб [4, с.12-16].

Спеціальне дослідження провів у 1900 році Філіп Лотмар, і запропонував розглядати колективний договір як такий, що не встановлює трудових відносин, а лише визначає зміст тих робочих договорів, які будуть укладатися в майбутньому. Тобто, на думку Ф. Лотмара, колективний і трудовий договір доповнюють одне одного, а не замінюють [5, с. 285–298].

Заслугою німецького вченого є й те, що він вперше ясно висловився відносно того, що колективний (тарифний) договір - справжня двостороння юридична угода, і її умови не можуть погіршувати становище працівника порівняно з умовами трудового договору, а на тих працівників, які не брали участі в підписанні колективного договору — його положення повинні поширюватись так само як і на інших працівників. Заклик Ф. Лотмара не відокремлювати працю від людської особистості і необхідності ставити останню в основу будь-яких відносин зустрів розуміння у сучасних юристів. Тому саме Ф. Лотмара вчені вважають засновником науки трудового права як особливої галузі юриспруденції [6].

Німецький учений Г. Єллінек у колективних договорах вбачав приклад зародження нових форм участі суспільних сил у законодавстві, тобто саморегулювання в цивільному суспільстві [7, с.35]. Цю думку поділяє й Л. Дюгі, який стверджував, що колективний договір — абсолютно нова й зовсім чужа традиційним рамкам цивільного права юридична категорія. Ця угода встановлює тривалі відносини між двома соціальними групами, закріплює законодавчий порядок, згідно з яким

мають укладатися індивідуальні договори між членами цих груп [8, с. 75–76].

Справжнім «батьком німецького трудового права» [9], та й західного трудового права взагалі, більшість фахівців вважають Гюго Зінцгеймера. До числа класичних можна віднести його працю «Корпоративний договір про трудові норми» в 2-х томах (1902-1907 рр.). Зінцгеймер виступав послідовним прихильником політичних і громадянських свобод, гідності особистості [10]. Примітно, що Г. Зінцгеймер, як і згодом А. Гюк, вважали, що колективний договір краще іменувати «Договір про трудові норми», до якого входили і норми про час відпочинку [11, с. 31-33].

Г. Зінцгеймер як один із засновників руху «вільного права», соціальне право трактував як «наполовину публічне і наполовину приватне», що породжує третій вид права, головною характеристикою якого є тісне переплетення норм приватного і публічного прав. Він виявився одним з перших, хто ще на початку ХХ століття на концептуальному рівні проголосив головним завданням трудового права пошук і фіксацію компромісу між інтересами працівників і роботодавців. Але при цьому повинні дотримуватися гарантії працівників, в тому числі максимальна тривалість робочого дня і мінімальна заробітна плата, а їх положення повинно поступово поліпшуватися.

Вчений був прихильником надання колективному (тарифному) договору значення нормативного правового акта і перенесення на колективно-договірний локальний рівень основного центру регулювання трудових відносин. Зінцгеймер на початку 1930-х рр. почав розробляти концепцію соціальної антропології, згідно з якою в центрі трудового права повинна бути людина, її особистість [12]. Йому належить одна з найбільш відомих на заході трактувань соціального права.

Взагалі вчення німецьких дослідників дуже вплинуло на правову думку вітчизняних науковців тієї історичної доби. На думку вченого Л. С. Таля, колективні договори для вчених того часу мали в основному теоретичний інтерес, адже для їх розвитку необхідна значна роль профспілок і практика вирішення трудових конфліктів, а в східній Європі початку ХХ століття ці умови, на жаль, ще не набули такого рівня розвитку як в західній [4, с. 4]. Так, Л. С. Таль спочатку розглядав колективний договір як інститут цивільного права і наполягав на його виключно договірній природі. Згодом, під впливом «концепції соціального права» О. Гірке, Таль визнавав колективний договір нормативною угодою, що має договірний характер [13, с. 37]. Він заперечував прирівнювання норм колективного договору до норм публічного права, а публічно-правовий характер колективних договорів визнавав за умови, що держава, шляхом прийняття відповідного

нормативно-правового акту і державної реєстрації, надасть їм юридичної сили джерела права [13, с. 27-40].

З «договірної природи» тарифної угоди Л. С. Талем був зроблений досить важливий висновок, що не втратив своєї актуальності і в даний час, про можливість пред'явлення судового позову щодо виконання до порушників договору. Отже, за його визначенням, тарифним (колективним) договором є «... угода між групою або спілкою робочих та окремими роботодавцями або їх союзом, яка встановлює зміст майбутніх робочих договорів на випадок укладення таких цими роботодавцями і членами групи або спілки» [4, с.7].

Слідом за Л.С. Талем, І. С. Войтинський писав про вирішення проблеми недійсності умов індивідуальних робочих договорів, якщо вони погіршують становище працівника у порівнянні з умовами колективного договору; необхідність визнання юридичної сили за договорами між працівниками та підприємцями про передачу третейському суду спорів за приводом тарифних домовленостей [14, с. 44–73]. Войтинський наголошував, що колективний договір встановлює мінімум прав, гарантований робітникам. Підприємець вправі покращувати стан працівника на підприємстві, але ні в якому разі він не може його погіршувати [15, с. 14–16]. На відміну від Таля, І. С. Войтинський більше схилявся до французької концепції надання колективному договору нормативного характеру для його сторін. Колективний договір є лише попередньою угодою, яка визначає зміст тих договорів, які можуть бути у майбутньому укладені з окремим працівником [16, с. 30–39].

Підбиваючи підсумок викладеному, можемо зробити висновок, що дослідження колективного договору як нового правового явища завершився в основному до 1918 р. У результаті чого сформувались фундаментальні уявлення про суть колективного договору, його сторони, правове й соціально-економічне значення. Багато теоретичних аспектів вчення про колективний договір, що розроблені на початку XX століття, заслуговують на увагу і подальший розвиток у процесі створення сучасної концепції регулювання колективно-договірних відносин.

Література:

1. М. Лендшел. Дюгі Леон // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал та ін. — К.: Парламентське видавництво, 2011.
2. Трахтенберг И.А. Коллективный договор. — Харьков, 1918.
3. Войтинский И. С. Основные вопросы юридического учения о тарифном рабочем договоре // Вопросы обществоведения. — 1910. — Т. 2.
4. Таль Л. С. Тарифный (коллективный) договор как институт гражданского права / Л. С. Таль. — СПб., 1909.

5. Таль Л. С. Рецензия на труд Ф. Лотмара // Журнал министерства юстиции. 1909. Кн. 1.
6. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. Пг., 1917.
7. Канторович Я. А. Коллективный договор / Я. А. Канторович. – 2-е изд., доп. – Л., 1925.
8. Дюги Л. Общие преобразования гражданского права со времени кодекса Наполеона / Л. Дюги. – М., 1919.
9. Knorre S. Soziale Selbstbestimmung und individuelle Verantwortung. Hugo Sinzheimer(1875–1945). Eine politische Biographie, Frank-furt-am-Main, 1991.
10. Sinzheimer H. Der korporative Arbeitsnormenvertrag. Leipzig, 1907; Sinzheimer H. Brauchen wir ein Arbeitstarifgesetz Rechtsfragen des Tarifvertrags. Jena, 1913; Sinzheimer H. Ein Arbeitstarifgesetz. Die Idee der sozialen Selbstbestimmung im Recht., 1916.
11. Гюк А. Тарифный договор по германскому праву. М., 1924.
12. Sinzheimer H. Das Problem des Menschen im Recht. Groningen, 1933.
13. Таль Л. С. Очерки промышленного рабочего права. С. 37.
14. Войтинский И. С. Основные вопросы юридического учения о тарифном рабочем договоре // Вопросы обществоведения. 1910. Т. 2.
15. Войтинский И. С. Коллективные соглашения об условиях труда (Тарифный договор). М., 1917.
16. Войтинский И. С. Основные вопросы коллективного договора по Кодексу законов о труде // Вопросы труда. 1923. №5–6.

***Щерба Вікторія Миколаївна**
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри загальноправових дисциплін,
Інститут управління і права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Суттєві зміни, які відбулися в різних сферах діяльності нашого суспільства, обумовили необхідність проведення судової реформи, одним із важливих напрямків якої є впровадження в Україні суду присяжних.

Реформування української судово-правової системи, наголошує О.Г. Яновська, має за мету забезпечити реалізацію конституційного права громадян на судовий захист їх прав та свобод. Справжній захист прав людини може здійснити лише незалежний, вільний від корисливих інтересів, політичних симпатій та ідеологічних упередженностей суд, який

є гарантом законності та справедливості. І саме таким судом може і повинен стати суд присяжних [1, с.70].

За кількістю поданих скарг до Європейського суду з прав людини Україна посідає п'яте місце. Проти України у 2012 році на розгляді знаходилось близько 10 тисяч 400 скарг, що становить 7,5 % від загальної кількості скарг, поданих до Європейського суду [2]. Тому саме вимога побудувати справедливий суд є однією із головних вимог Ради Європи до України, яка взяла на себе зобов'язання зробити це при входженні в систему цієї впливової міжнародної структури. Судово-правова реформа в Україні характеризується непослідовністю, потребує виваженого і кардинального реформування, а забезпечення захисту особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, а також охорона прав, свобод та законних інтересів громадян в сфері кримінального судочинства має покладатися на неупереджений, справедливий суд за участю присяжних [3, с. 64].

Основними напрямками реформування кримінального судочинства, відповідно до нового КПК України, є створення рівних можливостей для кожної із сторін у кримінальному процесі та реальне впровадження у кримінальне судочинство принципу змагальності, за якого результат розгляду судом конкретного випадку притягнення особи до кримінальної відповідальності залежатиме виключно від обґрунтованості позиції сторін.

Перспективи введення такого правового інституту, суд присяжних, в кримінальне судочинство нашої держави є одним із тих найцікавіших та найважливіших питань, які виникають у процесі вивчення кримінального процесуального права. Однак, сьогодні в Україні відсутні цілісні теоретико-прикладні дослідження проблем організації та діяльності суду присяжних. Недостатня теоретична розробленість цієї проблематики негативно впливає на розвиток законодавчої бази в цій сфері, а отже, й на захист прав і основних свобод людини. Тому дослідження правової природи, процедур організації і діяльності судів за участю представників народу є дуже актуальними.

Ми вважаємо, що суд присяжних – це юридичний інститут, покликаний сприяти гуманізації судової системи, дотриманню принципу верховенства права та реалізації конституційних засад судочинства (змагальності судового процесу, його демократичності, гласності тощо), а також забезпеченню прав, свобод та законних інтересів людини.

Окрім цього, запровадження цього інституту має такі переваги: посилення ролі захисника (адвоката) в процесі, підвищення професійного рівня сторін під час розгляду справи в суді. Суд присяжних позитивно впливатиме на якість досудового розслідування (слідчі розумітимуть, що всі недоліки слідства викриватимуться в ході змагального процесу і суд не візьме на себе роль слідчого, тому вони вживатимуть заходів до виявлення

всіх обставин — як тих, що викривають, так і тих, які виправдовують особу, притягнуту до відповідальності); на покращення роботи прокурорів, які в судових засіданнях повинні вміти проводити допити підсудних, потерпілих, свідків, аналізувати докази, виступати в дебатах.

Отже, виходячи з вищезазначеного, суд присяжних необхідно вводити у кримінальне судочинство України з урахуванням особливостей національної правової системи. При створенні такого інституту слід урахувати досягнення вітчизняної науки в галузі процесуального права, організаційні та фінансові можливості держави. Саме тому, на наш погляд, законодавець, закладаючи цей інститут у Конституцію України, передбачав можливість створення суду присяжних у час, коли економічно-політичні відносини в державі не просто стабілізуються, а перейдуть на вищий щабель розвитку.

Список використаних джерел:

1. Яновська О.Г. Окремі аспекти запровадження суду присяжних / О.Г. Яновська // Право України. – 2007. – № 8. – С. 69-73.
2. Впровадження норм європейського права. 7,5 % скарг, поданих до Європейського суду – з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.prostopravo.com.ua>.
3. Щерба В. М. Суд присяжних в Україні: окремі питання становлення і розвитку [Електронний ресурс] / Щерба В. М. // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 4. – С. 62–65. – Режим доступу до журн.: http://www.pap.in.ua/index.php/arhiv-vidannja/20_

*Щерба Вікторія Миколаївна
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри загальноправових дисциплін,
Інститут управління і права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМНЕ СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ТА ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Формування демократичної правової держави в Україні є неможливим без удосконалення всіх видів службової діяльності. Від якості та об'єктивності реалізації службовими особами своїх повноважень залежить доля політичних, соціальних, економічних реформ, розвиток громадянського суспільства в Україні, а також рівень довіри Українського народу до державної влади. Проте за період незалежності України

відбулося значне поширення злочинності службових осіб. Відповідно до щорічних звітів міжнародної організації «Transparency International» (TI) Україна традиційно оцінюється як держава із значним рівнем корупції, що ставить Україну в один ряд з країнами, які вважаються в Європі найбільш корумпованими, а це негативно впливає на її міжнародний авторитет. У сфері протидії корупції існує ряд міжнародних конвенцій, які в силу їх ратифікації є обов'язковими для України. До них відносяться Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією та Додатковий протокол до неї, Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності та Протоколи до неї, Конвенція ООН проти корупції тощо.

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» корупція — це використання особою, зазначеною в ч. 1 ст. 4 цього Закону, наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній в ч. 1 ст. 4 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей.

Діюче визначення корупції значно розширило його зміст порівняно із тим, яке було закріплено в Законі України «Про боротьбу з корупцією» 1995

року за рахунок: 1) передбачення в якості мети протиправного використання влади одержання благ не тільки матеріального, а й нематеріального характеру; 2) включення в коло суб'єктів корупційних діянь службовців приватного сектору, осіб, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги, посадових осіб іноземних держав, посадових осіб міжнародних організацій, працівників юридичних осіб, фізичних осіб, які надають перерахованим особам неправомірну вигоду; 3) визнання корупцією не тільки використання за неправомірну вигоду наданих службових повноважень, а й використання пов'язаних із цим можливостей.

Під корупційним злочином слід розуміти передбачене КК України суспільно-небезпечне умисне діяння (дія або бездіяльність), вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 4 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції», що містить ознаки корупції. Систему корупційних злочинів можна поділити на три групи 1) безумовно корупційні злочини, до яких відносять злочини, склади яких передбачені ст. ст. 191, 364, 368, 372, 375 та 423 КК; 2) умовно корупційні злочини (їх вчинення не

завжди супроводжується ознаками корупції (може вчинятися як суб'єктами корупції, так і іншими особами чи мотиви, характерні для корупції, є неов'язковою ознакою складу злочину), до яких відносять злочини, склади яких передбачені ст. ст. 157–162, 210, 211, 343, 365, 366, 370, 371, 373, 376, 382, 426 КК; 3) злочини, які можуть бути віднесені до корупційних з огляду на безпосередній (інколи нерозривний) зв'язок з останніми, до яких відносять склади злочинів, передбачені ст. ст. 198, 209, 255, 256, 369, 396 КК.

*Щерба Вікторія Миколаївна
кандидат юридичних наук, асистент
кафедри загальноправових дисциплін,
Інститут управління і права
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ В ОКРЕМИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

У кожній стадії кримінального провадження порядок збирання, перевірки та оцінки доказів має свою специфіку, що в основному зумовлюється завданнями тієї чи іншої стадії.

У стадії досудового розслідування провадиться кримінальне процесуальне доказування, в якому реалізуються всі його елементи. Доказування у цій стадії починається з моменту внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до єдиного реєстру досудових розслідувань. Однак із цього правила є одне виключення. До внесення відомостей до такого реєстру у невідкладних випадках може бути проведена така слідча (розшукова) дія як огляд місця події (ч. 3 ст. 214 КПК України). У стадії досудового розслідування провадяться слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, здійснюється витребування сторонами обвинувачення та захисту від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб речей, документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок.

У стадії підготовчого провадження суд, як правило, не збирає нових або додаткових доказів. Оцінка доказів провадиться тільки з точки зору можливості призначення судового розгляду (ч. 2 ст. 314 КПК України), тобто докази оцінюються з точки зору їх достатності для проведення такого розгляду. Однак слід зазначити, що при закритті кримінального провадження (п. 2 ч. 3 ст. 314 КПК України) суд повинен

оцінювати достовірність доказів.

У стадії судового розгляду здійснюється розгорнуте кримінальне процесуальне доказування та реалізуються всі засади кримінального провадження. У цій стадії суд виконує функцію судового розгляду, а прокурор, потерпілий, його представник — функцію обвинувачення. Функцію захисту здійснюють обвинувачений, його захисник і законний представник. Суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків (ч. 3-6 ст. 22 КПК України).

У стадії апеляційного провадження відповідно до її завдань переважно провадиться перевірка та оцінка наявних у матеріалах кримінального провадження доказів. Апеляційний розгляд здійснюється згідно з правилами судового розгляду в суді першої інстанції з урахуванням особливостей, передбачених гл. 31 КПК України.

У стадії касаційного провадження відповідно до її завдань також переважно провадиться перевірка та оцінка наявних у матеріалах кримінального провадження доказів. Касаційний розгляд здійснюється згідно з правилами розгляду в суді апеляційної інстанції з урахуванням особливостей, передбачених гл. 32 КПК України. Суд касаційної інстанції не має права досліджувати докази, встановлювати та визнавати доведеними обставини, що не були встановлені в оскаржуваному судовому рішенні, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу (ч. 1 ст. 433 КПК України).

У стадії провадження за нововиявленими обставинами суд має право не досліджувати докази щодо обставин, встановлених в судовому рішенні, яке переглядається, якщо вони не оспорюються (ч. 4 ст. 466 КПК України).

Суттєві особливості має процес доказування в стадії виконання судового рішення. Єдиним процесуальним джерелом доказів тут є тільки офіційні документи (різні довідки, характеристики засуджених, висновки медико-соціальної експертної та лікарської комісії, та ін.). Вони подаються до суду адміністрацією установ виконання покарань, кримінально-виконавчою інспекцією, засудженими, їх захисниками тощо або витребуються судом.

Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Муніципальне право

*Майданевич Григорій Анатолійович
здобувач, Національний університет
біоресурсів і природокористування
України*

*Науковий керівник: Яра Олена
Сергіївна, кандидат юридичних наук,
доцент, Національний університет
біоресурсів і природокористування
України*

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

Актуальність дослідження інституту адміністративної відповідальності юридичних осіб за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів, обумовлюється тим, що незважаючи на те, що КУпАП встановлює адміністративну відповідальність лише фізичних осіб, ряд законів України, фактично встановлює відповідальність юридичних осіб, яка за своєю природою може вважатися адміністративною відповідальністю.

Стосовно визнання чи/або невизнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності в науці адміністративного права склалися дві протилежні позиції. Позицію щодо визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності дотримуються Ю.П. Битяк, Є.В. Додін С.Т. Гончарук, Д. М. Лук'янець О. С. Літошенко, Н. В. Гришина та ін., протилежної позиції дотримуються Е. Ф. Демський, В. С. Ковальський, С. Е. Демський, О. П. Світличний та інші науковці.

Однією з головних проблем є вирішення питання про суб'єктивну сторону складу адміністративного правопорушення, суб'єктом якого виступає підприємство, установа, організація або об'єднання громадян. За положеннями сучасної правової науки, однією з ознак суб'єктивної сторони правопорушення є вина, тобто психічне ставлення правопорушника до своїх дій та їх наслідків, виявлене у формі умислу або необережності. Питання вини юридичної особи як суб'єкта адміністративної відповідальності сучасною наукою не вивчено.

Як підкреслює О. П. Світличний, юридичні особи є повноправними суб'єктами багатьох видів правовідносин, вони можуть вчиняти різні протиправні дії [1, с. 167]. Ми погоджуємося із наведеною думкою. Дійсно, якщо

проаналізувати вітчизняне законодавство, то на сьогодні юридичні особи як суб'єкти підприємницької діяльності є суб'єктами господарсько-правової, цивільно-правової, фінансово-правової, кримінально-правової, а також адміністративної юридичної відповідальності.

Інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері природокористування перебуває в процесі становлення і є фактом правової реальності, не зважаючи на недостатність розробки, принципів даного виду відповідальності, відсутність механізму притягнення юридичних осіб, відсутність системності та видів санкцій, що могли б застосовувати до юридичних осіб до відповідальності, відсутність порядку провадження у справах про адміністративні правопорушення у сфері використання та охорони природних ресурсів [2, с. 11].

На нашу думку, з приводу визнання суб'єктами адміністративних проступків юридичних осіб за порушення законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів, слід виходити із того, що оскільки окремі норми законів у досліджуваній сфері передбачають відповідальність юридичних осіб, адміністративна відповідальність юридичних осіб повинна бути визнана на законодавчому рівні. До законодавчих актів, якими передбачені адміністративні санкції щодо юридичних осіб за порушення у сфері використання та охорони природних ресурсів, слід віднести Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища»; «Про охорону земель»; «Про тваринний світ»; «Про рослинний світ»; «Про природно-заповідний фонд України»; Земельний кодекс України; Лісовий кодекс України; Водний кодексу України; Кодекс України «Про надра». Однак, недоліком вказаних законодавчих актів є те, що притягнути до відповідальності особу відповідно до норм вказаних законів неможливо. У перелічених законах встановлена відповідальність юридичних осіб не в повному обсязі. Переважно це бланкетні норми, норми прямої дії, що передбачають відповідальність містяться в інших нормативно-правових актах.

Серед законодавчих актів, норми яких безпосередньо передбачають відповідальність, слід віднести норми Закону України «Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення», ст. 46 якого має назву: «Адміністративна відповідальність та фінансові санкції за порушення санітарного законодавства» [3] і встановлює конкретні санкції за порушення законодавства, а також Господарський кодекс України, норми якого відіграють важливу роль у притягненні юридичних осіб до

відповідальності у разі порушення останніми законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів. Згідно частини другої ст. 217 ГК у сфері господарювання застосовуються такі види господарських санкцій: відшкодування збитків; штрафні санкції; оперативно-господарські санкції, а ст. 239 ГК уповноважує органи державної влади та органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень та у порядку, встановленому законом, застосовувати до суб'єктів господарювання адміністративно-господарські санкції [4].

Серед значної кількості видів адміністративно-господарських санкцій, найбільш характерними, які можуть застосовуватися до юридичних осіб у разі порушення ними законодавства у сфері використання та охорони природних ресурсів є: адміністративно-господарський штраф; застосування індивідуального режиму ліцензування; зупинення дії ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання певних видів господарської діяльності; анулювання ліцензії (патенту) на здійснення суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності; ліквідація суб'єкта господарювання [4].

Таким чином, адміністративна відповідальність юридичних осіб характеризується такими рисами: здійснюється у сфері адміністративно-правового регулювання; за своєю природою є карною; визначена законами України; пов'язана із застосуванням до юридичної особи державного примусу; реалізується у відповідних процесуальних формах [5, с. 203].

Також, проблемним питанням видається, хто може бути суб'єктом адміністративної відповідальності, із числа численної кількості юридичних осіб. Прикладом у цьому питанні є норми Кримінального кодексу України, норми окремих статей якого передбачають заходи кримінально-правового характеру, які застосовують до юридичної особи.

Отже, юридичні особи є повноправними суб'єктами правовідносин у сфері використання та охорони природних ресурсів, вони можуть вчиняти різні протиправні дії чи бездіяльність, які посягають на суспільні відносини у сфері використання та охорони природних ресурсів. Однак, для визнання юридичних осіб повноцінними суб'єктами адміністративної відповідальності необхідно на законодавчому рівні здійснити легалізація вини адміністративної відповідальності юридичної особи, як основної і обов'язкової ознаки суб'єктивної сторони будь-якого адміністративного проступку, а також легалізації засад адміністративної відповідальності юридичних осіб публічного права.

Література:

1. Світличний О. П. До питання встановлення адміністративної та кримінальної відповідальності юридичних осіб за порушення прав

інтелектуальної власності. Науковий вісник НУБіП України: Серія «Право». Київ, 2014. Вип.197. Ч. 2. С.163–169.

2. Петрова І. Г. Адміністративна відповідальність юридичних осіб у сфері використання та охорони природних ресурсів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К., 2014. 20 с.

3. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02. 1994 р. №4004-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 27. Ст. 218.

4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01. 2003 р. № 436-15. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18-22. Ст. 144.

5. Адміністративне право України : навч. посіб. у 2-х томах/[Галунько В. В., Олефір В.І., Пихтін М.П. та ін.]; за заг. ред. В.В. Галунька. Херсон: ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. Т.1: Загальне адміністративне право. 320 с.

*Сулім Владислав Володимирович
аспірант, Науково-дослідний
інститут публічного права*

*Науковий керівник: Світличний
Олександр Петрович, доктор
юридичних наук, професор,
Національний університет
біоресурсів і природокористування
України*

СУБ'ЄКТИ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ

Господарські суди займають особливе місце у судовій системі України, але важливий вплив на ефективність їх діяльності мають визначені нормативно-правовими актами суб'єкти судової системи, які забезпечують функціонування та діяльність господарських судів.

Аналіз нормативно-правових актів у досліджуваній сфері дають підстави визнати, що провідним суб'єктом судової системи України є Вища рада правосуддя, яка є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування доброчесного та високопрофесійного корпусу

суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів [1].

Організаційну, правову, аналітичну, інформаційно-довідкову та матеріально-технічну роботу по забезпеченню діяльності Вищої ради правосуддя здійснює секретаріат, у складі секретаріату діє служба інспекторів ВРП, керівник служби інспекторів, який підпорядковується Голові ВРП.

Державна судова адміністрація України здійснює організаційне та фінансове забезпечення діяльності органів судової влади, у своїй діяльності цей державний орган підзвітний Вищій раді правосуддя [2]. Відповідно до норм вказаного Закону, підтримання громадського порядку в суді, припинення проявів неповаги до суду, а також охорону приміщень суду, органів та установ системи правосуддя, виконання функцій щодо державного забезпечення особистої безпеки суддів та членів їхніх сімей, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу здійснює служба судової охорони.

Діяльність ДСА нерозривно пов'язана із організаційним забезпеченням роботи суду, яке здійснює його апарат, який очолює керівник апарату. У своїй діяльності служба персоналу підпорядковується безпосередньо керівнику апарату суду. У кожному суді діє служба судових розпорядників, які забезпечують додержання особами, які перебувають у суді, встановлених правил, виконання ними розпоряджень головуєчого в судовому засіданні.

Державним органом суддівського врядування є Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Визначення статусу, повноважень, складу, порядок формування ВККС, регулюється нормами Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема, вносить до Вищої ради правосуддя рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді; визначає потреби у державному замовленні на професійну підготовку кандидатів на посаду судді у Національній школі суддів України [2].

Організаційне забезпечення діяльності ВККС здійснює секретаріат, а також служба інспекторів ВККС, які діють виключно за дорученням члена ВККС відповідно до актів, що регулюють діяльність ВККС.

Секретаріат ВККС здійснює організаційне, правове, аналітичне, кадрове, документальне, інформаційне, матеріально-технічне, фінансово-економічне, господарське та інше забезпечення діяльності ВККС. Для здійснення членами ВККС своїх повноважень діє служба інспекторів у кількості сорока двох інспекторів. Інспектори ВККС призначаються на посади та звільняються з посад Головою ВККС за пропозицією відповідного члена ВККС. З метою сприяння ВККС у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної

етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання, діє Громадська рада доброчесності.

Для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів в Україні діє суддівське самоврядування – самостійне колективне вирішення зазначених питань суддями. Організаційними формами суддівського самоврядування є збори суддів, Рада суддів України, з'їзд суддів України. Найвищим органом суддівського самоврядування є з'їзд суддів України.

Кожен із вказаних суб'єктів наділений різноманітними повноваженнями, тому, варто погодитися із думкою О. П. Світличного, який пише: «При характеристиці суб'єкта адміністративно-правових відносин, слід врахувати статус суб'єктів таких відносин, правоздатність та дієздатність особи визнану законом, галузеву належність, оскільки комплекс прав і обов'язків суб'єкта *адміністративних правовідносин* у різних галузях управління *наділені різними за змістом і обсягом адміністративними повноваженнями* [3, с. 207].

Таким чином, до числа суб'єктів, які мають вплив на функціонування і діяльність господарських судів і в цілому судової системи України, слід віднести:

1. Вищу раду правосуддя: секретаріат Вищої ради правосуддя; служба інспекторів Вищої ради правосуддя; (допоміжні органи, що сприяють організації та функціонуванню Вищої ради правосуддя).

2. Вища кваліфікаційна комісія суддів України: секретаріат ВККС; служба інспекторів ВККС; (допоміжні органи, що сприяють організації та функціонуванню ВККС); Національна школа суддів України; Громадська рада доброчесності.

3. Державна судово адміністрація України: служба судових розпорядників; служба судової охорони; апарат суду; (допоміжні органи, що сприяють організації, функціонуванню та діяльності судів України).

4. Суддівське самоврядування (діє для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів в Україні):

1) збори суддів; 2) Рада суддів України; 3) з'їзд суддів України.

Незважаючи на наявність різноманітних суб'єктів судової системи, що характеризуються своїми специфічними ознаками, в силу своєї специфіки, діяльність указаних суб'єктів публічної адміністрації, які наділені різноманітними повноваженнями – неможлива поза механізмом діяльності судів (суду).

На основі проведеного дослідження суб'єктів судової системи, слід зробити висновок, що вказані суб'єкти забезпечують функціонування та діяльність господарських судів – це не механічне поєднання окремих суб'єктів публічної адміністрації судової системи, а регламентована і

санкціонована державою організаційна і впорядкована цілісна система суб'єктів, які мають вирішальний вплив на функціонування діяльності господарських судів.

Основними ознаками, які вказують специфічну діяльність суб'єктів судової системи, є те, що вони: здійснюють публічне управління відповідно до встановлених нормативно-правових актів; здійснюють свою діяльність у специфічній сфері суспільних відносин; наділені повноваженнями державно-владного характеру. Вказані суб'єкти судової системи, які відрізняються між собою функційними повноваженнями, відображають правовий статус кожного, які крім того, доповнюються й власними рисами, покликані державою забезпечити основну функцію господарського суду – здійснення правосуддя.

Література:

1. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21. 12. 2016 р. №1798-VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 7–8. Ст. 5.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06. 2016 р. № 1402-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 31. Ст. 545.
3. Світличний О. П. Суб'єкти публічної адміністрації: сучасний вимір. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку: колективна монографія / За заг. ред. Т.О. Коломоєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 205–217.

Господарське право. Господарське процесуальне право. Фінансове право. Банківське право

*Побіянська Неллі Борисівна
аспірант Інституту права імені
Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління
персоналом*

ПОРУШЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ТА МОРАЛЬНИХ ЗАСАД СУСПІЛЬСТВА ЯК ПІДСТАВА ВИЗНАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ НЕДІЙСНИМ

Постановка наукової проблеми. Специфікою правового поля України є те, що питання визнання недійсним договору регулюється двома кодексами: Цивільним та Господарським, які містять дещо різні доктринальні підходи. Окрім того, особливої уваги заслуговує історична генеза цієї проблематики, тлумачення «договору, який суперечить інтересам держави і суспільства».

Вивчення цієї проблеми проводилось методами спостереження, порівняння, узагальнення та аналізу судової практики та попередніх наукових досліджень.

Метою наукової статті є визначення поняття «договору, який суперечить інтересам держави та суспільства» та обґрунтування розширення кола договорів, які можуть бути визнані недійсними з цих підстав, долучивши до них договори, укладені з метою уникнення стягнення та реалізації майна боржника під час виконавчого провадження.

Виклад основного матеріалу. Договори, які вчинені з метою, яка завідомо протирічить інтересам соціалістичної держави і суспільства, характеризувались в радянському законодавстві відповідними об'єктивними і суб'єктивними ознаками. З об'єктивного боку вони вирізняються тим, що не просто порушують вимоги, які передбачені законом до договорів, а посягають на підвали суспільного строю, будучи спрямованими на досягнення мети, які ідуть в супереч інтересам держави і суспільства. З суб'єктивного боку вони передбачають свідомість, а тому можуть бути вчинені тільки умисно. [1]

Найбільш небезпечними з суспільної точки зору є договори, укладені з метою яка завідомо суперечить інтересам держави і суспільства. Сюди відносяться, зокрема, договори, які порушуються основи початку націоналізації землі, договори з валютою, договори, направлені на отримання нетрудових доходів тощо. В таких випадках

закон при наявності умислу у сторін і виконання договору хоча б однією зі сторін, передбачає стягнення всього виконаного або того, що має бути виконано, в дохід держави. Так, Пленум Верховного суду РРФСР постановою від 05.08.1961 року «Про судову практику по справах про самочинне будівництво індивідуальних житлових будинків» запропонував судам при виявленні фактів укладення договорів, які порушують законодавство про націоналізацію землі, розглядати питання про стягнення в дохід держави, всього отриманого сторонами за незаконними договорами.[2]

Вважаємо, що оскільки ці договори породжують юридичні наслідки, які можуть бути анульовані судом, правильніше робити наголос не на їх відносній недійсності, а на відносній дійсності.

01.01.2011 р. було виключено правочини, які були укладені з метою, суперечною інтересам держави та суспільства, з кола нікчемних правочинів і віднесено такі правочини до оспорюваних.

14 листопада 2012 р. Вищим адміністративним судом України було ухвалено постанову у справі № К/9991/50772/12, яку сьогодні більшість правників розглядає як знакову щодо вирішення проблеми наявності у податківців самостійно кваліфікувати договори, що суперечать інтересам держави і суспільства, як нікчемні. А саме, було визначено, що одним з основних завдань органів державної податкової служби є здійснення контролю дотримання податкового законодавства і надання роз'яснень законодавства з питань оподаткування платникам податків. Жодним законом не передбачено право органу державної податкової служби самостійно, в позасудовому порядку, визнавати нікчемними правочини і дані, вказані платником податків в податкових деклараціях. Таким чином, навіть за наявності ознак нікчемності правочину податкові органи мають право лише звертатися до судів із позовами про стягнення в дохід держави коштів, отриманих по правочинах, здійснених з метою, що свідомо суперечить інтересам держави і суспільства, посилаючись на їх нікчемність [3].

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення деяких податкових норм» від 24.05.2012 р. № 4834-VI в абзаці третьому пункту 140.2 ПКУ слова «як такого, що порушує публічний порядок, є фіктивним» були виключені з 1 липня 2012 р. Починаючи з вказаної дати, перерахунок доходів і витрат (балансової вартості основних засобів) повинен проводитися сторонами договору у звітному періоді (періодах), в якому витрати та доходи (балансова вартість основних засобів) за правочином, визнаним недійсним, були враховані в обліку сторони правочину, у разі визнання судом правочину недійсним з будь-яких підстав, а не лише з підстави порушення ним публічного порядку, його фіктивності. Віднесення

правочинів, які порушують публічний порядок, до нікчемних означає безумовне позбавлення правового захисту осіб, яких цим правочином передбачалося наділити правами. Таке позбавлення диктується необхідністю збереження публічного порядку, що є важливим для суспільства в цілому. Наявність істотного публічного інтересу виключає можливість встановлення залежності позбавлення правового захисту особи від волевиявлення іншої особи або органу державної влади. Тому правило про нікчемність таких правочинів не може мати винятків, а правило про можливість їх оскарження не можна розглядати як спеціальне, тобто таке, що виключає застосування загальної норми, бо це призвело б до руйнування засадничого регулювання. Таким чином, фактично була визнана правомірність дій податківців під час перевірки самостійно кваліфікувати договори, що суперечать інтересам держави і суспільства як нікчемні. Вищевикладену позицію фактично було підтримано Міністерством юстиції України у своєму листі від 30.10.2008 р. № 1022-0-1-08-19 «Про порядок визнання правочинів недійсними». [4]

До господарських договорів, що підпадають під ознаки відповідної норми, слід відносити ті, що посягають на суспільні, економічні та соціальні основи держави і суспільства і спрямовані, серед іншого, зокрема, на: використання всупереч законові державної або комунальної власності; незаконне заволодіння, користування розпорядження (в тому числі відчуження) об'єктами права власності українського народу - землею як основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, її надрами, іншими природними ресурсами (статті 14, 15 Конституції України); виробництво і відчуження певних об'єктів, вилучених або обмежених у цивільному обігу (відповідні види зброї, боєприпасів, наркотичних засобів, іншої продукції, що має властивості, небезпечні для життя та здоров'я громадян, тощо); приховування від оподаткування доходів, інше ухилення від сплати податків.

Якщо, вирішуючи господарський спір, суд встановить, що зміст договору, пов'язаного з предметом спору, суперечить законодавству, чинному на момент укладення договору, він, керуючись пунктом 1 частини першої статті 83 ГПК, вправі за власною ініціативою визнати цей договір недійсним повністю або у певній частині із застосуванням за необхідності й наслідків визнання недійсним нікчемного правочину (абзац другий частини п'ятої статті 216 ЦК України). Реалізація господарським судом цього права здійснюється незалежно від наявності відповідного клопотання сторони (на відміну від припису пункту 2 частини першої тієї ж статті ГПК).

На даний момент в Україні відсутній механізм та уніфікована практика визнання правочину недійсним саме з мотивів його суперечності

моральним засадам суспільства. Як свідчить аналіз процесуального законодавства і уніфікованої судової практики суддя при вирішенні спорів керується лише формально визначеними нормами. Навіть якщо формально визначені норми відсутні, суддя може вирішувати спір на підставі загальних засад цивільного законодавства, використання аналогії права, в свою чергу зазначені засади, зважаючи на їх загальний характер, не можуть не враховувати тенденції моральності в сучасному суспільстві. При порушенні питання про відповідність чи невідповідність правочину моральним засадам суспільства необхідно щоб правочин взагалі можливо було б оцінити на предмет загальнолюдським уявленням про соціальні цінності.

Антисоціальні договори не володіють будь-якими суттєвими особливостями за своїм суб'єктивним складом. Їх специфіка полягає в тому і самому змісті та направленості договору. Під порушенням вимог закону, мається на увазі не ті договори, які протирічать взагалі будь-якому закону, а лише ті, які порушують особливо важливі закони. На відміну від договорів, які прямо порушують закон, договори, укладені в обхід закону, на перший погляд не протирічать закону, але є протизаконними, тому що призведуть до протизаконного результату. Недійсними є договори, направлені до явних збитків державі. При цьому збитки для держави мають бути явними вже в момент вчинення договору, а не бути наслідком вже змінених умов. [5]

Ми б хотіли зробити наголос на тому, що більш вдалою є правова конструкція Цивільного кодексу України, яка приділяє увагу не тільки самому договору, а і публічному порядку, який передує укладенню деяких видів договорів.

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговують Закон України «Про виконавче провадження», Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Метою цих нормативних актів є відновлення порушених в тій чи інший спосіб прав, як громадян, так і юридичних осіб. Проте, все частіше зустрічаються випадки укладення договорів, дія яких спрямована на уникнення можливості задовольнити законні вимоги стягувачів боржником. Законодавець однозначно став на бік боржника, вказавши, такі дії є підставою для визнання таких договорів недійсними. Ми, звичайно, маємо відрізняти договори, укладені під час виконавчого провадження або банкрутства, від інших, які укладаються з метою приховати майно від, наприклад, ймовірного стягнення. Договори, укладені під час банкрутства та/або виконавчого провадження, окрім того, що унеможливають відновлення майнових прав постраждалих осіб, ще і підтвердженням посяганням боржника на засади правосуддя, зокрема, обов'язковість

судового рішення, визначених п. 9 ч.1 ст. 129 Конституції України. Бо процес виконавчого провадження, як і процес банкрутства, починається з винесення відповідного процесуального рішення судом.

Умовою для визнання недійсним правочину, який суперечить інтересам держави та суспільства, є встановлення умислу в діях осіб, що уклали такий правочин. При цьому носіями протиправного умислу юридичних осіб-сторін такого правочину є посадові особи цих юридичних осіб. Зокрема, слід установити персоналії посадових осіб, у яких виник умисел на вчинення протиправного правочину, зміст їх умислу, обставини, за яких такий умисел виник, тощо, що знайде своє відображення в тексті відповідного рішення суду.

Висновки. Враховуючи викладене, ми приходимо до висновків:

- недійсність договору може встановлюватись виключно судом, контролюючі органи не можуть робити висновки про недійсність або нікчемність господарських договорів;
- про необхідність нормативного закріплення і в Господарському кодексі України положення про визнання такими, що суперечать інтересам держави і суспільства договори, укладені з метою уникнути стягнення та/або реалізації майна боржника під час виконавчого провадження, що призведе до більш суворих наслідків для винних сторін, та буде сприяти фактичному виконанню рішень суду. Бо, на нашу думку, забезпечення саме виконання вже винесених рішень судом, є однією з засад правосуддя.

Список використаної літератури:

1. Иоффе О.С., Толстой Ю.К., Основы советского законодательства – Москва, 1962 г – С. 49
2. Грибанов В.П., «Основы гражданского, трудового, земельного и колхозного права» - Москва, 1973 – С. 41-42
3. Постанова Вищого адміністративного суду України від 14.11.2012 р. № К/9991/50772/12 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://document.ua/pro-viznannja-nechinnim-ta-skasuvannja-podatkovogo-povidomle-doc122304.html>
4. Недійсні правочини та їх податкові наслідки // Бухгалтерія. — 2012. — № 37. — С. 51—55.
5. Генкин Д.М., «Радянське цивільне право» - Москва, 1961 – С. 73 – 74

Пустовіт Юлія Юріївна
кандидат юридичних наук, старший
викладач кафедри
адміністративного, фінансового та
інформаційного права, Київський
національний торгово-економічний
університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ

В умовах ринкової економіки різноманітні форми взаємодії між публічно-правовими утвореннями, господарюючими суб'єктами, фізичними особами на еквівалентно-оплатній основі породжують різноманітні розрахунки між ними.

Стрімкий розвиток економіки в умовах євроінтеграції характеризується звуженням сфери використання готівки та паперових платіжних документів та переходом до нових платіжних інструментів і сучасних технологій. Від використання безготівкових коштів в країні залежить стан грошового обігу, ціноутворення, кредитні відносини. Безготівкові відносини призводить до економії витрат на здійснення безготівкових операцій, прискорення руху коштів та розрахункових операцій. Так як, при безготівкових розрахунках грошова маса акумулюється в банках, то здійснюються відповідні умови контролю за їх цільовим використанням. Із збільшенням використання безготівкових розрахунків, зростає і потреба у правовому регулювання безготівкового грошового обігу [1].

Предметом фінансового права є суспільні відносини, які виникають у процесі фінансової діяльності держави, тобто соціальні зв'язки, що складаються з приводу формування, розподілу і використання централізованих і децентралізованих фондів коштів. Інакше кажучи, предметом фінансового права є суспільні відносини, що виникають у процесі мобілізації грошових ресурсів до централізованих і децентралізованих фондів держави і органів місцевого самоврядування, їх розподіл та використання, а також у ході контролю за рухом цих коштів, їх ефективним і цільовим використанням та у зв'язку з грошовою емісією [2].

Інституційне регулювання грошових відносин у межах чинної в тій чи іншій країні грошової системи є однією з головних функцій держави.

Ми погоджуємося з цією думкою, адже фінансове право є галуззю публічного права. Специфіка відносин, що регулюються нормами

фінансового права, полягає в тому, що вони складаються в особливій сфері життєдіяльності суспільства — фінансовій діяльності держави.

Основними нормативно-правовими актами, що регламентують здійснення безготівкових операцій в Україні є Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні», Інструкція «Про порядок відкриття, використання і закриття Рахунків у національній та іноземних валютах», Інструкція «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті», Господарський кодекс України.

Безготівкові розрахунки проводяться фінансово-кредитними установами на підставі розрахункових документів на паперових носіях чи в електронному вигляді. Відповідно до ч.3 ст. 341 Господарського кодексу України та ч. 4 ст. 51 Закону України «Про банки і банківську діяльність» безготівкові розрахунки можуть здійснюватися у формі платіжних доручень, платіжних вимог, вимог-доручень, векселів, чеків, банківських платіжних карток та інших дебетових і кредитових платіжних інструментів, що застосовуються у міжнародній банківській практиці [3; 4].

Правила організації безготівкового грошового обігу на території України регламентуються Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 р. №2346-III. Відповідно до ст.3 зазначеного Закону, гривня як грошова одиниця України є єдиним законним платіжним засобом в Україні, приймається усіма фізичними та юридичними особами без обмежень на всій території України для проведення переказів та розрахунків [5].

Безготівкові розрахунки — платежі, які здійснюються шляхом перерахування з рахунку платника на рахунок кредитора у банках без використання грошових купюр [1].

Академік НАПрН України, професор Л.К. Воронова вважає, що безготівкові розрахунки – це грошові розрахунки, які здійснюються шляхом записів за рахунками в банках, коли гроші списуються банками з рахунку платника й зараховуються на рахунок одержувача [2].

Основними відмінностями безготівкових розрахунків від готівкових є те, що обов'язковим учасником цих розрахункових відносин виступає банк (або кілька банківських установ) та особливості правового регулювання таких економічних відносин.

«Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» встановлює, що для здійснення розрахункових операцій можуть застосовуватись такі види платіжних інструментів: меморіальний ордер, платіжне доручення, платіжна вимога-доручення, платіжна вимога, розрахунковий чек, акредитив. Крім того, документи можуть надаватися на паперових носіях та в електронному вигляді та встановлює загальні

правила, види і стандарти розрахунків клієнтів банків та банків у грошовій одиниці України на території України, що здійснюються за участю банків [8].

Отже, велику частку з усіх здійснюваних на території України та за її межами займає безготівковий обіг коштів.

Проведене дослідження ролі й місця безготівкових розрахунків у системі грошового обігу дає змогу стверджувати те, що ці відносини належать до сфери регулювання фінансового права, проте зачіпають і інші суспільні відносини.

На нашу думку, кількість нормативно-правових актів, які здійснюють регулювання безготівковими розрахунками є досить великою. Їх розгалужена система є дуже складною і важкою для використання на практиці. Зазначена система нормативно-правових актів реалізує у собі вимоги щодо здійснення безготівкових платежів. При здійсненні безготівкових операцій учасникам цих відносин слід використовувати нормативно-правові акти, які регулюють зазначену сферу відносин з метою недопущення вчинення правопорушень в сфері безготівкового обігу. В свою чергу нормативно-правові акти повинні відповідати міжнародним стандартам здійснення безготівкових операцій.

Література:

1. Сокурєнко О.А. Правова природа безготівкових грошей у сучасній науці та юридичній практиці [Електронний ресурс]/ О.А. Сокурєнко – 2017 – 8с. / Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo03/part_1/28.pdf
2. Воронова Л.К. Фінансове право України: підручник/Л.К. Воронова. – Київ: Прецедент: Моя книга, 2016- 448 с.
3. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
4. Закон України «Про банки і банківську діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
5. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
6. Косарева І. П. Особливості розвитку системи безготівкових розрахунків в Україні / І. П. Косарева, Н. В. Бондаренко, Н. В. Сарматичька // Бізнесінформ. – 2015. – № 1. – с. 125-129.
7. Закон України "Про Національний банк України" [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0377-04>
8. Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті // Постанова Правління Національного банку України від 01.2004 р. № 22. [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

*Сиротенко Сергій Ігорович
студент, Сумський Державний
Університет*

*Колеснікова Марія Вікторівна
кандидат юридичних наук, Сумський
Державний Університет*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Закони кожної окремої держави регулюють, як правило, дії, вчинені тільки на території цієї держави. З метою гарантування охорони інтелектуальної власності своїх громадян в іноземних державах було запроваджено міжнародну охорону права інтелектуальної власності. Система міжнародних відносин, що склалася у світі в галузі охорони інтелектуальної власності, об'єднана в рамках Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) [10, с.12]. ВОІВ є спеціалізованою установою Організації Об'єднаних Націй, на сьогодні в ній перебуває 155 держав. Діяльність ВОІВ спрямована на: 1) розробку нових міжнародних угод і проектів з гармонізації національних законодавств; 2) забезпечення міжнародної реєстрації ряду об'єктів інтелектуальної власності; 3) збір і розповсюдження технічної, наукової та іншої інформації.

Серед джерел міжнародного права щодо захисту авторських прав виділяють наступні Конвенції:

- Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, прийнята 9 вересня 1886 р., яка побудована на принципах: національного режиму (твори, що з'явилися на світ у країнах – членах Союзу, можуть отримати у всіх інших країнах-учасницях таку ж охорону, яку ці країни надають своїм громадянам); автоматичної охорони (національний режим не залежить від будь-яких формальних умов, тобто охорона надається автоматично без реєстрації чи депонування); незалежності охорони (володіння наданими правами та їх здійснення не залежить від існування охорони в країні походження твору).

- Всесвітня конвенція про авторське право була прийнята 6 вересня 1952 р. в Женеві. В конвенції визначаються об'єкти охорони, принцип національного режиму, суб'єкти й строки охорони, виключне право на переклад, а також знак охорони авторського права.

З міжнародних джерел, які регулюють суміжні права, виділяють наступні. По-перше, це Римська конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення, яка встановлює національний режим охорони, охорону виконавців від дій, на які вони не давали згоди, охорону прав виробників фонограм і організацій ефірного мовлення. Україна є учасником Конвенції з 12 червня 2002 р. [1, с.13]

По-друге, у 1972 р. було прийнято Женевську конвенцію про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограм. Конвенція є відкритою для всіх країн-учасниць ООН, Україна приєдналась до неї 18 лютого 2000 р. Конвенція передбачає обов'язок кожної учасниці охороняти інтереси виробника фонограм, який є громадянином іншої договірної держави. Таку охорону надають відповідно до законодавства в галузі авторського і суміжного права, законодавства про недобросовісну конкуренцію і кримінального права.

Брюссельська конвенція про розповсюдження несучих програми сигналів, що передаються через супутники, була прийнята у 1974 р.

Договір ВОІВ про виконання і фонограми (ДВФ) укладено 20 грудня 1996 р. Україна приєдналась до договору 20 травня 2002 р. Договір стосується прав інтелектуальної власності виконавців і виробників фонограм і надає їм такі види майнових прав: 1) право на відтворення – виключне право дозволяти пряме або опосередковане відтворення фонограм будь-яким способом і в будь-якій формі; 2) право на розповсюдження – виключне право дозволяти доведення до загального відома оригіналу і примірників фонограм шляхом продажу або іншого передання права власності; 3) право на прокат - виключне право дозволяти комерційний прокат для публіки оригіналу і примірників фонограм, як це дозволено національним законодавством країн-учасниць; 4) право зробити записані виконання доступними - виключне право дозволяти доведення до загального відома будь-якого виконання, записаного як фонограма, щоб публіка мала до них доступ в будь-який час і з будь-якого місця [1, с.11]. Договір встановлює строк 50 років для захисту виконання і фонограм.

Система міжнародних джерел патентного права складається із наступних найважливіших актів. Паризька конвенція про охорону промислової власності прийнята в Парижі 20 березня 1883 р. Мета Конвенції – утворення Союзу охорони промислової власності і встановлення єдиних для країн-учасниць правил надання правової охорони таким об'єктам промислової власності, як винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки і знаки обслуговування, фірмові найменування, зазначення походження або найменування місця походження товару, а також запобігання недобросовісній конкуренції. Україна є членом Паризької конвенції з 25 грудня 1991 р. [3, с. 296].

Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів для цілей патентної процедури укладено в 1977 р. Україна є учасницею договору з 2 липня 1997 р. Мета договору полягає в обов'язковому депонуванні зразка мікроорганізму в кожній країні, де запитують його охорону [4, с. 12]. Міжнародним органом депонування є наукова установа, здатна здійснити збереження мікроорганізмів. Така установа набуває статусу міжнародного органу депонування, сьогодні у світі таких установ 33.

Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків прийнята в рамках Паризької конвенції 6 листопада 1925 р. Мета угоди - спростити міжнародне депонування промислових зразків шляхом єдиного депонування Міжнародним бюро ВОІВ.

Страсбурзьку угоду про Міжнародну патентну класифікацію прийнято в 1971 р. Дана угода передбачає утворення і наступну координацію роботи щодо періодичного перегляду Міжнародної патентної класифікації. Ця класифікація охоплює всі галузі знань, об'єкти яких можуть мати правову охорону. МПК побудована на двох принципах: предметно-тематичному і функціональному. Функціональний підхід розділяє винаходи за їх суттю, а галузевий – за можливою галуззю застосування, класифікаційна система розподілена на 8 розділів, що складаються з 67 000 рубрик.

8 жовтня 1968 р. було укладено Локарнську угоду про заснування Міжнародної класифікації промислових зразків. Угода складається з переліку класів (32) і підкласів (223), алфавітного переліку товарів (6600 записів) [3, с. 302].

Угода з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРІПС) укладена в 1994 р. і є обов'язковою для всіх учасників Всесвітньої торгової організації. Угода ТРІПС побудована на таких принципах: 1) встановлення стандартів охорони і здійснення прав на інтелектуальну власність; 2) надання національного режиму охорони; 3) надання режиму найбільшого сприяння; 4) дотримання міжнародних конвенцій щодо охорони прав інтелектуальної власності.

У країнах-учасниках ВТО встановлюються мінімальні стандарти на охорону й здійснення права інтелектуальної власності - об'єкти авторського і суміжного права, винаходи, промислові зразки, товарні знаки, географічні найменування, топології інтегральних мікросхем, комерційну таємницю. Угода встановлює чіткі стандарти захисту прав інтелектуальної власності й заходи щодо примусового виконання цих прав.

За роки незалежності в Україні розбудовано Державну систему правової охорони інтелектуальної власності.

Безпосереднє керівництво інтелектуальною діяльністю здійснює Кабінет Міністрів України, який визначає державну політику в цій галузі суспільної діяльності. Він утворює державні органи управління інтелектуальною діяльністю. До них передусім належать майже всі державні органи управління народним господарством – Міністерства, Відомства, Державні комітети, які здійснюють управління інтелектуальною діяльністю відповідно до компетенції, визначеної Конституцією України [4, с. 12].

З 2017 року Кабінет Міністрів України передав повноваження щодо реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності Міністерству економічного розвитку і торгівлі України. Це черговий крок на шляху до створення Національного органу інтелектуальної власності, що передбачено Планом пріоритетних дій Уряду на 2017-2018 рік та Концепцією реформування державної системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні.

Управління майновими правами суб'єктів права інтелектуальної власності може здійснюватися також громадськими організаціями. Серед них – Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності. Вона має міжвідомчий характер і сприяє доведенню основних проблем, що існують у сфері інтелектуальної власності, до відома законодавчої і виконавчої гілок влади.

Особливе місце займає Всеукраїнська асоціація патентних повірених України. За чинним законодавством саме через патентних повірених здійснюється патентування вітчизняних винаходів за кордоном і навпаки. Патентні повірені надають також кваліфіковані послуги фізичним і юридичним особам в питаннях правової охорони, використання і захисту прав на об'єкти права інтелектуальної власності [4, с. 10].

Товариство винахідників і раціоналізаторів України займається популяризацією винахідницької діяльності, надає винахідникам і раціоналізаторам допомогу в їх діяльності.

Українська асоціація власників товарних знаків опікується інтересами правовласників торговельних марок.

Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 11.07.2001 р. передбачає можливість колективного управління майновими правами авторів, інших осіб, які мають авторське право або суміжні права. Зазначені особи можуть доручати управління своїми майновими правами на колективній основі організаціям, які не мають права займатися комерційною діяльністю [2].

Отже, враховуючи той факт, що в Україні існує система охорони прав інтелектуальної власності, яка відповідає міжнародним стандартам, необхідно вирішувати на законодавчому рівні питання наближення до законодавства Євросоюзу в сфері охорони промислової власності, а саме у

сфері: попередження порушень прав винахідників непрямого використання винаходів, ліцензування, перехресного ліцензування, запровадження податкових пільг не тільки для винахідників, а й для підприємців, що будуть використовувати винахід. Удосконалення правотворення у сфері інтелектуальної власності повинно відбуватися комплексно й послідовно, спираючись на відповідну спеціальну національну програму, яка підпорядкована не швидкоплинним інтересам тих або інших політичних та комерційних сил, а інтересам усього суспільства.

Таким чином, зазначені вище чинники сприятимуть посиленню не лише правової охорони інтелектуальної власності, розвитку ринкових відносин, а й, значною мірою, процвітанню нашої країни.

Література:

1. Захист прав інтелектуальної власності: досвід Сполучених Штатів Америки: Зб. док., матеріалів, ст. / Ред.: О.Д. Святоцький; Упоряд.: В. С. Дроб'язко; Р. В. Дроб'язко. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2003. – 366 с.
2. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23.12.1993 р., № 3792-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
3. Фесенко Н.С. Актуальні проблеми правового регулювання інтелектуальної власності в Україні в умовах трансформації суспільних відносин // Державно-правове регулювання в умовах трансформації суспільних відносин. – К. : Юридична думка, 2009. – С. 296–336.
4. Шакірова О.В.. Захист прав інтелектуальної власності: законодавчий аспект// Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – Вип.1 (1). – С. 10–14.

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Економіка, організація і управління підприємствами, галузями, комплексами

Vasyl Kozyk, Stepan Vorobets, Olha Myshchyshyn CROSS-BORDER REGIONS OF UKRAINE.....3

Марченко Виктория Александровна ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ.....6

Маслов Дмитро Сергійович ЕМІСІЯ СУЧАСНИХ ГРОШЕЙ ТА ДЕРЖАВНИЙ БОРГ.....9

Машилій Галина Богданівна СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....11

Мясников В'ячеслав Олегович МЕХАНІЗМ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.....13

Рябокін Тарас Васильович ПРОБЛЕМАТИКА УКЛАДАННЯ УГОД ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....16

Саєнсує Марія Анатоліївна УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ЛАНЦЮГАМИ В УМОВАХ РИЗИКУ (СТОХАСТИЧНОЮ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ).....18

Менеджмент

Мірчук Зоряна Василівна ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НЕФОРМАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ПЕРСОНАЛУ.....21

Маркетинг

<i>Дерев'янченко Тетяна Єгорівна</i> МАРКЕТИНГОВИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	24
---	----

<i>Кісіль Анастасія Сергіївна</i> РЕКЛАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСУВАННЯ ТОРГОВОЇ МАРКИ.....	28
--	----

Бухгалтерський облік, аналіз і аудит

<i>Бондаренко Олег Олександрович</i> СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЙ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	31
---	----

<i>Власова Анастасія Михайлівна</i> ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ.....	34
--	----

<i>Дуганець Наталія Вікторівна, Шемчук Анна Геннадіївна</i> СТАН ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	36
---	----

<i>Криницька Таміла Миколаївна</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	38
---	----

<i>Ярмола Надія Вікторівна</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ПЛАНУ РАХУНКІВ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ВИРОБНИЧОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	39
---	----

Банківська справа. Гроші, фінанси і кредит

<i>Біла Дарина Валеріївна</i> МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ.....	42
--	----

<i>Чернодубова Елеонора Валеріанівна</i> ПРОГРАМА СКОРОЧЕННЯ ВИТРАТ - ЧАСТИНА ЗАГАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ КОМПАНІЇ.....	44
---	----

Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

<i>Мямлин Сергей Витальевич, Мямлин Владислав Витальевич</i> УСКОРЕННОЕ РАЗВИТИЕ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ ПУТЕМ ИЗМЕНЕНИЯ ВЕКТОРА ОСНОВОПОЛАГАЮЩИХ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРИНЦИПОВ.....	46
---	----

<i>Олійник Наталія Миколаївна, Макаренко Сергій Миколайович, Григоренко Вадим Андрійович</i> СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗМІЩЕННЯ ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....	51
--	----

Світова економіка та міжнародні економічні відносини

<i>Булах Ірина Іванівна, Шиманська Олена Володимирівна</i> СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ СВІТОВОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ.....	55
---	----

<i>Масло Роман Євгенович</i> ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЛОГО МІСТА.....	57
--	----

ЮРИДИЧНЕ СПРЯМУВАННЯ

Теорія та історія держави і права. Філософія права. Історія політичних і правових вчень

<i>Кравчина Ірина Борисівна</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ ТЕОРІЇ ПРАВА У НЕЮРИДИЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	61
---	----

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Міжнародне право

<i>Michele Sciurba</i> THE COMPATIBILITY OF ANTI-MONEY- LAUNDERING REGIMES WITH HUMAN AND CIVIL RIGHTS IN THE US AND EU.....	65
--	----

Абросімов Євген Олександрович ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	67
Азаренко Тетяна Ігорівна ІСТОРИЧНІ ВИТОКИ ПАРЛАМЕНТСЬКОГО БІКАМЕРИЗМУ.....	71
Свіщова Владлена Олегівна ЩОДО ДОТРИМАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЕРЖАВАМИ-ЧЛЕНАМИ РАДИ ЄВРОПИ.....	75
Шахова Оксана Антонівна МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ.....	77
Шевченко Антон Едуардович ВИЗНАЧЕННЯ ПРАВА НА СВОБОДУ ТА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАНИСТЬ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА.....	79
Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення	
Анучкіна Ірина Юрійвна ОБСТАВИНИ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ УКЛАДЕННЮ ШЛЮБУ.....	84
Гордєєва Ольга Іллівна ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ.....	86
Гуйван Оксана Петрівна ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ СУБ'ЄКТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ.....	89
Семиполець Віталій Вікторович СУДОВИЙ РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ЗА НОВИМ ЦИВІЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ КОДЕКСОМ УКРАЇНИ.....	93
Ярошевська Тамара Василівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ СФЕРИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ.....	96

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Судоустрій. Правоохоронні органи, прокуратура та адвокатура**

<i>Ангеленюк Анна-Марія Юрївна</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ НЕДОТОРКАНОСТІ ТА ПРИТЯГНЕННЯ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	99
<i>Бориславська Оксана Романівна</i> ВІДМЕЖУВАННЯ ЗНАРЯДЬ ТА ЗАСОБІВ ЗЛОЧИННОГО ПОСЯГАННЯ ВІД СПОСОБУ ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ.....	101
<i>Майсак Вадим Григорович</i> ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТРУПІВ НОВОНАРОДЖЕНИХ І ПЛОДІВ.....	103
<i>Сергійчук Владислав Вікторович</i> ОХОРОНА ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ ПІД ЧАС НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ В УКРАЇНІ 1917-1921 РР.....	106
<i>Тадеуш Антоніна Ігорівна</i> ІНТЕРПРЕТАЦІЯ МОТИВІВ В МЕЖАХ СКЛАДАННЯ ПСИХОЛОГО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ПРОФІЛЮ НЕВІДОМОГО ЗЛОЧИНЦЯ.....	108
<i>Тадеуш Антоніна Ігорівна</i> РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «MODUS OPERANDI» ТА «ПІДПИС» ЗЛОЧИНЦЯ.....	111
<i>Цигановська Вікторія Віталіївна</i> ПРАВОВА ПРИРОДА КОЛЕКТИВНОГО ДОГОВОРУ В ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІЙ ДУМЦІ ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	115
<i>Щерба Вікторія Миколаївна</i> ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОНЯТТЯ ІНСТИТУТУ ПРИСЯЖНИХ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	119
<i>Щерба Вікторія Миколаївна</i> КОРУПЦІЯ ЯК СИСТЕМНЕ СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ ТА ЯК ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ.....	121
<i>Щерба Вікторія Миколаївна</i> ОСОБЛИВОСТІ ДОКАЗУВАННЯ В ОКРЕМИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	123

**Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Муніципальне право**

Майданевич Григорій Анатолійович АДМІНІСТРАТИВНА
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ У СФЕРІ
ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ.....125

Сулім Владислав Володимирович СУБ'ЄКТИ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ
ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГОСПОДАРСЬКИХ
СУДІВ.....128

**Господарське право. Господарське процесуальне право. Фінансове
право. Банківське право**

Побіянська Неллі Борисівна ПОРУШЕННЯ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ
ТА МОРАЛЬНИХ ЗАСАД СУСПІЛЬСТВА ЯК ПІДСТАВА
ВИЗНАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ НЕДІЙСНИМ.....132

Пустовіт Юлія Юріївна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКІВ В УКРАЇНІ.....137

Інтелектуальна власність та його захист. Інформаційне право

Сиротенко Сергій Ігорович, Колеснікова Марія Вікторівна
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОХОРОНИ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....140

НАУКОВА СПІЛЬНОТА

Двадцять четверті економіко-правові дискусії

Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

www.spilnota.net.ua

28 лютого 2018 р.

Підписано до друку 05.03.2018р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. 0979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99, 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net